

101909

C. K. B. K. B.

ДНЕВНИКЪТ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

LXIX заседание, сряда, 9 юни 1901 г.

(Отворено въ 2^{1/2} ч. послѣ пладнѣ подъ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя г. И. Гешовъ.)

Прѣдсѣдателятъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря.
Г-нъ секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Д-ръ К. Икономовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: М. Абаджиевъ, Н. Антикаровъ, А. Бояджийски, С. Бойковъ, В. Димчевъ, С. Ивановъ, П. Калинковъ, А. Маринкехайовъ, Ц. Мисловъ, Х. Петруновъ, Д. Пчелински, Д. Пишмановъ, Г. Стойновъ, И. Стояновъ, И. Соколовъ, С. Соколовъ, Д-ръ П. Табурновъ, Н. Христовъ, Д-ръ А. Ходжевъ, Е. Хасановъ и Д. Цанковъ).

Прѣдсѣдателятъ: Отъ 139 народни прѣдставители отсъствуватъ 21.

Иристѣяме къмъ дневния редъ, който се състои въ продължение на вчерашния дневенъ редъ. Първиятъ прѣдметъ е продължение доклада на бюджетарната комисия.

Г-нъ докладчикътъ има думата да прочете § 39.

Докладчикъ Я. Забуновъ: 39, новъ параграфъ прибавенъ: (Чете.)

„За купуване чрезъ конкурсъ, оригинални патрони за килими, които ще служатъ за учебни пособия на пѣтуещия майсторъ по килимарството и ще се отгиватъ взаимнообразно на частнитѣ килимарски работилници, врѣмenni, 2.000 л.“

И. Вобековъ: Кой прѣдлага това?

Докладчикъ Я. Забуновъ: Комисията.

В. Кънчовъ: Г-нъ Министърътъ да обясни.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Г-нъ Франгя ще обясни.

Прѣдсѣдателятъ: Г-нъ Франгя, по тоя параграфъ ли искате думата?

А. Франгя: По този параграфъ.

Прѣдсѣдателятъ: Имате думата.

А. Франгя: Г-да прѣдставители! Както виждате, тукъ е прибавенъ единъ новъ § 39, за купуване чрезъ конкурсъ оригинални патрони за килими, които ще служатъ за учебни пособия на пѣтуещия майсторъ по килимарството, за да се даватъ на ония, които се занимаватъ съ килимарство. Известно ви е, че всѣка година се прѣдставятъ специалности, които прѣдставляватъ, по искането на Министерството на Търговията и Земледѣлието, образци отъ патрони за килими; ония, които сѫ по-добри, Министерството ги откупва и послѣ ги разпрѣдѣля изъ ония работилници, които се занимаватъ изключително съ килимарство. Отъ това дѣйствиелно досега е имало голѣмъ успѣхъ. И нашитѣ килими сега иматъ изященъ вкусъ и могатъ да се продаватъ тукъ и изнасятъ на вънъ. Както ви е известно, вкусътъ се изтънчава. Азъ мисля, че този параграфъ, въ който се прѣдвизждатъ 2.000 л., ще принесе голѣма полза на ония, които се занимаватъ съ изработване на килими. Ние сами по себе си, въ секцията, която бѣхме, по този параграфъ бѣхме турили 3.000 л., но като се обърнахме къмъ надлежния министъръ, той ни каза, че по-неже се намираме въ такова положение по настоящемъ, то тази сума да бѣде по-малка и комисията прие да се тури 2.000 л.

Министъръ А. Людскановъ: Азъ нѣма какво да кажа подиръ тия обяснения, които даде г. Франгя.

Едно мога да кажа въ случая, че ако намирате, че 2.000 л. сж много, азъ приемамъ и 1.000 л. (А. Франгя: Не ще можете нищо да направите съ тѣхъ!) Т. е. азъ приемамъ, ако намѣрите, че сж много, но ако не намирате, че сж много, нека останатъ 2.000 л.

Прѣсѣдательтъ: Ще туря на гласуване § 39, както се прочете отъ г. докладчика и както е приетъ отъ комисията на сума 2.000 л. Моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Новъ § 40: (Чете.)

„За взаимообразни помощи на дребни занаятчи и индустриалци срѣщу изработени и депозирани отъ тѣхъ въ търговско-промышления музей стоки, 15.000 л.“

А. Франгя: Този § 40 е новъ, както виждате, г-да прѣдставители. Азъ ще обясня защо искаме тия 15.000 л. Въ българския музей, който отъ двѣ години насамъ се откри, всичкитѣ занаятчи дребни отиватъ, че оставятъ своята стока, но тѣ се намиратъ въ такова положение, щото чакатъ да се продадатъ тия стоки въ музея и тогава да получатъ паритѣ и да купятъ материалъ, за да изработватъ нови произведения. Ние помислихме, какъ може да помогнемъ на тия занаятчи, и намѣрихме, че ако се отпуснатъ тия 15.000 л., които да се даватъ на такива занаятчи по такъвъ начинъ, щото ако единъ занаятчи внесе една стока, която струва 1.000 л. напр., то музеятъ, за да му помогне въ случая, да му отпусне $\frac{1}{4}$ часть отъ стойността на стоката и съ тия пари този занаятчи ще може да купи материалъ да изработва друга стока, а останалитѣ $\frac{3}{4}$ части отъ стойността на стоката да му се плаща постепенно, както се продава. По този начинъ намѣрихме, че ще се помогне на дребнитѣ занаятчи у насъ. Бѣхме прѣдвидѣли отначало 40.000 л., но помислихме, че сж много и приехме 15.000 л. Тая сума всичката нѣма да се похарчи, а ще се дава отъ нея на занаятчитѣ въ единъ видъ авансъ, срѣщу стойността на стоката, която депозиратъ въ музея.

Н. Антикаровъ: Азъ само ще попитамъ: врѣмнини ли сж тѣзи пари или постоянни?

Докладчикъ Я. Забуновъ: Тѣ сж постоянни. Както обясни г. Франгя.

Н. Антикаровъ: Значи, всѣка година по 15.000 л. трѣбва да се даватъ.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Не.

Н. Антикаровъ: Тогава да се пишатъ „врѣмнини“.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Това сж пари, които не се губятъ; тѣ се даватъ взаимообразно.

Н. Антикаровъ: Разбирамъ, тѣ сж оборотенъ капиталъ на музея, но трѣбва да се впишатъ въ графата на врѣмнинитѣ.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Това, което се прави съ този параграфъ, е повече отъ похвално, защото на всички ви е извѣстно, че имаме законъ за насърчение мѣстната индустрия. И ние правимъ тамъ много по-големии отстъпки на едритѣ индустриалци; напр., на разнитѣ фабриканти, които си доставятъ извѣстни бои и стоки отъ странство, се отстъпва по единъ съвършено неусѣтенъ начинъ митото и нѣкои се прѣнасятъ съвършено безплатно, а нѣкои само съ 50%. Тукъ, както обясни и г. Франгя, е прѣдвидена една скромна сума, когато нѣкои дребни индустриалци изработятъ нѣкои килими и не могатъ да ги продадатъ, да ги депозиратъ въ търговския музей и срѣщу това да имъ се даде една сума отъ 20, отъ 30%, и когато се продадатъ килимитѣ, музеятъ да си вземе паритѣ, така че, Държавата нѣма никакви загуби. Едно нѣщо има, г-да народни прѣдставители. Досега въ бюджета сж прѣдвиджани суми и за помощи на такива дребни индустриалци. Прѣдвиджани сж такива суми за помощи и като премий сж давани по 100, по 50 л., обаче, за голѣмо съжаление, ние унищожаваме пакъ дребнитѣ занаяти, ние имъ прѣсичаме всѣка възможность да живѣятъ, а покровителствуваме едрата индустрия. Азъ ще си позволя, г-да народни прѣдставители, да прѣдложа една съвършено скромна сума за тая цѣль, както е била прѣдвидена и други години, и ще моля г. Министра на Търговията и Земледѣлието да се съгласи, сжщо и г. докладчикътъ, пъкъ и вие, да се прѣдвиди една съвършено нищожна сума за помощъ на дребнитѣ занаятчи индустриалци, една сума отъ 6.000 л.

Прѣсѣдательтъ: То е новъ параграфъ и Вие правите ново прѣдложение.

Е. Начевъ: Азъ казахъ, че това ще прѣдложа слѣдъ туй, но сега си изказвамъ очудването, че другъ пътъ сж прѣдвиджани суми, които сж давани на дребни занаятчи като помощъ, обаче, сега почитаемата комисия, прѣдъ видъ на критическото финансово положение, е прѣдвидѣла да се даватъ единъ видъ врѣмнини заеми, та затова слѣдъ този параграфъ азъ ще прѣдложа слѣдующия: (Чете.) „За помощъ на дребни занаятчи и индустриалци 6.000 л.“

Докладчикъ Я. Забуновъ: Пропуснахъ, г-да, да ви кажа, че раздаването на тая сума отъ 15.000 л. ще става съ специаленъ правилникъ, изработенъ отъ Министерството и утвърденъ съ Височайши указъ.

В. Кжнчовъ: Азъ искамъ да кажа нѣколко думи по поводъ на новата сума, която се отпуща тукъ. Хубава е мисълта, да се даде единъ капиталъ на музея, за да може да посрѣща нуждитѣ на занаят-

читѣ, обаче, по-напрѣдъ трѣбва да се направи музеятъ да стане добро търговско учреждение и послѣ да му се даватъ пари. Сега-засега, музеятъ не е поставенъ на това положение, на което трѣбва да бѣде поставенъ, за да може да прави търговия съ нашитѣ производители. Вие знаете, че той сутринъ се отваря въ 9, затваря се въ 12 и отиватъ служациѣ да ядатъ, както всички други чиновници; въ 2 дохождатъ пакъ и въ 6 си отиватъ, сѣщо както въ една канцелария. Въ такъвъ видъ, той не е поставенъ на търговски начала. Много е умѣстно да се остави такъвъ единъ оборотенъ капиталъ, отъ който да се плаща въ авансъ една частъ срѣщу внесената стока, и би могло да се принесе полза, но по-напрѣдъ би трѣбвало да се постави на друга основа музеятъ, да се поставятъ въ него хора, които отбиратъ отъ търговия, да водятъ работата така, че музеятъ да изкарва отъ своитѣ приходи да покрие разносикѣ на чиновницѣ, които стоятъ тамъ и нѣщо да кярува. Само по такъвъ начинъ би могълъ да има по-добъръ усѣхъ. Самата сума 15:000 л. не е много, но ние имаме отъ тая година само 6 мѣсеца, затова нека остане сега съ по-малкъ капиталъ, защото ние ще увеличимъ бюджета съ стотина хиляди лева. Има още цѣлъ редъ други суми, които сме пригугрили. Ако г. Министерътъ мисли, че позволява кредитъ на Държавата, азъ нѣмамъ нищо и противъ тая сума, защото мисълта е много приемлива, много добра.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Послѣдната частъ отъ рѣчта на почтения прѣдговоривши ме принуди да кажа нѣколко думи. Той апелира къмъ мене и казва: „ако положението на държавнитѣ финанси позволява“. Азъ съмъ длъженъ да призная прѣдъ васъ, че на мене прави особено приятно впечатление довѣрието, съ което комисията, както и почитаемото Собрание, се отнасятъ къмъ моето Министерство и лично къмъ мене, като прѣдвизидатъ повече кредити, за което нѣма освѣнъ да имъ благодаря. Тия всички кредити азъ ги бѣхъ прѣдвидѣлъ и даже въ по-голямъ размѣръ; Министерскиятъ Свѣтъ, обаче, прѣдъ видъ на изключителното положение на съкровището, настоя и азъ се принудихъ да ги съкратя. Сега, ако почитаемото Народно Собрание ги възстановява, азъ нѣма освѣнъ съ голѣма благодарностъ да ги приема, нужда отъ които се чувствува твърдѣ много. Но за да бѣда изправенъ спрѣмо моя колега отъ Министерството на Финанситѣ, азъ съмъ длъженъ да направя тая уговорка, че като приемете тия кредити, г-да народни прѣдставители, ще трѣбва да бѣдете по-щедри и въ приходния бюджетъ, тъй като ще трѣбва да го уголѣмите съразмѣрно. Това имамъ да кажа. Относително този кредитъ, той е много на мѣстото си, макаръ че сме много напѣднали въ годината. Нека г. Кънчовъ има прѣдъ видъ, че взимамъ подъ внимание неговата бѣлѣжка. Азъ самъ чув-

ствувамъ, че търговскиятъ музей трѣбва да бѣде поставенъ на търговска почва и ще назнача за тамъ човѣкъ, на когото, както казватъ, да му сѣ ступени краката въ музея. Този капиталъ не ще е загубенъ, той ще бѣде оборотенъ капиталъ, ще носи лихви, тъй щото, той е единъ производителенъ капиталъ.

Прѣдседателъ: Турямъ на гласуване новия параграфъ, както е прѣдложенъ отъ комисията, и моли ония, които сѣ за него, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Има прѣдложение отъ г. Начева: „за помощи на дребни занаятчий и индустриалци — 6.000 л.“

В. Кънчовъ: Какъ ще се раздаватъ тия пари и кому? Може ли съ 6.000 л. Министерството да помогне на дребнитѣ занаятчий и индустриалци, които сега се намиратъ въ лошо положение? Кого ще прѣдпочете Министерството и по кой начинъ ще прѣдпочете единъ човѣкъ отъ други? Има нужда, може би, отъ 160.000 л., за да се помогне на всички индустриалци. Нека г. министърътъ поясни, съ 6.000 л. има ли практически способи да се помогне и по нѣкакъвъ начинъ да се удовлетворятъ нуждающитѣ се и кои сѣ тия способности. Не ще ли бѣде принуденъ той да помогне на онѣзи само, които иматъ по-голямъ арка, т. е. познатъ свой човѣкъ, който ще налѣгне: дайте на тоя човѣкъ, защото ще затвори дюкяна, и ще вървятъ на вѣтъра тия пари? Ако има нѣкакъвъ практически способъ, щото наистина да се помогне на нѣкои хора, които иначе ще се съсиятъ, да го направимъ, но безъ пояснение азъ не се съгласявамъ да се отпускатъ пари.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Ние, когато дойде въпросътъ, тъй да кажа, за да помогнемъ на онѣзи, които даватъ на Държавата единъ бюджетъ отъ 100.000.000; когато дойде отъ сѣщитѣ пари да искатъ помощъ 1.000, 2 или 6 хиляди лева — почваме да се колебаемъ и да се скъсимъ, а когато дойде до економии, дѣто трѣбва да се направятъ, ние всички слагаме очи и гледаме да прѣмине. Ако има мѣсто, дѣто не трѣбва да се скъсимъ ни най-малко, дѣто трѣбва да си отворимъ рѣцѣтъ и съ здравъ разсѣдѣкъ да кажемъ: помогнете, то е въ бюджета на Министерството на Търговията и Земледѣлието. Земледѣлието у насъ, както всички знаете, е западнало до висша степенъ; и занаятитѣ, и всичко е западнало, а тамъ се състои всичкото. Отъ сѣществуването на това Министерство на Търговията и Земледѣлието, азъ ще изкажа моето голѣмо съжаление, че още народътъ не е почувствувалъ ни най-малка нѣкаква облага. Туй не се дължи, г-да народни прѣдставители, на нищо друго, освѣнъ, азъ ще си позволя да го кажа, отъ неустройването на това Министерство или непоставянето му на оная висота, на която то трѣбва да стои. Вие видѣхте, г-да на-

родни прѣдставители, цѣль редъ реформи, прѣдложени както отъ Министерството, така и отъ комисията. Едни прѣдложиха да се назначи една изпитателна комисия, която да изучи положението на земледѣлцитѣ, други прѣдложиха да се събере единъ земледѣлчески кружокъ или конгресъ и да се обмисли отъ самия г. Министъръ, като какъ, по какъвъ начинъ да се взематъ мѣрки за повдигане на дребнитѣ занаяти. Тукъ си позволихъ да направя едно съвършено малко прѣдложение, което е единъ видъ довѣрие на г. Министра на Търговията и Земледѣлието, като ни най-малко не се съмнѣвамъ, че той ще бѣде справедливъ въ раздаването на тия суми и тамъ, дѣто се почувствува тази нужда, дѣто, може би, да се рискува нѣщо срѣщу тия пари, и виждамъ, г-да прѣдставители, за голѣмо съжаление, че нѣкои възстанаха противъ това прѣдложение. Азъ, ако знаехъ, че особено г. Кжнчовъ ще възстане, който винаги се е застъпвалъ за интереситѣ на това дребно занаятчийство, вѣрвайте, нѣмахъ да си позволя да направя такова прѣдложение. Ако си позволи и нѣкой другъ да излѣзе противъ него, готовъ съмъ да го оттегля, като считамъ, че съ това, може би, ще направя на г. г. прѣдставителитѣ едно отегчение, ако оставя да се гласува по това прѣдложение. Недѣлите, г. г. прѣдставители, да ставате такива скжперници тамъ, дѣто не трѣбва. Отъ насъ взимаме за насъ. (И. Сунгуларски: Съ 6.000 л. нищо не става!) Дайте 60.000 л.

Прѣдседателтъ: Г-нъ Начевъ! Оттегляте ли прѣдложението си?

Е. Начевъ: Не!

Прѣдседателтъ: Г-нъ Франгя има думата.

А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Разходите, които се правятъ за Министерството на Търговията и Земледѣлието, сж разходи производителни и нека да не се скжпимъ, помоему, защото то излиза, че искаме да жѣнемъ безъ да сѣемъ. Какво вършимъ за него? Нищо не вършимъ. Ако се опасяваме само какъ и на основание на коя справедливостъ ще се раздаватъ тия помощи, които сж наистина важни, и трѣбва да помогнемъ, ако искаме да имаме нѣщо, азъ ще обърна вниманието на почитаемия г. Кжнчовъ върху слѣдующето. Има една бѣлжка въ новия разходъ, която казва: раздаването на тия помощи ще става по специаленъ правилникъ, изработенъ отъ Министерството и утвърденъ съ Височайши указъ. Ако има такъвъ правилникъ и ако се помага на ония, които иматъ нужда, за да направятъ нѣщо, азъ мисля, че прѣдложението на г. Начева е много на мѣстото си, азъ съмъ за неговото приемане и моля почитаемитѣ г. г. народни прѣдставители да не правятъ мъжнотии, когато се касае да се помогне на индустрията, земледѣлието или занаятитѣ,

за да имаме нѣщо; инакъ, ако не помагаме, пѣма да имаме нищо.

Прѣдседателтъ: Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Начева и моля, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: § 41, тоже новъ. (Чете.)

„За възнаграждение, канцеларски и др. на почетни кореспонденти на Министерството въ странство 5.000 л.“

А. Франгя: Този параграфъ е новъ и ще ме извините, ако винаги вземамъ думата, защото азъ изучавахъ този въпросъ въ секцията на бюджетарната комисия и затуй ще дамъ нѣкои обяснения. Ние сме турили тѣзи 5.000 л. за канцеларски разходи и за кореспонденцитѣ на около 8 души кореспонденти, които се иска да се иматъ въ Министерството на Търговията и Земледѣлието, за да го държатъ винаги въ течението на всичкитѣ курсове по продаването и купуването на нашитѣ стоки, които идатъ отъ вънъ, или които излизатъ навънъ, защото винаги нашитѣ производители се маматъ отъ втора рѣка търговци, като не знаятъ курса нито за вътрѣшнитѣ, нито за външнитѣ стоки. Та азъ мисля, че 5.000 л. не е никакъ много. Напр., ще имаме въ Одеса единъ кореспондентъ, въ Галацъ—Браила другъ, въ Манчестеръ другъ и, ако искате, въ Парижъ другъ. Досега въ бюджета на Министерството имаше единъ кореспондентъ въ Анверсъ, нѣкой си Шраусъ, който получава 6.000 л., на когото рапортитѣ по житната търговия се печататъ и се виждатъ нѣкой пѣтъ изъ вѣстникитѣ. Това не стига. Ние искаме да имаме свѣдѣния върху всичкитѣ търговски стоки, по житата, платоветѣ, коприненитѣ работи, памуцитѣ, и да имаме редовенъ курсъ, и нашитѣ търговци, когато искатъ нѣщо да знаятъ, да се отнесатъ до музея или до самото Министерство и да иматъ свѣдѣние, че еднѣкаво си за толкова се продава, за толкова се купува и т. н. Това е единъ разходъ производителенъ и въ полза на ония, които се занимаватъ съ търговия или занаяти, та моля, ако е възможно, да се приеме.

Г. Недѣлковъ: Азъ ще гласувамъ за тая сума, но само ще обърна вниманието на г. Министра и ще го помоля, ако е възможно, да се уреди тѣй, щото свѣдѣнията за цѣната на хранитѣ и всичкитѣ стоки, които свѣдѣния доставляватъ тѣзи кореспонденти отъ странство, да се съобщаватъ въ единъ видъ бюлетинъ два пѣти въ недѣлата на общинскитѣ управления. (А. Франгя: Въ „Държавенъ Вѣстникъ“ ще има всѣки день такива свѣдѣния, а може и въ другитѣ вѣстници!) Може и въ „Държавенъ Вѣстникъ“, а може и отдѣлно да се прашатъ свѣдѣния чрѣзъ окръжнитѣ управители до общинскитѣ управления, за да знаятъ хората, които продаватъ жито или други стоки, и да слѣдятъ

цѣнитѣ, кога се качватъ и кога слазятъ. Това е много важно, защото купувачитѣ или тѣй нарѣченитѣ посрѣдници-търговци, които прѣкупуватъ стока отъ самитѣ производители и я продаватъ на по-голѣмитѣ търговци, често експлоатиратъ, лъжатъ населението, понеже то не е увѣдомено за цѣнитѣ. Затуй такъвъ единъ бюлетинъ ще бѣде отъ голѣма важностъ. Като съзнавамъ важността и значението на тия агенти, които ще сж полезни за Държавата, азъ моля г. Министра да направи това нѣщо, за да може населението да слѣди за цѣната. Може сега за коприната, послѣ ще дойде за ечмика, послѣ за житото и т. н. за всичкитѣ продукти, които излизатъ, отъ което населението ще има голѣма полза.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ всичкитѣ кредити, които се искатъ отъ почитаемата комисиия, този е, може би, най-симпатичниятъ. Първоначално въ моя бюджетъ имаше подобенъ параграфъ и той бѣше за много по-голѣма сума. Днесъ се страхувахъ да искамъ увеличение прѣдъ видъ финансовото положение на страната. Като ви кажахъ, че този кредитъ е най-симпатичния, азъ ще ви дамъ и едно пояснение защо така гледамъ на него. Всички европейски господарства, а особено ония, които искатъ да повдигнатъ търговията, а особено земледѣлието, като Русия, която неотдавна създаде и едно Министерство на Земледѣлието, всички господарства, казвамъ, иматъ свои прѣдставители; вънъ отъ дипломатическитѣ, вънъ отъ морскитѣ и отъ военнитѣ, иматъ и специални търговски агенти. Русия, напр., има подобни свои прѣдставители, които сж прѣми агенти на министра на финанситѣ, който заведва и търговията, понеже тамъ министерство на търговията още нѣма. Такива агенти има въ Цариградъ, има въ Лондонъ, Парижъ и пр. Нѣщо подобно досега и у насъ се е правѣло, но по другъ начинъ. Г-нъ Щраусъ, който е подобенъ прѣдставителъ въ Анверсъ, получава 6.000 л. и не ги получава отъ нашето Министерство, а отъ Външното Министерство. Обаче, ние рѣшихме да му поблагодаримъ и ще го освободимъ отъ тая мисия, толкова повече, че рапортитѣ му сж съставени отъ бюлетинитѣ на тамошната търговска бурса. Такива агенти менѣ ми се чинятъ прѣждевременно. Ако бѣхме казали „търговски агенти“, тѣ щѣха да искатъ голѣма плата, обаче, ние тукъ правимъ една друга економия: ние ги наричаме почетни кореспонденти на Министерството и ще се постареемъ да вземемъ за тая цѣль наши българи, които живѣятъ въ извѣстни търговски центрове. Тия хора, които иматъ свои търговски занятия, за титула, който ще имъ дадемъ, като наши почетни кореспонденти, надѣваме се ще да ни услужатъ въ търговско отношение. Не може да искаме, щото тѣ да правятъ разноски, когато ще харчатъ извѣстни суми зарадъ насъ, и заради това съ една малка сума трѣбва да ги възнаградимъ. Напр., азъ възнабръдвамъ да имаме единъ

такъвъ кореспондентъ въ Одеса, който е единъ нашъ съотечественникъ, габровецътъ Рапѣвъ, който служи въ дружеството на княза „Гагаринъ“. Е добръ, ние ще му поискаме, напр., свѣдѣния за нѣкои наши артикули, които се харчатъ не въ Одеса, а въ Севастополъ. Той ще отиде да събере тия свѣдѣния, ние ще трѣбва да му платимъ разносикъ за това. Сетнѣ, второто мѣсто, дѣто трѣбва да имаме агентъ, е гр. Браила. Тамъ ще намѣримъ нѣкой българинъ, ще му дадемъ почетенъ титулъ и незначително възнаграждение. Третото мѣсто е Пеша, дѣто е пакъ центъръ на житната търговия между България и западъ. Четвъртото мѣсто е Марсилия; петото — е въ Италия, ако намѣримъ такъвъ. За Браила имаме одного прѣдъ видъ, въ Лондонъ сжщо и въ Виена и Парижъ имаме наши българи. Така щото, на 5—6 мѣста имаме, и ако не може засега да се отпусне повече отъ 5—6 хиляди лева, ще направимъ поне на 2—3 мѣста опити, а ако се удаде този опитъ, идущата година ще ви поискаме по-голѣмъ кредитъ и той ще бѣде единъ отъ най-производителнитѣ. А онѣз, което г. Гено Недѣлковъ желае, ние сме на пътъ да го осъществимъ. По причина на пашкулитѣ, казахъ, че въ Италия трѣбва да имаме такъвъ кореспондентъ. Сега устроихме да получаваме свѣдѣния всѣки денъ по телеграфа отъ главнитѣ центрове за състоянието на пашкулитѣ и коприната индустрия въ България и получаваме такива свѣдѣния за какъ върви производството. Наредихме въ извѣстни центрове да има пазари, за да се съобщаватъ единъ съ други центроветѣ и за да могатъ производителитѣ, а сжщо и купувачитѣ да бждатъ освѣдомени. Та безъ да ви отегчавамъ повече, казвамъ, че кредитътъ е много симпатиченъ и заради това отсега ще ви благодаря, ако гласувате тоя кредитъ отъ 5.000 л.

Прѣдседателъ: Турямъ на гласуване § 41, както е прѣдставенъ отъ бюджетарната комисиия, и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Зауновъ: Новъ § 42. (Чете.) „За изучаване на житната и брашнената търговия, както и на мѣркитѣ, които би способствували за укрѣпление и разширение на пазаритѣ имъ въ странство, 10.000 л.“ (Нѣкой прѣдставителъ: Какви сж тия нови параграфи?)

В. Кънчовъ: Азъ ще моля Народното Събрание да не приема тоя параграфъ и този, който иде подиръ него, не защото се прѣдвижда за работа недобра — тя е една работа много добра, — но тоя въпросъ у насъ още не е изученъ. Ако стане нужда да се отворятъ лаборатории за изучаването на нашитѣ брашна, трѣбва да се прѣдстави нужниятъ законъ, да го приемемъ и да основемъ нужнитѣ учреждения, които ще ни работятъ и на които ще се ославаме въ бждще, и по този начинъ да знаемъ

дали ще бъде направено нѣщо или не. Днесъ комисията е направила тукъ още единъ бюджетъ. По този пѣтъ, по единъ лекъ начинъ на разходване пари, азъ се боя да гласувамъ.

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Много хубаво звучатъ тия думи въ бюджета „за изучаване на житната търговия и пр. 10.000 л.“ Цѣль голѣма, а сума малка. Какъ нѣма да я приемемъ? А кой ще изучава житната търговия и какъ ще я изучава? Покажете ми да видя, има ли нѣкакви наредби, има ли нѣкакъвъ законъ за това? Азъ мисля, че Народното Събрание така леко, слѣпешката, не може да хвърля пари. Нека ми покаже нѣкой какъ се изучава тая търговия и да гласуваме. Ами сигурни ли сте, че нѣма да се дадатъ тия пари на нѣкой търговецъ, който ще изучава своята търговия? Азъ не допускамъ, че Министерството мисли да направи това, но възможно е самото Министерство да се излъже. По този начинъ, съгласете се, че не трѣбва да вотираме такава сума и нѣма защо да се приказва повече.

А. Франя: Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ убѣденъ, че много малко измежду насъ сж чели поне доклада, който бѣше внесенъ отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието по изучаването на житната и брашнията ни търговия. Сѣ се оплакваме, че нѣма марка напата стока, не може да се изнася, пропада земледѣлието, а не се занимаваме да изучимъ именно това, което трѣбва да изучимъ. За да изучимъ нѣщо, трѣбва да имаме непрѣмѣнно срѣдства, а като нѣма срѣдства, питами, какъ ще изучаваме, какъ ще приготвимъ тия работи? Трѣбвало най-напрѣдъ да се изучатъ тия работи и послѣ да имъ даваме суми! А пъкъ ние казваме: дайте пари, за да изучимъ туй нѣщо. Самиятъ § 42 опрѣдѣля какво искаме ние. Не само както казваше г. Таслаковъ, а ние искаме: „за изучаване на житната и брашнията търговия, както и на мѣрникъ, които би способствували за укрѣпление и разширение на пазаритѣ имъ въ сѣстранство.“ Сега нашитѣ хора, които произвеждатъ жито, не знаятъ кждѣ се тегли то, кждѣ се купува, какъ се купува и каква трѣбва да бѣде либратъ и какъ се мѣри тая либра. Тѣ си турятъ ржката въ кошъ, човала, или хамбара и гледатъ каква либра има. Всичко туй трѣбва да се изучи: че нашето жито се изнася въ Анверс или другадѣ, а за да имаме тия работи, трѣбва да имаме пари. И мисля, че тия 10.000 л., които се искатъ и които сж турени въ бюджета, е даже една много скромна сума.

Нѣма да говоря много, защото Министерството е изпратило на почитаемото Народно Прѣдставителство цѣль единъ докладъ съ цифри, съ бѣлѣжки, цѣла една брошура, за да видимъ какво може да се направи за да помогнемъ именно на земледѣлието, за което всички се оплакватъ, че е пропаднало. Ние казваме: дайте ни срѣдства, защото нѣмаме. Азъ съмъ убѣденъ, че да харижемъ на

земледѣлицитѣ и горитѣ, и планинитѣ, и хектаритѣ, и декаритѣ земя, пакъ нѣма да ги избавимъ, ако не отидемъ да изучимъ тия работи, да разширимъ пазаря за продаването на тѣхната стока и да оцѣнимъ тѣхния трудъ. Инакъ, каквото и да правимъ, сѣ ще ги оставимъ въ батака и полека-лека тѣ ще пропадатъ, защото вие казвате, че не даваме 10.000 л., а пъкъ азъ ще ви кажа: дайте за да изучимъ. На туй основание, азъ мисля, че ако вземете, т. е. ако искатъ народнитѣ прѣдставители да прочетатъ доклада отъ Министерството, тамъ ще видятъ цифри и данни и съмъ убѣденъ, че ще я приематъ тая сума. Азъ настоявамъ, че тия 10.000 л. ще принесатъ голѣма полза, която ще се усѣти още отъ идущата година.

Ц. Мисловъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ по бюджета не съмъ говорилъ и не желая да говоря, освѣтъ сега, дѣто си позволявамъ да направя това, защото едно впечатление ми правятъ тѣзи разности въ 5—6 нови параграфа. Азъ не зная дали г. Министерътъ на Търговията и Земледѣлието ни е прѣдставилъ бюджетпроектъ, по който да разсѣждаваме, или ние му съставяваме бюджета тукъ. Менѣ ми се струва, че г. Министерътъ, когато е съставявалъ своя бюджетпроектъ, се е основавалъ на много нѣща, на много данни, и онова, което е било належащо, го иска отъ насъ, иска кредитъ за него, и Министерскиятъ Съвѣтъ, разбира се, го е одобрилъ. Ако цѣльта за тия кредити, които се искатъ засега съ тия 5—6 нови параграфа отъ почитаемата комисия — не отказвамъ, че не е добра, — но ако бѣше възможно и полезно сега да се приложи това, което се иска отъ комисията, самъ г. Министерътъ щѣше да прѣдвиди ако не всички тия параграфи, то поне 3—4 отъ тѣхъ. Азъ виждамъ отъ самитѣ обяснения на г. Министра, че той, ако ние искаме да намалимъ, може би ще възстане, но затуй пъкъ, ако искаме да увеличимъ неговия бюджетъ въ разходната му частъ, той казва: съгласенъ съмъ; азъ искамъ да приема всички благи пожелания, само че нѣма пари. И азъ бихъ молилъ г. Министра да каже, че всички тия работи сж добри, но нѣма пари откъдѣ да се платятъ. И ако всѣки отдѣлно ще може да иска да се отпуснатъ такива кредити за такава цѣль, менѣ ми се струва, че не само патриотизмъ трѣбва тукъ, като казваме, че ще помагаме на дребнитѣ занаятчий и земледѣлци съ 5—6 параграфа. Това е повече отъ смѣшно да се говори, отколкото да принесе известна полза. Както бѣше, напр., съ прѣдложението на г. Начева, така е и съ прѣдложението за тия нови параграфи съ 5—10.000 л.

Ето защо азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители, ако не щатъ да намаляватъ отъ онова, което г. Министерътъ е турилъ въ своя бюджетъ, да не си позволяватъ да турятъ суми, които нито ще принесатъ полза, нито ще могатъ да се изплатятъ отъ нашия бюджетъ. Азъ ще гласувамъ противъ.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Менѣ ми се струва, че г. Мисловъ не е правъ въ своитѣ твърдения, че комисията била на своя воля внесла нови параграфи, съ които да обрѣменява бюджета. Ние всички сме за економии, обаче, ние мислимъ, че економията трѣбва да бѣда тамъ, където си иматъ мѣсто. Тамъ именно, където ние прѣдвиждаме суми да умножимъ или да подобримъ производството, или, както е въ случая, да се изучи една търговия, която има грамадно значение, каквато е житната, менѣ ми се струва, че не е правъ упрекътъ на г. Мислова. Независимо отъ това, тия параграфи не ги изсмукахме отъ прѣститѣ си, обмислиха се все-странно, взехме мнѣнието на г. Министра, той се съгласи и ние ги прокарахме въ комисията съ пълно убѣждение, че съ това ще помогнемъ на тия грамадни търговии, които се изнискатъ отъ насъ съ милиони.

Ето защо азъ моля да се приеме тоя параграфъ.

А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Види се, че ние имаме неправилно мнѣние върху разглеждането на бюджета. Има хора между насъ, почитаеми депутати, които мислятъ, че, щомъ министърътъ не иска нѣщо, комисията или Народното Прѣдставителство, което е тукъ, за да прави контролъ, отъ една страна, и отъ друга страна, за да помага на народа, нѣма право да мисли много-много, ами да гледа да откъсне нѣщо; напр., сега г. Министърътъ иска 100, хайде да му отрѣжемъ 50. И туй било работа. Ние мислимъ съвършено противното, че когато се касае за производителни разходи, непрѣмънно трѣбва да ги прѣвидимъ, а когато Министърътъ иска разходи, за да изтощава народа, да му кажемъ: не, не можемъ да даваме. Ние не сме като прокуроритѣ да казваме: този човѣкъ е виновенъ, сойте que сойте трѣбва да се сѣди. Ние сме народни прѣдставители и азъ мисля, че когато се прѣдвижда единъ кредитъ, който ще донесе полза 100—200 пѣти по-голямъ отъ това, което е изразходвано, непрѣмънно трѣбва да го прѣвидимъ. И азъ ще ви моля още веднажъ да приемете туй нѣщо, защото ще има голѣма полза, която ще видите по-послѣ, когато ще се изучи въпросътъ: дѣ сѣ пазаритѣ на българската износна търговия, какъ може да се изнасятъ българскитѣ произведения, какъ ще се намѣрятъ пазари за тѣхъ. Затова трѣбва да дадемъ тия пари, за да си отворимъ пазари на всичкитѣ стоки.

Ц. Мисловъ: Само това ще кажа, че това не е нищо друго, освѣнъ безполезна разточителностъ, защото съ 5.000—10.000 нищо нѣма да направимъ. Ако искате да постигнете нѣкаква цѣль, която прѣсѣлѣдвате, и ако имате пари, трѣбва да прѣвидите повече, а сега, струва ми се, съ тия 10.000 л. само си играемъ.

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Най-напрѣдъ почтениятъ нашъ другаръ г. Франгя ни обвини, че не сме чели доклада на началника на

отдѣлението. Азъ ще му кажа, че съмъ го челъ, и много хубаво го разбирамъ. Азъ напълно съмъ съгласенъ съ доклада на г. началника и г. Министра за житната търговия и въобще за брашната индустрия въ България. Но тоя неговъ докладъ не може да послужи за основа на единъ законъ, или най-малко на единъ правилникъ. Той трѣбва да ни каже, какъ трѣбва да се организира работата, за да се постигне цѣльта, за да се постигнатъ онѣзи резултати, които се искатъ съ този докладъ. Тукъ ние виждате прѣвидени суми, но нийдѣ не е показано какъ ще се харчатъ тия суми. За подобрѣние на житната търговия, хубаво; но кой отъ васъ знае какъ ще се харчатъ тия суми, за да се подобри? Докато не знаете каква е организацията, която ще ни докара подобрѣние на житната търговия, какъ трѣбва да се отпуща кредитъ за това? — Прѣдварително трѣбва да се изучи въпросътъ и тогава да се отпуща.

Второто нѣщо, дѣто ни се усмива г. Франгя, е, че депутатитѣ не знаели какъ трѣбва да се разглежда бюджетътъ. Той е и правъ, и кривъ въ тия доводи. Народното Прѣдставителство има пълно право да измѣнява всички пера на бюджетопроекта. Комисията ще разгледа бюджета и ще вика г. Министра, ако иска, да се съгласи, ако иска, да не се съгласява. Остава негова работа: ако иска ще стои; ако не иска, нѣма да стои — отъ двѣтъ едно. Но има и друга една лоша страна въ прѣдвиждането на кредити, особно на нови кредити. Всѣки прѣдставителъ въ Народното Събрание, както вѣчера се спомена тукъ отъ нашитѣ другари, ще казва: дайте ни въ нашата околия болница, дайте ни околийски началници, дайте ни ветеринаренъ лѣкаръ, направѣте ни мостове, направѣте ни желѣзница и пр. Всичко това изисква пари, а всѣки, споредъ своето естество, като човѣкъ, е навикналъ да уреди най-напрѣдъ нѣщо за себе си, па послѣ за другитѣ. Наистина, народниятъ прѣдставителъ прѣдставлява цѣлия народъ; но той гледа най-напрѣдъ на своята околия; тамъ се труди да направи нѣщо повече. Такъвъ начинъ на разглеждане бюджетопроекта и на прѣвиждане кредити може да докара катастрофи, каквито навѣкъждѣ има по-малко, а у насъ най-много. Въ Франция прѣди нѣколко години бѣше подадена една петиция до народното собрание, покритата съ нѣколко десетки хиляди подписи, въ която се казваше, да се отнеме законодателната инициатива на прѣдставителитѣ по въпроси, дѣто се изискватъ нови кредити. Ще дойде день и ние да направимъ туй, да ограничимъ частната законодателна инициатива за прѣвиждане нови кредити, защото, когато разглеждаме приходния бюджетъ, никой не дава. Това имамъ да отговоря на г. Франгя по този въпросъ. Така или иначе, азъ не съмъ съгласенъ, г-да прѣдставители, да се прѣдвиждатъ кредити за работи, които не познавамъ, и не зная какво ще стане съ тия пари.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Повдигна се отъ г. Мислова и отъ

г. Таслакова единъ въпросъ принципиаленъ, конституционенъ, и азъ съмъ длъженъ по него да кажа малко повече отъ онова, което казахъ прѣди минута. Прѣди минута казахъ това, което трѣбваше да кажа, за да бѣда лояленъ спрѣмо моя колега, Министърътъ на Финансите, а сега съмъ длъженъ да поясня този принципиаленъ въпросъ, който се повдигна. Истина е, че има двѣ практики на разискване бюджетитѣ въ Европа: едната е, тѣй да кажа, французката, другата е английската. Английската система на разискване бюджета прѣдполага, че Министерството като прѣдлага да му се гласува извѣстенъ разходъ, то е намѣрило и доходътъ, съ който ще покрие този разходъ, и никаква парламентарна инициатива отъ депутатитѣ, за да се увеличи разходътъ, нѣма. Тази е установената практика у тѣхъ, защото прѣдполага се, че само Министърътъ на Финансите е онзи, който знае отдѣ ще може да се намѣри доходъ, за да може да се дозволи разходътъ. Континенталната практика, обаче, е малко по-инакъ, и именно демократическитѣ страни страдатъ много отъ това, защото демокрацията въ тия начинания е поощрена. Това, което каза г. Таслаковъ, е вѣрно, че онази година се появи този въпросъ въ Франция, дебатира се, за да се отнеме парламентарната инициатива за финансови прѣдложения отъ страна на народнитѣ прѣдставители, понеже бюджетътъ неминуемо се увеличава. Внася се, напр., единъ бюджетъ, уравновѣсенъ кой знае какъ отъ министра на финансите, и послѣ този бюджетъ излиза отъ камарата съвѣсъмъ уголѣменъ. Това казвамъ, за да поясня, че всички, които говорятъ по този въпросъ, често сж прави.

Сега касае се тукъ за единъ параграфъ, по който се прѣдвижда една сума отъ десетъ хиляди лева. Азъ самъ бѣхъ прѣдвидѣлъ нѣкои суми по тоя параграфъ, но Министерскиятъ Съвѣтъ ги окастри. Явява се сега комисията и пакъ ги прѣдвижда. Азъ дадохъ условно съгласието си, като казахъ, щомъ намѣрите доходъ въ приходния бюджетъ, щомъ намѣрите отдѣ да увеличите прихода, то е ваша работа, направѣте го. Всичкитѣ пера, които е прѣдвидѣла комисията сега, сж симпатични. Специално по тоя въпросъ, азъ ще кажа слѣдующето. Отъ Министерския Съвѣтъ, бившиятъ, а не нашиятъ, има постановление — и кредити щѣха да се взематъ, доколкото помня; азъ съмъ новъ министъръ, това, което зная, зная го отъ книгата и отъ това, което ми е казано, — има, казвамъ, постановление отъ бившия Министерски Съвѣтъ да се изпрати единъ чиновникъ специалистъ въ Одеса да изучи житната търговия въ Русия, а главно службата на елеваторитѣ. Азъ само спрѣхъ изпълнението на това постановление — даже и чиновникътъ бѣше назначенъ за командировка, — азъ спрѣхъ изпълнението на това постановление, защото мислѣхъ, че по този начинъ не бѣше удобно — съ постановление на Министерски Съвѣтъ и съ кредитъ отъ каситѣ — да се изпрати такъвъ чиновникъ, когато това може

да се прѣдвиди въ бюджета. Ще ви кажа, че по сжщия този въпросъ въ Министерството има нѣколко рапорти отъ разни лица: економическото дружество се е заело да го изучава, г. Боевъ го е изучавалъ, имаме брошури като оная на Косева и пр. Вчера се получи една брошура, или по-право едно прошение отъ Девненскитѣ брашнари, Провадийска околия, Варненски окръгъ, до нашето Министерство, до Финансовото Министерство, до Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи и до Министерството на Пѣтищата и Съобщенията. Отъ тая брошура се вижда, като че ли отъ доклада на г. Косева, публикуванъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“, хората сж останали възхитени, че Министерството най-сетнѣ се е замислило и за брашнената индустрия. Излага то положението на тая индустрия въ Девня, разправятъ за прѣвознитѣ тарифи, за прѣпятствията, които срѣщатъ по европейскитѣ пазари, като Марсилия, Цариградъ и пр., за конкуренцията и пр., която имъ се прави съ 50 ст. на торба, и молятъ да се взематъ мѣрки, защото иначе не можали да се харчатъ нашитѣ брашна. Това е въпросъ, който трѣбва да се изучи. Когато турнахъ този кредитъ, азъ имахъ прѣдъ видъ това положение на въпроса и мислѣхъ да командировамъ специално единъ чиновникъ да изучи службата на елеваторитѣ, въпроса на брашнената и житната индустрия, понеже и у насъ се проектира нѣщо подобно на елеваторитѣ. (Ц. Таслаковъ: Позволѣте ми, г-нѣ Министре! Колко заплата ще му прѣдвидите?) Азъ заплата не мога да му опрѣдѣлямъ. Азъ самъ не мога да кажа какви ще бѣдатъ нуждитѣ на тая командировка. Сега вие ми давате този кредитъ, азъ подробно не мога да кажа какво ще сторя; може би, да повикамъ нѣкои производители отъ Девня, да видя какво ще кажатъ тѣ, понеже ние имаме свѣдѣния теоретически въ Министерството, та азъ мисля, че отсега не може да се каже тия пари какъ и кѣдѣ ще се похарчатъ. Това е единъ кредитъ, който може да улесни изслѣждането на въпроса. Но вие, ако намѣрите по чисто економически съображения, че не може да се вотира тази сума, то е ваша работа. Вие уголѣмихте кредита по много параграфи на Министерството съ нѣколко хиляди лева, а ако дадете и тоя кредитъ, азъ съ удоволствие ще го приема, понеже съмъ го искалъ по-рано. Разбира се, ваша работа е по-послѣ да намѣрите и въ приходния бюджетъ срѣдства, за да се покрие тоя разходъ. Кредитътъ ще си постигне много добръ цѣльта, за която се прѣдвижда.

В. Кънчовъ: Много щѣше да бѣде за насъ лесно да приемемъ такъвъ кредитъ, ако г. г. министритѣ бѣха прѣдвидѣли бюджетъ съ намаление на голѣмитѣ заплати. Когато зачекнахме въпроса за намаление голѣмитѣ заплати, тѣ казаха: нагодина; казаха, че нѣмали възможность да изучатъ въпроса за намаление голѣмитѣ заплати и ние се съгласихме. Казахме, че щомъ въ министерството

не са могли да направят нищо, защото нѣмали време, най-сетнѣ съ зоръ не става, и се съгласихме. А да вземемъ на бърза рѣка да рѣжемъ, като съ ножици, заплатитѣ, не можемъ, нѣмаме тая компетентностъ и нужнитѣ знания. Сега дохожда онакото: да увеличаваме кредититѣ. Г-нѣ Министърътъ ви каза: „Увеличете, нѣмамъ нищо противъ“, — както направихме съ бюджета на Министерството на Правосъдието, дѣто увеличихме кредита, — „утрѣ, обаче, трѣбва да помните, че трѣбва да намѣримъ мѣсто отдѣ да вземемъ тия пари, защото бюджетътъ е уравнилсенъ.“ Азъ не казвамъ, че цѣлѣта, за която се искатъ тия кредити не е добра: цѣлѣта е, наистина, прѣкрасна. Азъ четохъ рапорта на г. Косева до г. Министра, и всѣки, който горѣ-долу разбира отъ тия работи, ще се съгласи съ началника на отдѣлението, че има нужда да се направи нѣщо по тоя въпросъ. Обаче, трѣбва да ни се обясни, като се иска отъ насъ единъ кредитъ, какъ ще се употреби този кредитъ, както каза г. Таслаковъ, да ни се обясни този кредитъ достатъченъ ли е, или само опитъ ще се направи, и какъвъ е този първоначаленъ опитъ, който ще се направи съ него. Не ще ли е по-добъръ тѣзи и подобнитѣ тѣмъ въпроси, когато има възможностъ г. Министърътъ да ги изучи по-добъръ, да внесе законоположения за тѣхъ въ идущата сесия, за да знаемъ за какво ще гласуваме? Азъ не мисля, че за 6 мѣсеца, до идущата сесия, ще можемъ да оползотворимъ този кредитъ както се изисква, и тая е причината, която ме кара да кажа тия думи, а противъ цѣлѣта, която гони кредитътъ, нѣмамъ нищо. Бихъ желалъ, ако има възможностъ, да се прѣдвиди нужното количество пари, което е потребно да се изучи този въпросъ и да се постави въ правилна форма. Тѣзи са мотивитѣ, които ме караха да кажа, че не съмъ съгласенъ сега да се гласува притурения отъ комисията въ бюджета кредитъ.

Ю. Теодоровъ: Азъ мисля, г-да прѣдставители, че тия работи, за които искатъ кредити, могатъ много по-лесно да се добиятъ чрѣзъ търговска кореспонденция; търговски бюдетини се издаватъ всѣкога въ търговскитѣ пияци и може Министерството да възложи на нѣкой търговецъ да праща свѣдѣния за цѣнитѣ на стокитѣ. Колкото за това, за което говорѣше г. Министърътъ, че щѣлъ да командирова чиновникъ въ Одеса да изучи житната търговия и елеваторитѣ, азъ мисля, че си нѣма мѣстото да ставатъ тия разноси, защото ние въ Одеса не можемъ да продадемъ нито жито, нито брашно. (Н. Антикаровъ: Ще видимъ какъ се изкарватъ!) Какъ се изкарватъ? Чрѣзъ елеваторъ, срѣдство за товарене. Тѣзи работи се правятъ въ всички търговски градове и ще ги направимъ, вѣроятно, и ние, когато свършимъ кейоветѣ въ Бургазъ и Варна. Г-нѣ Министърътъ каза: „като ще отпускате кредити, съобщете ми отдѣ ще намѣрите приходи, защото трѣбва и приходниятъ бю-

джетъ да се увеличи.“ Азъ съмъ членъ въ комисията, която разгледа приходитѣ, и мога смѣло да кажа, че не може да стане никакво увеличение на приходитѣ, че приходниятъ бюджетъ е много натоваренъ. Нѣма веќе на какво да се турятъ данѣци, за да увеличимъ прихода. Това е немислимо, затуй и азъ мисля да не се позволяватъ кредити, които г. Министърътъ не ги е поискалъ, защото съ това ще побъркаме на равновѣсието на бюджета. Да се оставятъ тия параграфи както са, а ако можемъ да направимъ економии — добръ, ако не — да не изискваме повече работи.

Прѣдседателътъ: Турямъ на гласуване параграфа, както е поставенъ отъ комисията, и моля ония, които са за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество). Събранието не приема.

Докладчикъ Я. Забунъ: Новъ § 43: (Чет.) „Фондъ за полагане основитѣ на централната държавна химическа лаборатория въ Столицата и поддържане нужния при нея персоналъ за анализиране съѣстнитѣ и питейни продукти, приготвление на специални законопроекти по регламентирането въса, производството и търговията съ скъпоцѣнитѣ, бижутерийни и др. прѣдмети, както и за опрѣдѣляне законни норми и типове на мѣстнитѣ произведения въ зависимостъ отъ нуждитѣ и обичаитѣ на външнитѣ пазари — 40.000 л.“

И. Вобековъ: Азъ съжалявамъ, г-да народни прѣдставители, че не гласувахме по-прѣди приходния бюджетъ, па тогава да захванемъ да гласуваме разходния. Ако бихме постѣпили тѣй, ако ние приемѣхме нѣкое измѣнение, щѣхме да го правимъ само въ случай да намалимъ, а не и да увеличимъ. Г. г. Министритѣ декларираха, че ще приключатъ бюджета за текущата година безъ какъвто да е дефицитъ, безъ какъвто да е свръх-смѣтенъ кредитъ, а между това, отъ всички тия увеличения въ бюджета, ще излѣзе, че не само ще има дефицитъ въ бюджета, но удивително е какъ ще може да се покрие съ тѣзи добавки, които се правятъ, като се вземе прѣдъ видъ, че и плодородието не се знае какъ ще бѣде прѣзъ тая година. Ето защо азъ прѣдлагамъ никакви нови разходи да се не правятъ въ този размѣръ, при всичко че тѣзи учреждения могатъ да иматъ своето значение и полза. Но защо именно сега, при това положение на нашитѣ финанси, да се прѣдвиждатъ такива нови учреждения, азъ просто не разбирамъ. И при такива голѣми увеличения на бюджета, азъ съжалявамъ, че г. Министърътъ на Финанситѣ не седи тукъ, да изкаже и той самъ мнѣнието си.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми е чудно, когато всички признаваме, че извѣстни законоположения или нововѣдения въ бюджета, или въ нашето управление на Държа-

вата, сж отъ голѣма полза за Държавата, за общото благосъстояние на народа, отъ когото ние черпимъ срѣдства, какъ не можемъ да разберемъ, че ние трѣбва да помислимъ, щото това общо благосъстояние на страната да може да се повдигне, било земледѣлческо, било индустриално, било търговско. Ако признаваме факта, че отъ тѣзи всички условия зависи, щото и цѣлиятъ бюджетъ да бѣде много лесно прокаранъ и много по-голѣми доходи да има Държавата, трѣбва същевременно да се погрижимъ да повдигнемъ тѣзи извори, отъ които черпимъ срѣдства за поддържане на държавния строй. Ако признаваме, че у насъ земледѣлието е най-главниятъ факторъ, за да можемъ да вадимъ отъ него тѣзи фондове за приходния бюджетъ, трѣбва да се погрижимъ на тѣзи хиляди, които ни се даватъ, да дадемъ поне 4%.

Г-да! Отзаранъ азъ присѣствувахъ въ бюджетарната комисиия, на която прѣдсѣдателъ бѣше г. Теодоровъ, и тамъ не се допусна никакво намаление на генералскитѣ заплати, които сж 12.000 л. Ако се допуснѣше едно намаление съ 4.000 л., вие щѣхте да имате една химическа лаборатория, която ще бѣде отъ голѣма полза за България, за нейната търговия, за нейното земледѣлие; защото нашитѣ храни, нашитѣ стоки се фалшифициратъ и, вънъ отъ това, се внасятъ фалшифицирани продукти въ България и се продаватъ съ естествената си стойностъ, каквато иматъ въ Западна Европа. Нека ми бѣде позволено да кажа нѣколко думи за ползата отъ тази лаборатория.

Г-да! Азъ не зная дали мнозина отъ васъ прочетоха този докладъ, който е подписанъ не само отъ чиновници, търговци и земледѣлци, но и отъ професори и други десетина специалисти. Вие ще видите едно най-обстоятелствено излагане ползата отъ една химическа лаборатория у насъ. (И Бобковъ: Ние сме го чели!) Ако сте го чели, азъ не говоря за Васъ. Когато дойде за постояннитѣ комисиии да се говори, тогава ще ни говорите най-много за тѣхъ.

Ако вие имате една химическа лаборатория, г-да, тази химическа лаборатория ще констатира истинското качество на стокитѣ. Вземѣте прѣдъ видъ, че се внасятъ у насъ питиета, че се внасятъ платове и т. н. и често пѣти търговцитѣ, които ги внасятъ, ги продаватъ съ фалшива стойностъ и нашитѣ митници губятъ една голѣма частъ отъ прихода за мито. Напр., прѣдмети чисто златни се прѣдставляватъ за фалшиви и, понеже митницитѣ нѣматъ химици, които да знаятъ отъ какъвъ съставъ е прѣдметътъ, оцѣняватъ го много низко и вие виждате, че митницитѣ губятъ голѣмо количество пари. (Н. Цановъ: Има въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи!) Ако имате химическа лаборатория, която същевременно да се занимава съ спорнитѣ продукти и да подготвя добри оцѣнители на митницитѣ, вие ще видите, че ще се увеличатъ доходитѣ на митницитѣ въ голѣмъ размѣръ, ще

получаватъ много по-голѣми приходи, отколкото тѣзи нещастни 40.000 фр., които ще се дадатъ, защото фалшификацията ще се намали, защото тогава ще има правилна оцѣнка на продуктитѣ, които ще минаватъ прѣзъ митницитѣ, и ето ви ваинитѣ митници ще донасятъ много приходъ. Защото признайте, че много фалшиви продукти се внасятъ въ България и че нашитѣ продукти се изнасятъ навънъ, безъ да бѣде опрѣдѣлено тѣхното качество, безъ да бѣдатъ опрѣдѣлени добри тѣхнитѣ свойства, безъ да може да се направи едно добро сравнение съ външнитѣ, за да се види кои сж по-лоши. Липсва това, защото липсватъ 40.000 фр., и нѣма тая идея, за да се създаде такава лаборатория.

Г-да! У насъ се произвежда розово масло, единъ клонъ на производството, съ който се занимаватъ нѣколко окръжи и околии, и вие знаете, че навсѣкѣдъ се цѣни нашето масло високо, а ние нѣмаме възможностъ да го запазимъ отъ фалшификация, когато срѣдството за това е една химическа лаборатория. Вие знаете, че опустошение на лозята ни отъ филуксера е станало и че, за да се посадятъ нови американски лози, трѣбва да се опрѣдѣлятъ тѣзи прѣчки, които отговарятъ на почвата у насъ, а за това трѣбва една химическа лаборатория, която да опрѣдѣли какви именно прѣчки трѣбва да се внасятъ и развъждатъ у насъ, а не безразборно да хвърляме този нещастенъ трудъ на хората безполезно, и то защо, защото 40.000 фр. щѣли да се отпуснатъ за химическа лаборатория. Вънъ отъ това, ние харчимъ за една лаборатория при Санитарната Дирекция. Ако се съединятъ двѣтѣ заведения, ползата ще бѣде още по-голѣма. Вие знаете че вината, а даже и нашитѣ жита, се фалшифициратъ и не може да се опрѣдѣли въ България тѣхниятъ съставъ и тѣхното добро качество. Сжко е и съ нашитѣ съѣстни произведения: не може да се опрѣдѣлятъ тѣхнитѣ добри качества и прѣимущества прѣдъ външнитѣ, за да излѣзатъ да конкуриратъ. И защо се скѣпимъ за тия 40.000 фр.? Когато на другитѣ мѣста даваме съ шепи, не искаме да помогнемъ съ нищо на една търговия, на едно земледѣлие.

Г-да! Ползата отъ тази химическа лаборатория е много голѣма и азъ мисля, че всѣки, който мисли здраво, ще се съгласи за прокарането ѝ, защото е дошло врѣмето да стане тя необходима; защото, ако мислимъ да търгуваме, да имаме сношения съ чуждитѣ държави, ние всички трѣбва да се заемемъ да излѣземъ срѣщу тѣхъ съ извѣстни доброкачествени продукти, а заради това трѣбва да имаме срѣдства, да опрѣдѣлимъ едно мѣсто, къдѣто трѣбва да се сѣди дали продуктитѣ отговарятъ на тѣзи качества. Ние не можемъ да се изолираме съ китайска стѣна отъ другия свѣтъ; ние трѣбва да знаемъ какво се произвежда тамъ и каква стойностъ иматъ произведенията имъ, за да можемъ да конкурираме, а за всичко това сж нужни 40.000 л. Всѣки трѣбва да признае, че ние имаме голѣма нужда отъ това, защото ние произвеждаме, безъ

да знаемъ какво произвеждаме; ние произвеждаме рапица, сусамъ, безъ да знаемъ нашитъ хора да приготвятъ отъ тѣзи сурови продукти зръна и да излѣзатъ навънъ да конкуриратъ. Ние продаваме сурови продукти, които сж изработени слѣдъ толковъ трудъ и отвънъ ни се повръщатъ съ голѣми цѣни сжщитъ тия произведения, отъ които можехме да печелимъ, ако ги прѣработвахме фабрично. Ето защо, г-да, една химическа лаборатория ще може да опрѣдѣля всичкитъ тия нѣща и ще бѣде полезна за Държавата. Дѣйствително, ако погледнемъ добръ, би трѣбвало много повече да се изразходва, но въ началото всѣко нѣщо е много трудно, полка-лека ще се приближаваме всѣки пжтъ съ нѣщо, за да помогнемъ на тази индустрия, за да помогнемъ на това земледѣлие, а не токутъй, поврхностно, да се гледа. И азъ ще моля да се съгласите въ името на българската индустрия, въ името на българското земледѣлие, да пожъртвувате 40.000 фр., за да може да се направи нѣщо.

А. Франя: За да ви убѣдя, че трѣбва непрѣмѣнно да приемете този параграфъ, ще ми се позволи да ви кажа въ какво положение се намираватъ днесъ нашитѣ лаборатории. Ние имаме четири лаборатории: една при Санитарното управление, друга при Военното Министерство, друга въ минното отдѣление и една, четвърта, имаме въ Висшето училище. Сега, онази, която е въ Санитарната дирекция, се занимава изключително съ научни медицински изслѣдвания; онази, която се намира въ Военното Министерство, не знае дали работи; другата, която се намира при Висшето училище, изслѣдва разни прѣдмети, съ научна цѣль. Тѣй щото, всички тия лаборатории не правятъ нищо. При Санитарната Дирекция имаме единъ чиновникъ, който получава 260 л. и който изслѣдва онѣзи продукти, онѣзи събстни прѣдмети и масла, които се внасятъ отвънъ. Този човѣкъ е въ таква едно положение, щото не може да ги изслѣдва всичкитъ — толкова много работа има. Напр., има отвънъ масла докарани; търговцитъ ги знаятъ по-добръ отъ Министерството, но чакатъ по 6 мѣсеца, додѣто имъ изслѣдватъ маслата, и нѣкой пжтъ се случва, че ако имъ изслѣдватъ маслата и ги намѣрятъ, че сж такива или други нѣкакви, то тѣ отиватъ при друга нѣкоя чужда лаборатория, прѣдставляватъ удостовѣрение и се каратъ съ нашитѣ власти. Ние какво помислихме въ комисията? Казахме тѣй: понеже имаме 3—4, освѣнъ онѣзи, които се намиратъ при Висшето училище и минното отдѣление, да ги съберемъ двѣтъ въ едно, и, като съберемъ инструментитъ, да могатъ да почнатъ да изслѣдватъ по търговията и индустрията. Съ това какво ще направимъ? Ще повдигнемъ фиска при митницитъ съ по 10—15%, защото нашитѣ оцѣнители въ митницитъ, като не знаятъ отъ стоки, отпущатъ ги съ малки оцѣнки. Напр. ние имаме единъ вносъ на годината почти отъ 1.000.000 л.

отъ бижутерии, които нѣматъ марка и не се знае, дали е злато или не е; минаватъ прѣзъ митницитъ, лѣжатъ населението и, вмѣсто злато отъ 14 карата, излиза, че е бакжръ и тенекета. Имаме, напр., масла, които идватъ и продаватъ ни памучно масло и кафета фалшиви. Сега тия пари, които искаме, тѣ сж производителни, защото ако турите върху статистиката единъ малкъ приходъ за тая лаборатория, или ако турите една такса на търговцитъ, или ако искате може да направите едно увеличение на митото, ние ще имаме единъ приходъ. Туй ни накара да прѣдвидимъ 40.000 л., за да съберемъ всички инструменти, всички тия работи въ едно и да почнатъ тия хора подъ контрола на Министерството да работятъ. Съ туй нѣщо ние ще имаме полза, въобще, и за Държавата, и за населението, като нѣма да му даваме фалшиви работи. Коприенитѣ платове, ако искате, чиковетъ, които сж съ фалшива боя, и всичко, което не знаятъ нашитѣ митничари да оцѣняватъ, тамъ ще се анализира. Ще се анализиратъ даже и продуктитъ законтракувани за Военното Министерство, за които се оплакватъ хората и казватъ, че хранили нашитѣ солдати съ масъ, съ която мажатъ колитъ. Е добръ, ако имаме такава лаборатория, нѣма да се приематъ тия прѣдмети; ще има една лаборатория и ще каже на търговеца: това е лошо, а онуй е добро, и ще имаме отъ хигиеническа точка зрѣние, ако искате и отъ фискална, извѣстна полза, а и за населението ще бѣде полезно. Та мисля, когато се касае за производителни разноси, които могатъ да докаратъ онова, което се дава, т. е. 40.000 л., ако се тури контролъ на митницитъ, подиръ изслѣдванията отъ тая лаборатория, ще имаме 10—15% економия. Десетътъ на сто само отъ бижутерията ще бѣде 100.000 л. Кой ще бѣде онзи, който не ще да даде 40.000 л. за да имаме лаборатория? Кой е този, който ще откаже да даде за здравето на населението? Азъ мисля, че на туй основание този параграфъ е производителенъ и трѣбва да се приеме.

Напр., азъ съмъ чувалъ такива работи. Ние произвеждаме тукъ сапунъ, дѣто лойта се купува 40—50 ст. килограмътъ, а другитъ ни лѣжатъ. Търговцитъ казватъ: направѣте анализъ и ще видите, че въ сапуна има отровни нѣща. Даже имаме прошение въ Министерството на Търговията и Земледѣлицето, въ което се казва: моля да ни позволите да докараме тия и тия работи, за да можемъ да конкурираме сапуна, който се носи отвънъ.

Туй накара комисията, като помисли, че тази статия е производителна, да туримъ тия 40.000 л. за да съберемъ всички тия лаборатории, на които инструментитъ ржждасватъ и ги хвърлятъ. На и хора нѣматъ. Има единъ чиновникъ само, който зима 260 л. на мѣсецъ. На туй основание азъ мисля съ това ще помогнемъ и на индустрията, и на населението, и на Държавата, и затова най-покорно ви моля да приемете тая статия.

Министър-Председател П. Каравелов:

Менѣ ми се струва, че когато се създава учреждение, трѣбва прѣдварително самото Правителство да промисли. (А. Франгя: Ама ние взехме мнѣнието на г. Министра!) Бижутеритѣ, които дохождатъ, сигурно иматъ дамга. Ни една държава златнитѣ работи не ги пропуска безъ това и мога да ви увѣря, че сж точни. Вие ако правите въ Англия пари, въ което и заведение да ги правите, вие може да пращате контролѣри, но и Английското Правителство праща. Въ Русия тѣ сжщо; то е особена палата и е цѣло заведение, което нѣма нищо съ вашата химическа лаборатория. Химическа лаборатория за органически изслѣдвания, то е най-сериозенъ въпросъ. Къдѣ ви сж химицитѣ? (К. Петковъ: Има трима души!) Извинѣте, азъ ще кажа, че нѣма нито единъ. Когато се възложи отъ Българското Правителство на нашитѣ химици да анализиратъ монетитѣ, тѣ се оказаха, че не достатъчно знаятъ. Органическата химия е мжчна работа, така щото, не е лесно това, което се иска. Г-нъ Червенъ-Ивановъ се готви за анализа на минералнитѣ води, пращаха го при Фризениуса и може за минералнитѣ води да е приготвенъ, ама за пробирната палата, това е невъзможно. Въ Парижъ може да ги има и въ сума градове може да ги има, но у насъ така, безъ да се промисли, безъ да се изучи, дѣ ще намѣрите хора и какъ ще се нареди, това не е възможно. (А. Франгя: Има 4 лаборатории!) Тѣ могатъ да бждатъ четири. (А. Франгя: Имате 4, които не вършатъ нищо!) Не може да се изисква, напр., химическата лаборатория, която анализира минералнитѣ води, да я съединимъ съ друга; това ще бжде нелѣпностъ; тѣ правятъ съвършено други анализи. (А. Франгя: Знаемъ, но ние искаме да съединимъ двѣтъ въ лабораторията на Санитарното управление.) Тя си има специална задача. (А. Франгя: При тази Санитарна Дирекция има единъ човѣкъ, който се занимава съ тази работа.) Санитарната Дирекция има съвършено отдѣлна задача. (А. Франгя: Тя сжщата днесъ изслѣдва тия работи.) Азъ, прѣди всичко, бихъ желалъ да се изучи въпросътъ. Азъ не вѣрвамъ на тия български химици. Когато се казва за учредяване, всички сж съгласни, но какъ ще уредимъ тази дирекция и практически какво ще излѣзе отъ това? Азъ бихъ желалъ да има много такива лаборатории. Почвата не сме изслѣдвали; нийдѣ въ България ни една почва не е изслѣдвана. Но кой ще я изслѣдва? Прѣди да рѣшимъ да отпуснемъ кредитъ и да увеличимъ бюджета—защото охотници за да изядатъ паритѣ има много въ България,—по-напрѣдъ трѣбва да видимъ какво можемъ да направимъ, да поразпитаме какъ става тая работа, а не, хеменъ взехме и рѣшихме го. Заради това азъ бихъ казалъ, че нѣма нужда да се бърза. Ако 22 години сме чакали, можемъ да почакаме още 5—6 мѣсеца, да се не бърза. А то ще захванемъ като г. Начовича, който обича сѣ такива учреждения. Той изписа

троица чехи и четирма венгерци. Тѣй ще стане у насъ и съ тая химическа лаборатория: за щото лаборатория е едно, а друго е да правятъ опити въ нея. Тамъ трѣбватъ специалисти хора. Тѣ трѣбва да отидатъ да поживѣятъ въ Германия, да попрактикуватъ въ нѣкоя частна химическа лаборатория, за да поизучатъ, както пращахме г. Червенъ-Иванова да изучава водитѣ. Азъ бихъ желалъ просто да приемемъ параграфа, както си е, при всичкото желание да имаме едно такова учреждение, та да бждемъ барабаръ Петко съ мжжетъ и ние. (Смѣхъ.) Но сѣ таки трѣбва да се изучи въпросътъ.

Председателъ: Г-нъ Таслаковъ има думата.

Ц. Таслаковъ: Азъ се отказвамъ отъ думата.

Председателъ: Г-нъ Каменъ Петковъ има думата.

К. Петковъ: Г-да! Не може да се откаже ползата отъ устройването на тази химическа лаборатория, обаче, тази сума, която се изисква, 40.000 л., е много голѣма, защото санитарната лаборатория изпитва събстнитѣ и питейнитѣ продукти. Тя има нужда отъ 12.640 л., а не отъ 40.000 л. Ние имаме само трима химици: единъ въ Санитарната Дирекция, другъ въ Градския съвѣтъ и третъ на частна работа. Ако вземете да съберете всички тѣзи хора, ще имате всичко това, което ще правите съ 40.000 л. Затова азъ прѣдлагамъ, щото при химика на Санитарната Дирекция да притуримъ и тѣзи двама съ по 4.800 л. и тогава ще имате всичката тази работа; защото за една химическа лаборатория не сж нужни само химици, ами сж нужни и цѣли снаряди, сума апарати, а пъкъ държавната санитарна лаборатория вече има тия работи, та нѣма да се харчатъ пари за такива.

Председателъ: Г-нъ Петковъ! Вие правите предложение?

К. Петковъ: Да.

Председателъ: Моля писмено тогава.

В. Кънчовъ: Г-да народни прѣдставители! Въ този докладъ, който е направенъ отъ единъ съвѣтъ при Министерството на Търговията и Земледѣлието, се опрѣдѣля, каква трѣбва да бжде цѣлѣта на оная лаборатория, която се мисли да се устрой въ България. Тя е такава: изслѣждане на по-важнитѣ наши минерални богатства; контролиране всички бижутерийни и скъпоцѣнни издѣлия; изслѣждане нашитѣ почви въ свръзка съ културата на американската лоза и други индустриални и земледѣлчески растения; изслѣждане качеството на нашитѣ жита и други зърнени храни, тютюня,

опиума, сусама, рапицата, лена, конопа и пр.; строгъ химически контролъ върху всички събстни и питейни продукти, които идатъ отъ странство; контролъ върху разнитѣ текстилни произведения, които се внасятъ отъ странство; бактериологически контролъ надъ нашитѣ млѣка, води и други хранителни продукти; изслѣждане на нашитѣ минерални води съ цѣлъ да се опрѣдѣли съставътъ имъ въ паралелъ съ извѣстнитѣ европейски минерални води; сѣдебно-медицински изслѣждания и изслѣждане на аптечнитѣ и дрогерийни препарати; експериментирание на нѣкои наши сурови материали и пр. Искане се да се основе една лаборатория, която да има едно голѣмо всестранно значение. Такова нѣщо ние не можемъ да направимъ и сумата 40.000 л. е абсолютно нищожна сума. Този човѣкъ, който е ввелъ кредита, прѣдвижда същевременно първоначално каква трѣбва да бѣде тя: трѣбва, казва, да има едно здание за 60.000 л. и единъ персоналъ, който ще струва не по-малко отъ 57.000 л. на годината. Азъ ви казвамъ, че онии персоналъ, ако бихме прѣдвидѣли 117.000 л., пакъ нѣмаше да направи нищо. Тукъ се прави една грамадна, широка програма, която ние не сме въ състояние да изпълнимъ. Въ бѣджѣ, вѣроятно, ще я изпълнимъ. Нека Министерството, което е изработило програмата, се заинтересува да види по какъвъ начинъ ще тури въ дѣйствиѣ такава една широка програма; какъ ще я развива, кое по-напрѣдъ ще направи; колко пари ще ни трѣбватъ за тази година и колко за послѣдующитѣ години. Азъ съмъ видѣлъ въ Европа лаборатории само за събстни продукти, видѣлъ съмъ и нѣкои други държавни химически лаборатории, и виждамъ, че сумата, която е прѣдвидена тукъ, е сума извънредно малка за постигане на тия грамадни задачи, които се поставятъ за нашата държавна лаборатория. Сумата 40.000 л. е нищожна и нищо нѣма да се направи съ нея. Много по-добрѣ щѣше да бѣде, ако Министерството поискаше да се опрѣдѣли единъ химикъ, който да се занимава съ вина и масла, които идатъ отъ странство. Много по-практическо щѣше да бѣде това нѣщо. А по този пътъ, безъ едно особено законоположение, ние не трѣбва да приемаме нищо и да отпускатъ пари, които нѣма да постигнатъ назначението си.

Прѣдсѣдателътъ: Пристъпямъ къмъ гласуване.

Има едно прѣдложение отъ г. К. Петковъ по § 40: „Съ сума 9.600 л. да се наематъ двама химици, които да се командироваатъ къмъ държавната химическа лаборатория и да служатъ за нуждитъ на Министерството на Търговията и Земледѣлието.“ Турямъ на гласуване това прѣдложение най-напрѣдъ. Моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Турямъ на гласуване прѣдложението на комисията и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Глава IV.

Дирекция на статистиката.

§ 42. За съдържание личния съставъ:

		За 4 м.	За 8 м.	Годишно едному	На всички			
{	За 4 м.	{	За 8 м.					
1	1	1	1	Директоръ	2.000	4.000	6.000	6.000
1	1	1	1	Секретаръ	1.400	—	4.200	1.400
2	2	2	2	Началници на бюра	2.400	4.800	3.600	7.200
2	2	2	2	„ „ „	2.400	—	3.600	2.400
4	4	4	4	Помощници на начал- ниците	3.680	—	2.760	3.680
8	8	8	8	Докладници	7.040	13.440	2.520	20.480
1	1	1	1	Архиваръ - регистраторъ и библиотекаръ	880	1.760	2.640	2.640
—	—	—	—	За писари и разсилни	2.200	4.400	—	6.600
—	—	—	—	За прѣсмѣтати по раз- нитѣ статистики: за търговията, за движе- нието на корабитѣ, за пазарнитѣ цѣни, учи- лищна статистика, ста- тистика за изборитѣ, за военнитѣ набори, за финансовото състояние на общинитѣ, за про- изшествията, за дър- жавнитѣ приходи и разходи, за движението на населението, земе- дѣлческа статистика и др.	11.660	23.340	—	35.000

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! По тази глава отъ бюджета, която има да разглеждаме, що се отнася до Дирекцията на статистиката, споредъ мене, би трѣбвало да се спомене нѣщо повече. Това учреждение е едно отъ най-важнитѣ учреждения по Министерството на Търговията и Земледѣлието. Отъ какво значение е статистиката въ нашия държавенъ животъ, азъ нѣма да се простирамъ на дълго и широко да ви разпирямъ. Досега, г-да народни прѣдставители, ако нашето економическо, социално законодателство е куцало, то причината не е била друга, освѣнъ нашето съвършено слабо знание на условията, при които се намира нашата страна; ние не се намираме въ течението на развитието на нашата страна. Това, което досега е дала статистиката, наистина, е цѣнно, но то е твърдѣ малко. Ето защо казвамъ, че е длъжностъ на Държавата, а особено на Народното Прѣдставителство, да се проникне отъ грижата, отъ голѣмата грижа, за уредбата, добрата уредба на това учреждение. Безъ уредена статистика по всичкитѣ клонове на нашия животъ, нашето законодателство, Народното Прѣдставителство, Държавата, Правителството ще се намиратъ въ една мѣгла: не ще да знаятъ какво да вършатъ. Досега за издържане на туй учреждение съществува, узаконено е едно специално право, което се нарича статистическо право. Азъ имамъ една статистика отъ 1897 г., и тя ни показва, че въ 1897 г. Държавата е получила статистическо право

285.352 л.; въ 1898 г. — 269.096 л.; въ 1899 г. — 211.388 л.; въ 1900 г. — 199.475 л. Както виждате, това учреждение е гарантирано съ единъ доходъ, който не иде прѣко, или ако иде, то въ много малка степенъ, отъ самитѣ данъкоплатци. Бюджетътъ на Дирекцията на статистиката въ 1899 г. е билъ 160.000 л., въ 1900 г. е билъ 177.000 л., обаче, трѣбва да се извадятъ, 30.000 л., дадени за общото прѣброяване на населението на 31 декемврий 1900 г. Тази година е прѣдвидено 140.540 л., т. е. направено е едно намаление съ 37.100 л. Споредъ мене, тукъ е извършена една голѣма грѣшка. Прѣди всичко, азъ не мога да се съглася, щото сумата, която иде отъ статистическото право, да бѣде прѣскана за други цѣли. У насъ се е завелъ обичай, както е съ пжтната повинностъ, отъ която се събиратъ милиони, но отиватъ за издържане на персоналъ и за други цѣли, и затова нѣмаме пжтища. Така сжщо е и тукъ. Единъ опрѣдѣленъ бюджетъ, който срѣденъ доходъ на годината има около 240.000 л., този бюджетъ се харчи за други цѣли, а, между това, цѣлъ редъ клонове отъ нашия животъ стоятъ неизслѣдвани и неиздирвани. Това е, споредъ мене, едно прѣстѣпление. Тази сума трѣбва да отива подигълно само за статистиката; затуй е опрѣдѣлена тя и затуй трѣбва да отива. Ние досега имаме направена една статистика по редъ отрасли отъ нашия животъ, обаче, казвамъ, много отрасли още стоятъ неразработени. Идущата година ни обѣщаха да внесатъ единъ законъ за общинското самоуправление, за уредбата на общинитѣ. Възъ основание на какви данни ще правятъ своя законъ? Говоримъ всички, че общинитѣ пронадатъ. Отдѣ имате тия свѣдѣния? Значи, най-напрѣдъ нѣмаме ние една статистика по финансовото състояние на нашитѣ общини, толкова важна отрасль отъ нашето самоуправление. Срѣдства не се отпускатъ за туй. Подиръ туй иде най-важната статистика: вие градите единъ бюджетъ, разхвърляте единъ данѣкъ и не знаете кому да го разхвърляте. Дѣ ви е статистиката? Нѣмате. А тя е статистиката по професиитѣ у насъ, какъ стоятъ професиитѣ у насъ; дѣ сж собственицитѣ на имуществата, дѣ сж владѣтелитѣ, дѣ сж господаритѣ, дѣ сж и отдѣлнитѣ работници, за да може да се облагатъ — нѣмате такава статистика. (В. Кънчовъ: И нѣма да я имаме за дълго врѣме!) Ще я имате, ако харчите срѣдства, ако харчите доходитѣ отъ този параграфъ за цѣльта. Азъ ще говоря по-нататѣкъ какво трѣбва да направите, за да я имате. Защото азъ ще укажа на голѣмитѣ прѣстѣпления, които не трѣбва да бждатъ забравени, извършени сирѣмъ това учреждение, това учреждение, което направлява общата политика у насъ. Подиръ това вземѣте нашата криминална статистика. Какво е направено за нея? Оставенъ ни е суровъ материалъ, който се намира тамъ въ канцеларията. А между тѣмъ, ние изучаваме България, само разсѣждаваме съ общи фрази, че индустрия нѣмаме, че трѣбва да напра-

вимъ туй, че трѣбва да направимъ онуй, а въ сжщностъ нищо не вършимъ. Ограничаваме се само съ голи фрази, обаче, тия голи фрази не почиватъ на никакви данни. Подиръ туй вземѣте имотитѣ, които имаме, по покрититѣ стѣжания напр., и тамъ не е направено нищо. Цѣлъ редъ отрасли отъ нашия животъ не сж бутнати съ прѣстъ, и ние искаме да имаме добро законодателство! . . . У насъ началницитѣ прѣписватъ законитѣ отъ друго мѣсто, както миналата година закона за пжтищата за една недѣля го съчиниха, дохожда въ Камарата и оттукъ го пращатъ на сжщитѣ чиновници да си биятъ главитѣ съ него. Казвамъ, не е възможно едно законодателство здраво, което горѣ-долу да отговаря, ако нѣма данни, изчерпани изъ собствения нашъ животъ. Независимо отъ туй, че недостатъчни срѣдства се даватъ на туй учреждение, и не само не се даватъ, а просто се прѣскаатъ за други цѣли, но и редъ други причини сж влияли на това учреждение, че и туй, което то пѣкъ е дало, не е тѣй цѣнно, не е отъ такова качество, каквото би могло да се очаква. Имаме земеделѣческа статистика, обаче, и ние всички казваме, че не струва нищо. Какво е извършено? Отпускаха се много пари за нея, обаче, доказа се, че органитѣ, които трѣбваше да събиратъ тая статистика, не сж били подготвени: персональтѣ е взетъ отъ пжтя, по съображения, които нѣматъ нищо общо съ статистиката на България, и по този начинъ се е обърнала Дирекцията на статистиката на едно заведение, дѣто се пращатъ инвалиди, дѣто се пращатъ хора, които нѣматъ нито понятие, нито присърце и любовъ къмъ тази статистика. А тя може да бѣде изработена само отъ персоналъ, само отъ хора, пѣлни съ обичъ къмъ работата си. Въ държави, като Франция, Германия и др., на чело на тия учреждения се турятъ хора съ една репутация, съ извѣстна ученостъ, съ извѣстна заслуга по тая наука, за да може да извършватъ нѣщо. И тамъ хората иматъ нѣщо. Какъ върви, обаче, персональтѣ у насъ? Една малка статистика: въ 1899 г. сж назначени 107 души, въ сжщата година уволнени 84, останали 24; въ 1900 г. назначени 52, уволнени 86, останали 33; прѣзъ 1901 г. има назначени 116 души, тутакси уволнени 94 и слѣдъ това останалъ персоналъ отъ 33 души, като щатенъ. Моля ви се, при такова постоянно бѣгане на персоналъ неподготвенъ, земаме отпуски и пр., върватъ ли вие, че може да излѣзе нѣщо хубаво? Заради това ние можемъ да говоримъ, както казва г. Каравеловъ, че нито единъ грошъ не даваме за нашата статистика. Тя асѣ сега не чини нищо, защото когато трѣбваше да се заемемъ за работа, ние не гледахме на нея, както трѣбва, а я редѣхме по партизански съображения, хора сж били назначавани тамъ не само не подготвени, но просто затуй, защото чули, защото си съставили мнѣние за това учреждение, че то не е освѣтъ, тѣй да се каже, единъ инвалиденъ домъ, и който не намѣри служба, тамъ знае, че може да намѣри. Тѣзи хора тамъ сж като

на лагеръ, повикани на обучение, и тѣ, както въ желѣзницитѣ, работятъ а *forfait*, прѣзъ купъ за грошъ. И не е вината въ личноститѣ, а въ самата уредба. Прѣдставѣте си, че за Дирекцията на статистиката е турена една обща сума отъ 35.000 л. за прѣсмѣтачи по разнитѣ статистики. Какви сж тия прѣсмѣтачи, когато трѣбва да сжществуватъ единъ щатъ и този щатъ трѣбва да мине прѣзъ една школа, за да се научи да работи? Статистиката не се прави по чиновнички маниери: ти се прави съ обичъ, съ прѣданностъ, тя е суха работа и трѣбва да се обикне. Та, казвамъ, трѣбва да се нареди този персоналъ, да се турятъ класове, I, II, да се тури цензъ, и голѣмъ цензъ, защото тамъ се иска извѣстно развитие, извѣстенъ интелектъ, а не само да се прѣсмѣта колко сж се родили, колко сж се оженили и колко сж умрѣли. На нашата статистика главно липсватъ коментари; просто събрали една дебела книга съ много цифри, когато ако не липсваше този съ по-високъ интелектъ персоналъ, който ще внесе животъ въ тази статистика, тя ще бѣде придружена съ коментари и ще бѣде достъпна за разработка, за да могатъ тия, които се занимаватъ въ България съ изучаване на страната, да намѣрятъ източници за свѣдѣния, а тѣй сжщо и Държавата, която реди сега своитѣ бюджети, която реди своето законодателство, безъ да взема свѣдѣния отъ нея, или ако би взела, то сж само сухи цифри. Ето защо, казвамъ, налага се длъжностъ, ако не искаме да си играемъ съ учрежденията, защото у насъ е станало правило да нареждаме учрежденията експромтомъ: дойде ни на ума, и хайде да откриемъ едно учреждение, безъ да имаме никакви изучавания прѣдставени нито въ печата, нито въ ръководящитѣ сфери; работата се върши между чиновницитѣ, които, като намѣрятъ съчувствие, прокарватъ идеята и законитѣ имъ излизатъ недоносчета. Много отъ нашитѣ учреждения по такъвъ начинъ сж изниквали. Но, отъ друга страна, тия учреждения, които имаме, и тѣхъ разваляме. Та, казвамъ, ако си играемъ съ такива учреждения, каквото е Дирекцията на статистиката, ние ще се намираме въ сжщата мъгла, въ която сме били и по-рано, и по-хубаво е да се тури единъ кръстъ надъ нея, ако е такава.

Важното, на което трѣбва да се обърне внимание и за което ни се говори отъ червената маса, е за щата. Ако има нужда отъ щатъ, то е тука именно, въ смисълъ щото персональтъ да бѣде подготвенъ, който да знае работата си и, разбира се, персоналъ цензиранъ и добръ възнаграденъ. Само тогава ние ще имаме право да искаме отъ статистиката да работи нѣщо и тогава да казваме, струва ли тя грошъ, или не струва. Но сега ако казваме, че не струва грошъ, то е сжщо да се оприличимъ на лисицата, която се обърнала да се смѣе на опашката си, или на кокошката, която снела едно яйце и, като се обърнала и го видѣла, казала, че е много лошо. Ние може да викаме, че статистиката ни нищо не струва, обаче, ние не показваме видъ, че искаме да се поправи. Азъ бихъ помолилъ г. Ми-

нистра да бѣде тѣй любезенъ да вземе подъ бѣлѣжка това, което изказахъ, още отсега да се погрижи да вземе подъ своето крило тия намѣрения, които сжществуватъ даже въ Дирекцията, за да се подобри това учреждение, и още отсега да се почне проучването на въпроса и да се тури това учреждение на висотата, на която трѣбва да стои: да се подготви персональтъ, слѣдъ това да се фиксиратъ служащитѣ, които сж тамъ, и да се остави тази ужасно късна система за назначаване на хора въ това учреждение. Тамъ се е деморализиралъ и щатѣтъ, благодарение на този начинъ на назначаване. Примѣри не искамъ да ви привеждамъ, защото ги знаете. Ще ви кажа само, че ако има нужда отъ нѣщо да се работи, веднага съ картички отъ голѣмцитѣ се натикватъ вътрѣ различни хора. Тамъ ще намѣрите университетанти, назначени съ 125 л. наредъ съ дву-класници или отъ пхтя взети съ 200 л. Всѣвъзможни стари хора, които не статистика, но имъ е омръзнало и да живѣятъ, и тѣ отиватъ тамъ на почивка; по този начинъ въ самото общество се компрометира учреждението, а и резултатитѣ отъ учреждението нѣматъ онова уважение, което трѣбва да иматъ въ обществото, защото като видятъ хората персонала, като видятъ какви сж хората, ще си рѣчатъ: каквито сж млѣваритѣ, такова имъ и брашното. Ето защо трѣбва да се уреди окончателно тази статистика, защото едно прѣстѣпление се върши спрѣмо общитѣ интереси на страната, ако се съсишва едно учреждение като него, което е компасъ за нашитѣ стремежи, който имаме въ Държавата.

Бихъ помолилъ сжщо по-новитѣ нѣща, които биха могли въ тази дирекция да се внесатъ, и то е именно изучаването у насъ на наемния трудъ и въ сжщото врѣме на самото производство, като се почне най-напрѣдъ отъ професионалната статистика. Не мислѣте, г-да народни прѣдставители, че то струва много хиляди лева. Тамъ не се иска много хиляди, но се иска подготвенъ персоналъ, иска се едно желание да се работи и повече трудъ и повече обичъ, които може да дадатъ добра работа, а не само пари. Като му се тури естествената сума, споредъ както получава годишно, напр. за тази година на това учреждение е била прѣдвидена 180.000 л., ако му се дадатъ тия пари и слѣдъ това, ако то се насочи къмъ нова работа, къмъ нова дѣятелностъ, ние ще имаме на края да очакваме нѣщо хубаво, а сега нѣмаме това право. Военното Министерство работи една санитарна статистика, статистика при прѣглеждането на войницитѣ. Тази статистика неизвѣстно защо се работи и публикува отъ Военното Министерство. Именно Военното Министерство не е компетентното лице, което ще може да я работи. Мѣстото ѝ е въ Дирекцията на статистиката само, защото това учреждение е най-безпристрастното. Военното Министерство отъ любовъ къмъ искусството — най-послѣ, често пхти се намѣсватъ и извѣстни кастови желания — може да даде на тази статистика съвсѣмъ другъ харак-

теръ и да се тури въ такова освѣтление, което става нежелателно. Азъ, напр., зная за голѣма смъртностъ въ армията, обаче, отъ тази статистика много малко нѣщо се вижда за тая смъртностъ. Тази статистика трѣбва да прѣмине въ естественото учреждение — Дирекцията на статистиката, за да видимъ какъ нашитѣ братя живѣятъ въ казармитѣ, дали добрѣ или не, какъ е санитарното състояние въ казармитѣ, да го знаемъ по-хубавичко. Разработването на всички тѣзи и цѣлъ редъ други свѣдѣния трѣбва да се възложи на едно безпристрастно и незаинтересовано учреждение, каквото е тази дирекция, като ѝ се дадатъ и нужнитѣ срѣдства.

Подиръ туй, нѣщо, което никакъ не е направено отъ страна на другитѣ правителства, а и сегашното, разбира се, Правителство още не е могло да посѣгне, то е слабо популяризиране на статистиката. Ние не можемъ да се добиемъ до свѣдѣнията, които съдържатъ тѣзи издания на статистиката, не могатъ тѣ да попаднатъ въ рѣцѣтъ на хора, които желаятъ да работятъ, та би трѣбовало отъ страна на Министерството да се взематъ мѣрки за популяризиране на тия свѣдѣния: пращането имъ до учрежденията, които се занимаватъ съ туй, до печата и до всички лица и учреждения, които по своето положение и по своето занятие се живо интересуватъ отъ тази статистика. Тя трѣбва да стане достъпна и въ самото общество, за да се заинтересува, за да се не ограничава то само съ желанія, основани на вѣтъра, а на данни, дадени отъ страна на самата Държава. Бихъ желалъ, г-да прѣдставители, да се проникнете отъ голѣмата грижа за туй учреждение — нарѣкохъ го компасъ на нашия държавенъ животъ и такъвъ е то, — да му дадете законни срѣдства, които трѣбва да получава по право, а не да ги харчите за друга работа. Може би, персональтъ извършва нѣщо, което е ненужно, а и ние осакатяваме такова важно учреждение. Азъ ще направя едно прѣдложение да остане сумата поне толкова, колкото е била прѣдвидена миналата година, като ѝ се притури за задача да започне работенето на професионалната и криминалната статистика, послѣ, и военно-санитарната да мине тукъ, за да видимъ какъ стоимъ въ тѣзи важни отрасли, за да можемъ слѣдъ извѣстни години да градимъ и нашитѣ бюджетни съображения върху данни много по-точни и въ всѣки случай цѣлни, защото днесъ градимъ нашитѣ съображения на нищо, или просто на прѣдположения, на желанія и най-накрая излиза, че нашитѣ бюджети се заключаватъ съ дефицити, че много мѣроприятія, които взимаме на гърба си да изпълняваме, се свършватъ съ фiasco; много добри желанія се завършватъ съ нищо, защото, което работимъ, не базираме на нищо, или защото го базираме на несигурни данни. Ето защо, нека да се помъчи Държавата да даде тази сума на това учреждение и тогава съ пълно право да изискваме отъ него работа. Ако то не е въ състояние да даде тази работа и оправдае тази жъртва, тогава ще

знаемъ да постигнемъ малко по-строго къмъ това учреждение; тогава ще се обърнемъ чрѣзъ респективния Министъръ и самото общество ще осъди хората, които сж пратени да вършатъ цѣнна работа, но които не стоятъ на тази висота; тогава ще знаемъ да си вдигнемъ консулитѣ съ него на законни основания. Но докогато не му дадемъ нужнитѣ срѣдства, докогато не туримъ редъ въ това учреждение, докогато не го организираме хубаво и не му дадемъ възможностъ да си приготви единъ добър персоналъ, дотогава нѣмаме никакво морално право да се оплакваме и да казваме, че нашата статистика не струва грошъ.

В. Кънчовъ: Истина е, че статистиката е извънредно полезна и нужна за Държавата: тя е основата на много научни изучвания въ Княжеството и много практически приложения. Едно модерно управление безъ модерна статистика не може. Обаче, за да бѣде статистиката добра и да отговаря на своето назначение, потрѣбни сж прѣди всичко дѣлн нѣща: на строго научна основа да бѣде поставена статистиката и да има подготвенъ персоналъ за работа. Щомъ липсва едно отъ двѣтъ условия, статистиката нѣма да постигне ония цѣли, за които е прѣдначена. Въ нашата Дирекция на статистиката липсватъ и двѣтъ тѣзи основи и заради това досега е давала нѣкакви резултати, но не такиви, каквито съ право бихме могли да очакваме. За да може статистиката да дава въ бъдеще добри резултати, трѣбва да се погрижи почтениятъ Министъръ на Търговията и Земледѣлието за единъ върховенъ персоналъ, който да е подготвенъ и строго наученъ за работата, за която статистиката сжществува. Докато това не направи, нѣма статистиката да даде ония резултати, които чакаме съ справедливостъ отъ нея.

Второто нѣщо е персональтъ. Азъ мисля, че сумитѣ, които сж прѣдвидени сега, сж достатъчни и по-голѣми суми ние не би трѣбовало да прѣдвидяваме за повдигането ѝ. Ако имяхме единъ добър подготвенъ персоналъ, можехме да получимъ резултати несравнено по-добри, отколкото сега ще получимъ. Ако нѣкъдѣ е потрѣбна устойчивостъ въ чиновничеството, то е потрѣбна именно тукъ, именно въ това учреждение и, ако Министърътъ може да направи само това, да направи единъ устойчивъ, постояненъ персоналъ, който нѣма да се мѣнява, единъ персоналъ съ образование, добрѣ подготвенъ, ще получимъ отъ единъ пътъ много добри резултати. Защото, вземѣте прѣдъ видъ, че единъ човѣкъ, който има добра подготовка, който е работилъ една година, ще работи за четворица, които постѣпватъ наново. Когато се касае за хубава работа, то нѣма сравнение какво може да направи единъ приготвенъ и единъ неприготвенъ човѣкъ. Ето защо ние трѣбва да гласуваме тая сума така, както е прѣдставена, но да искаме отъ Министерството да обърне внимание, щото да уреди това учреждение по-добрѣ.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ подкрѣпямъ напълно прѣдложението на г. Кънчова, защото достатъчно ще бжде, ако Министерството се погрижи да нареди само по-достойни хора, които иматъ любовъ къмъ работата, за да се уреди статистиката. Всичкиѣ искрени желанія на г. Киркова намирамъ за умѣстни, разумѣва се, само едно не намирамъ за умѣстно, дѣто прѣдлага, щото и тази година да се вотира сѣщиятъ лански кредитъ, на това основание, че миналата година стана прѣброяване и затова трѣбваше по-голямъ кредитъ, а тази година нѣма да става прѣброяване. (Г. Кирковъ: Сега има друга работа!) Заради това прѣдлагамъ да се приеме кредитътъ, който е прѣвиденъ въ бюджетопроекта.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Съ съжаление трѣбва да призная, че бѣлѣжките, направени отъ почтениѣ оратори, сѣ въ по-големата си частъ вѣрни — бѣлѣжките касателно критиката на учреждението. А така сѣщо взимамъ актъ отъ тѣхните благопожелания и данниѣ, които даватъ за уреждането на статистиката. Азъ самъ, щомъ като постъпихъ въ Министерството, изговѣдвамъ, имахъ най-големо число просители за служби само за статистиката. Това е чудно явление. И за подкрѣпление на това, което говори г. Кирковъ, ще му кажа, че азъ съмъ прѣтрупанъ съ прошения и до този моментъ, на първо мѣсто, за чиновници по статистиката и, на второ, за Държавната Печатница. Види се, частните печатници у насъ сѣ произвели ужасенъ пролетариятъ отъ словослагатели; но и за статистиката е произведенъ такъвъ. Както въ всички вѣдомства, така и въ статистиката се проявява нашата безпринципностъ. Безъ да обвинявамъ никого, ще кажа, че статистиката, нѣма съмнѣние, състои отъ материя най-мѣчна за уреждане. И г. Кънчовъ добръ постави въпроса — той прѣдложи два твърди основни принципа за доброто уреждане на статистиката. Тѣзи принципи сѣ въ основата на статистиката не само у насъ, но и въ странство. Статистиката сѣществувала въ Европа отъ началото на миналото столѣтие и първиятъ конгресъ по нея въ Европа е по-искалъ да създаде една система. До днесъ има двѣ системи на статистика — и до днесъ хората не сѣ се установили на една система. Има една система, по която статистиката се води отъ всѣко вѣдомство. И до днесъ въ Франция всѣко отдѣлно учреждение си води статистика. А има пъкъ и друга система, която концентрира воденето на статистиката въ едно учреждение. Не може да се каже още коя отъ тия двѣ системи е по-добра; но както да е, у насъ напоследѣтъ, откогато бѣше постъпилъ за директоръ единъ, който по-послѣ зае единъ по-голямъ постъ, той ѣ е далъ огромно развитие и нашата статистика е заела положението на статистика за голѣма империя. Така както е тя, не можеше естествено да постигне цѣльта си. Както и да е, статистиката, благодарение на развитиѣ пар-

тийни борби, наистина бѣше достигнала да бжде като единъ видъ прѣходна станция за развитиѣ службогонци. Има ли нѣкой чающъ, който е уволненъ и чака друга служба, до назначението си той ще иска да постъпи въ статистиката. Той постъпва тамъ не за постояненъ чиновникъ — 70% сѣ таква, — а постъпва като въ една прѣходна станция. Ето защо тия данни, които се процитираха отъ г. Киркова, сѣ вѣрни. Постъпватъ хората не съ цѣлъ да останатъ тамъ постоянно, а само докато си намѣрятъ работа. Заради това азъ, като постъпихъ, отъ 190 чиновници почти половината уволнихъ. Дѣто се говорѣше, че статистиката била единъ видъ прѣходенъ етапъ, това бѣше вѣрно, но азъ, както ви казахъ, повечето ги уволнихъ. Но, г-да народни прѣдставители, ако ние не установимъ единъ щатъ за чиновниците, единъ законъ да ги гарантираме, вие ще да имате и други учреждения, които ще държатъ проходящи чиновници. Азъ се пазихъ много да не направя това, при всичко че заявления имаше маса; помислѣте си, обаче, какво може да направи единъ партизанинъ министъръ; той ще изчисти всички служаци и ще назначи свои. Тия хора нови, докато научатъ реда, какъ се събиратъ тия данни за статистиката, минаватъ се нѣколко мѣсеца, хората си намиратъ въ това време друга работа и трудътъ имъ отива напразно, а на мѣстата имъ дохождатъ нови и захващатъ отново да учатъ реда. Азъ се свърѣщавахъ съ служащите, прѣдприехъ нѣкои реформи: захрихъ длѣжноститъ на секретаря, на двама началници, на четирма помощници и казахъ, че въ идущата сесия ще направя единъ щатъ. Надѣвамъ се, че ще да направимъ единъ законъ за чиновниците и, ако ги гарантираме, ще искаме и работа отъ тѣхъ. Но не дѣйте мисли, че отведнажъ можемъ да направимъ това. Статистика въ Ромъния е правена нѣколко години и е захвърлена. Азъ си дадохъ трудъ да вникна малко въ работата. И знаете ли вие какъ сѣ събирани отъ статистиката свѣдѣнията и кои сѣ органитъ на статистиката? Тия органи сѣ околийскитъ управления съ кметствата. Шестъ пати единъ и сѣщи листъ съ въпроситъ е билъ повръщанъ на кмета, а нѣкой път и осемъ пати, защото той е забравилъ да отговори на нѣкой въпросъ; или, ако единъ въпросъ разбере, другия обърка; повръща му се листътъ да го поправи, той забърква другъ въпросъ. Ето защо почитаемиѣ г. Каравеловъ, ако е казалъ тукъ, че не дава голѣмо значение на статистиката, е правъ. Че и тия данни, които сѣ публикувани, дали сѣ доста вѣрни, то е въпросъ. Може да се каже, че сѣ само приблизителни. Но не е само въ България това. Всѣдѣ обществото има различни фактори. Какъ искате да сѣ правилни статистическитъ данни, ако имате единъ началникъ или кметъ, който не е въ състояние да даде вѣрни свѣдѣния? Въ такъвъ случай и вие сте принудени сами да не вѣрвате въ тѣхъ. Та, казвамъ, въ това отношение, ще направимъ много, щото съ гарантирането на чи-

повнищитѣ да се повдигне статистиката на оня
уровень на вѣрность, на който трѣбва да стои, но
това изисква врѣме. Това не става въ единъ день.
Има страни, като Русия, дѣто нѣма официална
статистика; има страни, дѣто тѣй сжщо не вѣр-
ватъ толкова на статистиката; нейнитѣ данни сж
приблизителни, а важността всѣки признава на
тия данни, па и ние сме, които признаваме това.
Азъ искамъ само да забѣлѣжа, че не трѣбва да се
увеличава бюджетътъ по финансови съображе-
ния. По причина на сжщия финансовъ въпросъ,
който прѣди малко третирахме, вие не можете да
уголѣмявате кредита така зря, безъ да знаете от-
къдъ ще го покриете. Вѣрно е, че Дирекцията ще
има доста работа тази година, вслѣдствие на прѣ-
брояването, но недѣйте забравя, че за това и земле-
дѣлческитѣ каси помагатъ, защото свѣдѣнията,
който се събиратъ въ тази дирекция не малко ва-
жатъ, и за каситѣ. Азъ, когато отговаряхъ на за-
питването на г. Шиварова, казахъ, че и тая го-
дина ще вземемъ отъ каситѣ да помогнатъ, защото
може да се каже, че практически най-много се пол-
зватъ отъ статистическитѣ свѣдѣния на първо
мѣсто каситѣ; защото статистиката имъ дава свѣдѣ-
ния за земледѣлцитѣ, за парцелацията на зе-
митѣ, за прѣминаването на земитѣ отъ една рѣка
въ друга, за кредита и т. н. Така щото, каситѣ
като се ползватъ отъ тия данни, освѣтъ този кре-
дитъ, ще трѣбва и отъ каситѣ да се вземе като
допълнение на този. Ето защо, подиръ тия обяс-
нения, азъ ви казвамъ, че нѣма нужда да приемате
туй прѣдложение за увеличение на параграфа, за-
щото по бюджетни съображения направили сме
всичкитѣ възможни намаления, затова моля ви да прие-
мете кредита, както е прѣдложенъ, съ поправката,
която се прочете отъ г. докладчика — за архиваръ-
регистратора.

Прѣдсѣдательтъ: Г-нъ Кирковъ, настоявате ли на прѣдложението си?

Г. Кирковъ: Мога да отстъпя засега.

Председателятъ: Турямъ на гласуване § 42, както е предложень отъ комисията, и моли ония, които го приематъ, да си вдигнатъ ръката. (Большинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забѣновъ : (Чете.)

„Вещественн разходи.

§ 43. За канцеларски разноси (писмени принадлежности, отопление и осветление, купуване книги, вѣстници и списания, за поддържане литография и др.), за 4 м. 1.666, за 8 м. 3.334, всичко 5.000 л.⁴

Прѣдсѣдательтъ : Турямъ на гласуване § 43 и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забунувъ: (Чете.)

„§ 44. За наемъ на помѣщение, за 4 м. 3.333, за 8 м. 6.667, всичко 10.000 л.“

Прѣдсѣдательтъ: Които сж за този параграфъ,
моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието
приема.

Докладчикъ Я. Забунувъ: (Чете.)

„§ 45. За облъкло на разсилнитѣ, за 4 м. 166, за 8 м. 334,
всичко 500 л.“

Прѣдсѣдателѣтъ: Които сж за този параграфъ,
моля да вдигнатъ ръка. (Болшинство.) Събранието
приема.

Докладчикъ Я. Забунувъ: (Чете.)

„§ 46. За печатане издания по статистиката, формуляри, бланки и др., за 4 м. 20.000, за 8 м. 20.000, всичко 40.000 л.“

Председателят: Които сж за този параграф, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забѣновъ: (Чете.)

„Глава V.

Държавна Печатница.

§ 47. За съдържание личния съставъ:

а) Управление.

{ За 4 м. }		{ За 8 м. }		Годишно едному	На вещки	
За 4 м.	За 8 м.	За 4 м.	За 8 м.			
1	1	Директоръ	1.720	3.440	5.160	5.160
1	1	Счетоводитель	1.040	2.080	3.120	3.120
1	1	Помощн. на счетоводителя	760	1.520	2.280	2.280
1	—	„ „	760	—	2.280	760
—	1	Администраторъ на „Дър- жавен Вѣстникъ“	—	1.760	2.640	1.760
1	—	Книговодитель	700	—	2.100	700
1	1	Архиварь-регистраторъ	700	1.400	2.100	2.100
1	1	Магистинеръ	700	1.400	2.100	2.100
1	1	Експедиаторъ	620	1.240	1.860	1.860
—	—	За писари и расилни	3.000	6.000	—	9.000
1	1	Лѣкарь (възнаграждение)	200	400	600	600

б) Технически персоналъ.

1	1	Факторъ	1.380	2.760	4.140	4.140
1	1	Помощникъ на фактора .	880	1.760	2.640	2.640
1	1	Технически корректоръ .	880	1.760	2.640	2.640
1	—	„	880	—	2.640	880
5	5	Начальники на отдѣленія: словослагательско, печатарско, книговъзско, словоливно и депо за буквитъ	4.400	8.800	2.640	13.200
1	—	Начальникъ на стереотипното отдѣление	880	—	2.640	880
1	1	Машинистъ-механикъ . .	880	1.760	2.640	2.640
5	5	I кл. служащи	3.665	7.735	2.320	11.600
—	1	I „ „	—	1.547	2.320	1.547
10	10	II „ „	7.000	14.000	2.100	21.000
10	10	III „ „	6.200	12.400	1.860	18.600
15	15	IV „ „	8.400	16.800	1.680	25.200
20	20	V „ „	10.000	20.000	1.500	30.000
20	20	VI „ „	8.400	16.800	1.260	25.200
—	—	За каемане технически служащи, слуги и падачи .	27.000	54.000	—	81.000

В. Кънчовъ: Г-да народни прѣдставители! Ставало е много пѣти въпросъ у насъ, дали Държав-

ната Печатница си има мѣстото да съществува или си нѣма мѣстото, обаче, по тоя въпросъ азъ тукъ не искамъ да говоря сега, защото не му е врѣмето, нито му е мѣстото да говоря. Но искамъ да обърна вниманието на г. Министра върху това, че Държавната Печатница не е дала резултатитѣ, за които е тя прѣдначена. Държавната Печатница е поставена не добръ сега-засега. Азъ съмъ ималъ работа съ тая Държавна Печатница, понеже тамъ ми сж печатани книги и по-напрѣдъ, и по-послѣ, нѣколко пѣти, и съмъ ималъ случай да видя отблизо нейната дѣятелностъ, нейната работа. Държавната Печатница работѣше много убаво до недавно врѣме; подиръ това съ персонала на Печатницата стана едно голѣмо измѣнение, всичкитѣ ѝ персоналъ бѣше разбърканъ и работата ѝ се свършено поврѣди. На единъ пѣтъ миналата година, когато се печатаха десетъчнитѣ книги, Държавната Печатница прибра грамадно количество хора отъ улицата. Подиръ това изпѣди опитни чиновници, хора, които бѣха служили много години. Работата ѝ стана свършено лошава и свършено недостатъчна. Прѣди 2—3 години азъ забѣлѣзвахъ постоянство въ персонала. Тѣзи, които бѣха служили повече врѣме и бѣха се научили да работятъ хубаво, не се уволняваха. Отъ 3—4 години насамъ почна се уволняване на най-добри служаци и замѣстването имъ съ свършено нови човѣци. Азъ зная словослагатели, които бѣха работили по 10—15 години и бѣха станали прѣкрасни работници, и бѣше драго на човѣка, когато печата книги тамъ, защото имаше само една коректура. Подиръ това, по партизански причини, изпѣдиха всички тѣзи хора и натѣмниха мѣсто тѣхъ други, които не могатъ да работятъ. По тази причина не могатъ да се постигнатъ тѣзи резултати отъ Държавната Печатница, за които е прѣдначена тя. Азъ ви казвамъ, отъ три години насамъ се разсипа това учреждение. Заради това ще бѣде необходимо нужно да се взематъ мѣрки, щото да се повърне добриятъ работнически персоналъ въ това учреждение, голѣма частъ отъ който е изпѣдена; да се прибератъ наново хората, които сж работили по 5, 6, 10 години, и самото управление знае, че тѣ сж отлични работници и сж замѣстени съ хора, отъ които четворица нови не могатъ да работятъ за единъ старъ. Това на първо врѣме трѣбва да се направи, за да може криво-лѣво това учреждение да се постави малко по-добръ.

Послѣ, за да може Държавната Печатница да ни прѣдстави, че тя е учреждение, което не губи, тя ни прѣдставлява единъ голѣмъ приходъ. Отдѣ произлиза това? Защото туря голѣми цѣни. Съ Народното Събрание ние имаме една мѣничка историйка: турятъ 100 л. на кола за 400 екземпляра, на хартията на „Държавенъ Вѣстникъ“. Естествено е, че това нѣщо въ една частна печатница не струва повече отъ 40 л. Ето откъдѣ произлиза този голѣмъ приходъ, който се показва въ смѣткитѣ. Сега, азъ признавамъ, че Държавната Печатница трѣбва да работи по-скѣпичко, защото работата е по-чиста

и, главно, защото се печели отъ коректури. Всѣки, който е ималъ работа съ печатница, знае какво нѣщо е да имашъ само една коректура и какво нѣщо е да имашъ три-четири. Когато има по-малко коректури, това е и въ интереса на самия човѣкъ, който дава да се печати, и въ интереса на самото учреждение, защото то печати 2 пѣти по-скоро; а когато има повече коректури, тогава се печати и два, и три пѣти по-бавно. Ето защо прѣдпочтително е да се даде по-скѣпичко, когато се печати въ Държавната Печатница, но да не бѣде твърдѣ много скѣпо. Въ обема на „Държавенъ Вѣстникъ“, на сѣщата хартия, на 16-тини, една кола въ 400 екземпляра за 100 л. — това нѣщо е двойно по-скѣпо. Ето откъ произлиза тази работа. Заради това добръ е, Държавната Печатница да си опрѣдѣли цѣнитѣ правилно, като притурятъ единъ извѣстенъ процентъ по-скѣпичко, отколкото другитѣ печатници, защото работи по-чистичко, но да не туря двойни цѣни.

Сега азъ не желая никакви промѣнения да ставатъ на кредита. Азъ ще искамъ да се гласува кредита тѣй, както е прѣдставенъ, но ще искамъ да обърна вниманието на почитаемия г. Министъръ върху едно друго нѣщо. Азъ съмъ мислилъ много отдавна, че това учреждение ще работи по-добръ и повече, ако на неговото управление се даде по-широка автономия и ако се постави малко на търговски начала: да могатъ чиновницитѣ, които работятъ тамъ, да получаватъ частъ отъ печалата, за да могатъ да бѣдатъ заинтересовани съ добрата работа, която ще се работи тамъ. Менѣ ми се струва, че ако може да се постави на таква основа, да се даде на управлението по-широка автономия, да не влияе никой, когато ще се прибиратъ работницитѣ — разбира се, трѣбва да има единъ строгъ опрѣдѣленъ статутъ за избиране способни работници, — и, като се постави на търговска почва, чиновницитѣ да взиматъ по нѣщо отъ търговията, разбира се, тогава ще може да се постави несравнено по-добръ, отколкото е сега. Това мое желание азъ съмъ го изказвалъ въ по-минали Събрания, изказвамъ го и сега, и бихъ желалъ, щото г. Министърътъ да го приложи, ако е възможно.

Г. Кирковъ: Слѣдъ това, което говори г. Кнжовъ, мене остава много малко да кажа. Той, по поводъ бюджета на Държавната Печатница, се докосна до твърдѣ слабата страна на това учреждение. Сега бюджетътъ на Държавната Печатница е прилѣпенъ при общия бюджетъ; но въ техническо отношение, азъ съмъ партизанинъ на мисълта да стои то отдѣлно: да не бѣде подъ такава една команда, подъ такъвъ единъ контролъ на Министерството, даже не контролъ, а просто намѣстване на Министерството въ неговата работа. Държавната Печатница освѣнъ техническо учреждение, то е и търговско заведение, и всичко трѣбва да почива на тия правила, на които почиватъ и търговскитѣ заведения. Не може, напр., да се назначи персоналъ, докато не се отиде да се без-

покои чакъ и Министерътъ, както е сега. Нѣма да откаже Министерътъ, че го безпокоятъ за единъ нещастенъ словослагателъ, да даде своето мнѣние. Печатницата като техническо учреждение е развалена, нищо не чини, щомъ тѣй ставатъ работитѣ. Ако имаше извѣстенъ правилникъ, по който да се приематъ работниците и въ който да се прѣдвиди какъ трѣбва да се работи, ако имаше подборъ, тогазъ всѣки единъ годенъ работникъ може да попадне вътрѣ да работи, безъ да иска разрѣшение на този или онзи, и главно нѣма да се безпокои чакъ Министерътъ за назначението на словослагателитѣ. Та, права е думата на г. Кънчова, че трѣбва да се уреди тази страна на работата.

Моята мисль, колкото се касае до техническата работа, е, това учреждение да се отдѣли, да се не мѣси въ неговата работа Министерството, освѣнъ висшиятъ контролъ, който трѣбва да има Министерътъ върху дирекцията на това учреждение. Въ вжтрѣшната уредба трѣбва да стане едно ново реорганизиране на това учреждение и да бѣде тѣй, като едно търговско учреждение. По-нататъкъ трѣбва да се обмисли и за повдигане на персонала, който е вътрѣ, който, благодарение на партизански и други съображения, се е промѣнялъ. По-нататъкъ трѣбва да се спремъ — собствено, тая бѣше мисльта ми въ началото — да запитае г. Министра, какъ той гледа на самия директоръ на Държавната Печатница. Съ него сж станали по-рано нѣкакви скандали. Какъ е случая, той е даденъ подъ съдъ за работа, за която, може би, не струва да се говори тукъ, но има една история съ него, твърдѣ не-красива. Напоследъкъ е станало едно сбиване. И въобще, учреждението подъ директорството на този господинъ ми се вижда западнало, отива назадъ. Ми се вижда, че една частъ отъ причинитѣ лежатъ въ самото лице, което управлява това учреждение. Питамъ: не мисли ли г. Министерътъ да вземе мѣрки тази личностъ да се махне оттамъ, защото въ всѣки случай е много скандално на чело на такова учреждение да стои една личностъ, за която се открива такава една некрасива история и за която сж се отнесли до прокурора? Та, азъ искамъ да зная, мисли ли г. Министерътъ на Търговията и Земледѣлието да вземе мѣрки да приложи едно желание, щото тази личностъ да липсва оттамъ; да се потърси друга личностъ да управлява това учреждение, или да се очисти отъ тия навѣти, които, може би, да не сж вѣрни, да докаже, да се установи, дали е вѣрно това, което се говори за него, или не, за да се запази авторитетътъ на това учреждение? Но важното за мене е, освѣнъ лицето, което стои на чело на това учреждение, да се уреди и работата въ него, защото много справедливо каза г. Кънчовъ, че освѣнъ ужасната скъпостия, но и качеството на работата — азъ съмъ биръ парче специалистъ — е много долно. Много трѣбва да се желае, казвамъ, за качеството на тази работа. И послѣ, което е важно, една ужасна бавностъ има въ това учреждение, което тѣй сжщо не говори

въ негова полза. Тамъ работата трѣбва да върви като единъ часовникъ, трѣбва да бѣде всичко бързо, чисто и хубаво, и, макаръ малко по-скѣпичко да бѣде, всѣки ще се съгласи да плати повече въ такъвъ случай. Важното е, че трѣбва да се прѣгледа персональтъ, лицата, които работятъ въ това учреждение, и слѣдъ това да се изработи единъ правилникъ за да се подбира персональтъ и работитѣ тамъ да вървятъ по единъ планъ, по единъ редъ; защото това учреждение трѣбва да стои тѣй високо, понеже не трѣбва да се забравя, че това учреждение е образецъ на всички учреждения отъ подобенъ родъ въ страната. Оттамъ трѣбва да излизатъ работници добри сили, които да намѣрятъ приложение на своя трудъ въ други печатници изъ провинцията. Тамъ трѣбва да бѣде школа, да бѣде образцово учреждение, за да може да се повдигне този словослагателски персоналъ въ това учреждение; защото въ това отношение нашитѣ печатници сж такива, щото просто трѣбва да имъ дръпнемъ единъ кибритъ. А който е ималъ работа съ нашитѣ печатници, да види коректурата имъ, ще каже, че това е една цѣла египетска работа. Тамъ по-скоро може да издигнемъ една пирамида египетска, отколкото да имъ гледашъ оная работа, която се нарича коректура. Тѣй щото, азъ смѣтамъ това учреждение не само като учреждение, което дава ресурси, но, вънъ отъ това, смѣтамъ го като образцово за всички учреждения отъ този родъ въ страната. Оттамъ трѣбва да излиза добъръ персоналъ. Тамъ ще се показва образцова работа, оттамъ, съ една рѣчь, ще се дава всичко онова, което е потребно за повдигане на печатниците у насъ. Затова азъ мисля, че г. Министерътъ на Търговията трѣбва да се въодушевява отъ тази идея за реформирането на това учреждение, за подборане на персонала му и за турянето му на такава почва, дѣто да може да функционира, безъ да се стѣснява, безъ да се тормози, безъ да се намѣсва въ неговата работа, а като има единъ висшъ контролъ на Министра. И по този начинъ, като има единъ висшъ контролъ отъ Министра, или самото Министерство като слѣди неговата работа, като слѣди неговата продуктивностъ, всичко туй е, мисля, достатъчно, за да се произнесе Министерството, дали това учреждение заслужава да сѣществува или не. И най-послѣ тогава да бѣде поставено да работи по-свободно и тогава ще може и обществото, и ние да очакваме отъ него нѣщо по-добро. Но сега както върви, непрѣмънно трѣбва да станатъ реформи въ него.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Два рода сж бѣлѣжитѣ, които се напраща отъ двамата почтени прѣдговоривши: първата се отнасяше до персонала на Държавната Печатница, а втората е до работата ѝ въобще, до нейното производство, тѣй да се каже, до нейната обстановка. Относително първия въпросъ, до персонала, азъ вземамъ актъ отъ бѣлѣжитѣ и, разбира се, не съмъ азъ, който ще протезирамъ не-

кадрни чиновници, какъто и да сж тѣ. Доколкуто азъ зная, обаче, персональтъ — това го чухъ отъ г. Кънчова — много се е промѣнилъ. Обаче, долниятъ персоналъ е, който се е промѣнилъ, но не толкова по-горнитъ чиновници, които сж раздѣлени на класове: I класъ, II класъ, и пр.; тѣ сж старослужащи и затова вървятъ по класове. Тѣ сж най-много. Трѣбва да призная, че е имало голѣми промѣни. Азъ зная, че долнитъ чиновници, а особено словослагателитъ, се промѣняватъ и се турятъ партизани по натиска на разни приятели на Правителството по-прѣди — не говоря за сегашното Правителство. Та, казвамъ, ставали сж промѣнения на долнитъ служби, за които говори г. Кънчовъ. Но за тия старослужащи, които сж прослужили 10—15 години, ще се помъча да ги оставя за дълги години, толкова повече, че ако има труженици въ нашето чиновничество, то сж тѣ. Ние имаме нѣкой пакъ бърза работа, напр. за законопроектитъ, които искахте напоследъкъ, и ние ги заставихме да работятъ и въ недѣля; азъ, по телефона съмъ заповѣдалъ нѣкога и нощъ да работятъ. Истина, че има и други служащи, които и нощъ работятъ, но тѣ сж именно чернорабочитъ на чиновничеството. Вземамъ актъ отъ бѣлѣжкитъ ви и, ако сж вѣрни, азъ ще се постарая по мѣрѣ възможности да върна опитнитъ чиновници. Ще ви кажа само това, че законътъ е лошъ. Когато въ Дирекцията на статистиката той дава право на директора да назначава самъ чиновници до 125 л. безъ намѣса отъ Министра, което ме освобождава отъ много бели, тукъ съмъ заставенъ азъ да подписвамъ приказитъ и за последнитъ служащи, а такива има и по 15 л. на мѣсецъ: има жени и момичета, които получаватъ по 15 л. на мѣсецъ, то е вече пролетариатъ. Азъ се удивихъ: за 15 л. да служатъ. Та искамъ да кажа, че това е много трудна работа. Когато има много усилена работа въ Народното Събрание, когато има усилена работа за прѣброяване, за десетъка миналата година за разни формуляри, взема се врѣменъ персоналъ; — вие видѣхте, че има отпуснати голѣми суми, свършва се работата и се отпускатъ тия врѣменни служащи и естествено е, че има гладни хора да ходятъ по улицитъ. Ние сме взели, нѣкои извънредни служащи, прѣдъ видъ на сесията, за изработване разни формуляри по статистиката, като сме имъ казали, че като се свърши работата, слѣдъ мѣсецъ-два, ще ги отпуснемъ. Вие можете да влѣзете въ положението на директора. Овизиденниятъ скандалъ, мисля, че е станалъ така, а за прѣдидшия, който е станалъ, той е въ скдилището, макаръ че дѣлото е прѣкратено.

Сега иде втория въпросъ за надутитъ цѣни, за които говориха г. Кънчовъ и др. Ще ви кажа, г-да народни прѣдставители, че цѣнитъ може да сж скъпи, но за това не сж виновни само чиновницитъ въ Държавната Печатница. Има една комисиия и отъ нея се опрѣдѣлятъ цѣнитъ; ама възражава се и може би основателно, че главното рѣшающе лице е специалистътъ, т. е. факторътъ на Държавната

Печатница. Възможно е. Азъ самъ се справихъ и на менѣ ми бѣше чудно това, че много високи сж цѣнитъ, но когато поѣскахъ да видя тарифата ъ ми я дадоха, казаха ми, че тѣ не сж виновни, а взематъ това, което е установено отъ комисията. Както и да е, това е вѣрно, че тамъ се работи по-скъпо, но не трѣбва да се изпуска изъ прѣдъ видъ, че, освѣнъ дѣто тамъ се работи и по-хубаво, на Държавната Печатница се гледа като на омнибусъ: всички министерства си служатъ съ нея безъ да гледатъ кредититъ, които имъ се отпускатъ. Вие ще се очудите отъ една статистика, че нашата Държавна Печатница въ този моментъ днесъ има да взема 1.267.328.94 л. недобори, а отъ нашето Народно Събрание има да взема тъкмо 264.014 л. Всѣки поръчва, безъ да гледа кредита, безъ да гледа какво е разрѣшено, и понеже всѣки е господаръ, а Държавната Печатница е на всички, всѣки ъ заповѣда, и по телефона . . . (В. Кънчовъ: А кой контролира дали това, което се печати, е потрѣбно, или не е потрѣбно? Защото азъ зная, че се печататъ свършено непотрѣбни работи.) Заради това и азъ поискахъ свѣдѣния, когато постъпихъ, въ какво положение се намира Държавната Печатница, и се удивихъ.

Азъ ще ви кажа и други още работи. Държавната Печатница има да взема 144.417 л. за публикации и абонаментъ сѣ отъ държавни учреждения. Моля ви се, какъ се е чувало и видѣло това нѣщо? Всѣки заповѣда за публикации: приставъ ли прати обявление, окръжна комисия ли прати, окръженъ съдъ, тя сѣ печата, а като дойде за пари, нѣма ги. А това трѣбва да се плати на Държавната Печатница. Разбира се, това излиза отъ единия джобъ и влиза въ другия, но трѣбва да се мине въ счетоводството. Напр., Министерството на Търговията и Земледѣлието, на което азъ съмъ сега шефъ, дължи една сума отъ 255.839 л., за смѣтка на Дирекцията на статистиката, който дългъ главно се е уголѣмилъ отъ формуляри, нужни за прѣброяването. Министерството на Финанситъ оная година по десетъка е надминало кредита съ 331.388 л. Това сж суми съ хиляди! Това е положението на Държавната Печатница. Прѣдъ видъ на туй, именно, бѣше ми текнала идеята — но сега още е рано, не съмъ я обмислилъ хубаво и, освѣнъ това, трѣбва да взема съгласието и на своитъ колеги, — да се учреди една постоянна комисия отъ прѣдставители на всички министерства, която да опрѣдѣли приблизително колко бланки да се печататъ и какви. Вие ще се очудите, ако видите въ министерствата бланкитъ на министра, на главния секретаръ, на началницитъ отъ особена хартия. Азъ съмъ билъ и въ Русия, и въ Франция, и въ Англия, обаче, не съмъ видѣлъ такъвъ луксъ, както у насъ. Нийдѣ не се пише на такава хубава книга, както у насъ, и ето, разбира се, дѣ отиватъ 1.200.000 л. недобори. Вие ще видите, че австрийскитъ бланки не само не сж на никакви луксозни хартии, но сж и безъ гербъ. А у насъ ще видите, когато донесатъ

писмо на министра, тѣ сж турнати въ голѣми пливове, които струватъ, може би, по 5 ст. единиятъ. Защо да се не турятъ въ по-малки пливове? Ние сме една демократическа страна, а не нѣкоя населена отъ благородни. Е добръ. Това е положението на Държавната Печатница, искатъ се коренни реформи, то, казвамъ, на мене бѣше текнала тая идея: да се учреди една комисиия отъ всички министерства, която да опрѣдѣли какви бланки сж нужни по единъ типъ, колко да се поржчатъ веднажъ за винаги, а не всѣко министерство да поржчва особено, и тогава нѣма да имаме особени чиновници да държатъ входящи и изходящи смѣтки, нѣма да плащаме нищо на Държавната Печатница, само ще се държи смѣтка и строго ще се контролира. Но заради това се иска измѣнение на закона за отчетността по бюджета, съгласието на моитѣ другари и пр. и пр. Та, казвамъ ви, като вземамъ актъ отъ тѣзи бѣлѣжки, азъ ви моля да гласувате този кредитъ както е прѣдставенъ тукъ, като оставите на насъ да направимъ нужнитѣ подобрѣния съ врѣме.

Прѣдсѣдателъ: Турямъ на гласуване тоя параграфъ и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 48. За канцеларски разходи (писмени принадлежности, книги, вѣстници и списания, печатане книжа и др.), за 4 м. 1.000, за 8 м. 2.000, всичко 3.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 49. За облѣкло на разсилнитѣ за 4 м. 166, за 8 м. 334, всичко 500 л.“

Прѣдсѣдателъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 50. За поддържане на зданията и на машинитѣ, врѣмenni, за 4 м. 3.333, за 8 м. 6.667, всичко 10.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 51. За купуване машини, матрици, шрифтове и др. и за разноски по доставянето имъ заедно съ митото, за 4 м. 3.333, за 8 м. 6.667, всичко 4.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Моля ония, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 52. За купуване консомативни материали: хартия, мастило, мукава, платно, концѣ, телъ, кананъ, денило, кековиръ, антимоунъ, въглища, масло, лой, вода и др. материали и за разноски по доставянето имъ заедно съ митото, за 4 м. 83.333, за 8 м. 166.667, всичко 250.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 53. За прѣнасяне посылки до пощата и др., за 4 м. 1.600, за 8 м. 400, всичко 2.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Моля ония, които сж за тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 54. За разноски на В. Н. Банка по прѣвеждане на суми въ странство и разлика отъ курса за 4 м. 500, за 8 м. 500, всичко 2.000 л.“

Прѣдсѣдателъ: Които сж и за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Глава VI.

Разходи по горитѣ.

§ 55. За съдържане личния съставъ:

а) За измѣрване на горитѣ.

За 4 м.	За 8 м.		За 4 м.	За 8 м.	Годишно едному	На всички
—	3	Началници на секциитѣ	—	8.400	4.200	—
—	3	Таксатори-мѣрачи I ст.	—	7.200	3.600	—
—	4	„ „ II „	—	8.000	3.000	—
—	5	„ „ III „	—	8.000	2.400	—
—	3	Чѣтежници	—	3.600	1.800	—

б) Надзоръ по горитѣ.

—	2	Районни инспектори . .	—	—	4.600	—
—	3	I-ст. лѣсничей	3.600	—	3.160	—
—	3	„ „	3.600	—	3.600	—
—	9	II-ст. „	7.920	18.000	3.000	—
—	7	„ „	6.160	—	2.640	—
—	12	III-ст. „	7.848	19.200	2.400	—
—	23	IV-ст. „	12.420	27.600	1.800	—
—	9	Кандидати за лѣсничей	—	7.200	1.200	—
—	2	Секретари на районнитѣ инспектори	—	1.600	1.200	1.600
—	—	Пжтни и дневни безотчетно на 57 лѣсничей до 1 май 1901 г. . . .	4.560	—	240	—

в) За поддържане на горската стража.

85	—	Старши стражари . . .	30.000	—	1.080	—
209	209	Младши конни стражари	54.340	108.680	780	—
34	—	„ „ „	8.840	—	780	—
263	263	„ пѣши „	47.340	94.680	540	—
63	—	„ „ „	11.340	—	540	—
—	—	За добавочна заплата на прослужилитѣ 10 години стражари . . .	4.000	—	—	—
—	—	За работници по експлоатацията на горитѣ . .	—	50.000	—	—

г) Низше горско училище.

—	1	Управителъ	920	—	2.760	—
—	1	Учителъ	660	—	1.980	—
—	1	Училищенъ лѣкаръ (възнаграждение)	200	—	600	—
—	—	За прислуга	220	—	—	—

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ и вчера имахъ случай да забѣлѣжа една аномалия, именно, по отношение управлението у насъ по Министерството на Търговията и Земледѣлието. Касае се въпросътъ, собствено, за чиновницитѣ по земледѣлието. Като направимъ едно сравнение съ тѣхъ и ония по горитѣ, виждаме, че отдѣлението за горитѣ е много облагодѣтелствувано, тогава когато онова за земитѣ е съвсѣмъ онеправдано. Не ще много умъ, за да се разбере, че у насъ земледѣлието е най-важниятъ и първиятъ клонъ отъ поминъка на населението; слѣдъ него слѣдватъ много други, а на твърдѣ задно мѣсто ще туримъ и тоя за горитѣ. Вие сами виждате отъ бюджета, като сравните приходната статия съ разходната по горитѣ, ще намѣрите, че почти двойно се харчи за горитѣ отъ онова, което се получава отъ тѣхъ, и, независимо отъ това, повече отъ 20 години какъ съществува България, сѣ нѣщо се е уредило за горитѣ, а досега нищо не се е уредило. Ако има законъ за горитѣ, приетъ въ нѣкой отъ сесиитѣ на Народното Събрание, то, додѣто е траело същото Народно Събрание, тоя законъ се е измѣнявалъ. Това какво показва? Това показва, че ония, които съставляватъ тия закони, не искатъ да изучатъ обичаитѣ, традициитѣ на населението, начинитѣ, по които то е владѣло своитѣ гори, начинитѣ, по които ги е експлоатирало, и само като се съобрази съ тѣзи начини, тогава да внесе нѣкои подобрѣния въ всичкитѣ тия начини, съ които населението се ползува отъ горитѣ — не ще съмнѣние, като се постарее да прѣдпази горитѣ отъ изтрѣбление. Защото, г-да народни прѣдставители, можеше Българскиятъ народъ да се проникне отъ съзнанието, че горитѣ сж му потрѣбни, и нѣмаше толкозъ да злоупотрѣблява съ тѣхъ, ако не бѣше друга една причина, а именно, изселването на турското население, или това, което е останало въ България, защото то счита себе си като гостенинъ и не иска да знае какво ще стане съ горитѣ; не иска да знае за въ бѣдѣ каква вѣрѣда за страната ще принесе това изтрѣбление на горитѣ. И именно тамъ, дѣто има такова население, дѣто има гора владѣйна отъ турцитѣ, продаватъ я, експлоатиратъ я сами, даватъ я на друго да я експлоатиратъ, безъ да се грижатъ за бѣдѣщето на тия гори, защото се считатъ за гости на нашата страна и гледатъ, колкото се може повече да експлоатиратъ. Едно врѣме ги продаваха и по веднажъ, и по два пѣти, и по три пѣти, а сега чакатъ да ги продадатъ за една по-добра цѣна и да се изселятъ. Заради това имаше нужда, не ще съмнѣние, да се употрѣби по-голѣмъ надзоръ за пазене на горитѣ, отколкото за експлоатацията.

Отъ съществуващитѣ закони досега, както ви казахъ, всѣка сесия, ако не се е приемалъ новъ законъ, то се е внасяло по едно измѣнение на закона за горитѣ. Това никой нѣма да откаже. Независимо отъ това, така също почти всѣка година отъ Министерството се е приготвявалъ по единъ

законопроектъ, но, по едни или други причини, не е могълъ да се прокара. Така и сега въ послѣдно врѣме има изработенъ единъ законопроектъ въ Министерството на Търговията и Земледѣлието по горитѣ; тоя законопроектъ бѣше приготвенъ да се внесе миналата година въ редовната сесия, но не се внесе. Сега имаме извънредна сесия и, вѣроятно, за това не го внасятъ, но, може би, въ редовната сесия пакъ да ни го внесатъ. Безъ да мислятъ дали е внасянъ и обсъжданъ отъ Народното Събрание и дали ще бѣде приетъ, тѣ бързатъ съ бюджета да го приложатъ, и на това основание, вѣроятно, се прѣдвижда тукъ въ § 50, буква а, едно отдѣление отъ чиновници на брой 18 съ скромната заплата 35.200 л. за измѣрването на горитѣ. Онзи денъ, когато приехме параграфа за направяне опитъ по въвеждане кадастралната система на земитѣ, прѣвидѣ се огромната сума 6.000 л., а за горитѣ тукъ прѣдвижда се 35.000 л.

Г-да народни прѣдставители! Обръщамъ ви вниманието, че съ единъ бюджетъ по такъвъ начинъ ние можемъ да приемемъ хиляди закончета на беззаконията. За да се приеме единъ законъ, вие знаете, че трѣбва да бѣде внесенъ по установения редъ — съ докладъ отъ надлежния министъръ, трѣбва да бѣде разискванъ на първо четене да се прѣпратъ на обсъждане въ комисия, да се чете на второ четене и, най-послѣ, на трето четене трѣбва да бѣде коригиранъ, поправенъ и приетъ съ поименно гласуване, а намъ тукъ ни прѣдлагатъ да приемемъ единъ законъ по бюджетенъ начинъ, само на едно четене, защото бюджетътъ се чете само на първо четене. Ето защо ние, само на това основание ако бѣше, не трѣбва да приемаме тия служби: трима началници на секциитѣ съ по 4.200 л. годишна заплата. Какви ще бѣдатъ тия началници на секции? Дали ще бѣдатъ инженери, дали ще бѣдатъ съ горско образование, никой не може да каже. За туй нѣщо законъ не съществува. Трима таксатори-мѣрачи, първа степенъ; какви сж тѣ, какво ще правятъ, какво ще таксуватъ и мѣрятъ — и това нѣма кой да ни покаже, и т. н. четирма второстепенни таксатори-мѣрачи, петима — трета степенъ, трима чъртежници и пр. Една сума, както виждате, доста почтителна, отъ 35.200 л. Нѣма съмнѣние, г-да народни прѣдставители, че вие, отъ една страна, нѣма да се съгласите по такъвъ начинъ да се прилага единъ несъществуващъ законъ чрѣзъ бюджета, а отъ друга страна, нѣма да се съгласите да се харчи толкозъ много за горитѣ, които досега не сж дали нищо, тогава когато за земитѣ не харчимъ нито на 1/5 отъ това, което харчимъ за горитѣ.

Минавамъ на буква б — „надзора по горитѣ“. Казахъ по-напрѣдъ, че именно по-голѣмо внимание е трѣбвало и трѣбва да се обръща върху пазенето на горитѣ, защото България е една страна, въ която горитѣ заематъ едно доста почтително мѣсто. Не остава освѣнъ да се запазятъ съществуващитѣ гори и, ако, нѣкога ни стигне рѣка, ако направимъ по другитѣ клонове на поминъка въ

България нѣщо повече, а именно по лозарството, скотовѣдството, копринарството, овощарството и т. н., тогава чакъ да се замислимъ дали не трѣбва да направимъ пѣщо за развѣждането на гори въ ония мѣстности, дѣто нѣма такива. Ние сме обърнали по-голѣмо внимание само на пазенето на горитѣ. Не е тайна за никого, че това пазене е било много кѣсно и службитѣ тамъ сж партизански: единъ народенъ прѣдставитель или другъ влиятеленъ човѣкъ въ околията или въ окръга се погрижилъ за назначаването на чиновници по пазенето и послѣ този човѣкъ, когато има нужда отъ тия гори, експлоатира ги по начинъ, както му понася, и тия чиновници или обърщатъ внимание или ако нѣматъ нужда отъ влиянието на това лице-деребей, то този деребей по другъ начинъ спечелва тѣхното благоволение — сѣщайте се какъ, — чрѣзъ подкупи. Ако стане нужда, г-да прѣдставители, мога да приведа и примѣри. Мисля, това е достатъченъ примѣръ и нѣма нужда да привеждамъ други, които могатъ да бѣдатъ оскѣрбителни не само за лицата, които заематъ извѣстни служби, но оскѣрбителни и за самото управление.

Миналата година, г-да народни прѣдставители, е имало тукъ 57 чиновника за надзора на горитѣ, 57, казвамъ, отъ висшия персоналъ — лѣсничей и инспектори; не говоря за стражаритѣ и старшитѣ. Сега, независимо отъ тия, дѣто бѣха прѣдвидени 18 души, имате прѣдвидени още 61, намѣсто 57 отъ лани, и то съ доста хубава заплата: вие ще видите тамъ 4.800 л., която е направена на 4.600, 3.600, която е направена на 3.160, и т. н. Днесъ ние въ България имаме чиновници съ специално образование, което се добива много по-трудно отъ земледѣлческото образование, и които служатъ и сж готови да служатъ и съ по 200 л. мѣсечна заплата; това сж инженеритѣ. Даже докторитѣ по медицината се задоволяватъ съ 300 л., а ние тукъ прѣдставяме 3.160, 3.600—4.600, и то за какво, г-да народни прѣдставители? За една служба, която до скоро се изпълняваше не отъ специалисти, не отъ свършивши ю горското дѣло хора — служба чисто административна, каквато е пазенето на горитѣ. Трѣбва човѣкъ да вникне добръ и строго въ закона за горитѣ, да види своитѣ обязанности, че върши работа твърдѣ проста и да съблюдава закона — нищо повече; никакви други познания не сж потребни; извѣстни наставления отъ Министерството да се сѣчатъ горитѣ по такъвъ или другъ начинъ, напр. 25 см. надъ земята, да се изнася материалътъ и т. н. — разпореждания чисто административни. И такава заплата!

Казвамъ, независимо отъ високитѣ заплати, увеличено е числото и на чиновницитѣ отъ 57 на 61 и отатѣтъ имаме още 18, съ една сума отъ 582.328 л., както е показано въ бюджета. За измѣнението на пѣлата система за пазенето на горитѣ, да въведемъ нѣкоя нова система за експлоатацията на горитѣ, не съмъ противъ, но туй трѣбва да стане съ извѣстенъ законъ, а тукъ ви

моля да се съгласите да останатъ тия служаци по-малко, защото сега и по земледѣлието имаме по-малко. По Министерството на Народното Просвѣщение имаме сега 48 души инспектори, при толкова много училища и при такава грамадна работа, която трѣбва да изпълняватъ и т. н., а ние тукъ сме принудени да туримъ повече чиновници, отколкото се падатъ по единъ на околия. Мисля, че въ ония околии, дѣто има повече гори, въ по-голѣмитѣ балкански околии, дѣто иматъ повече гори, може да се оставятъ двама чиновници, а нѣкъдѣ, къдѣто нѣма гори, каквито сж полскитѣ околии, може безъ всѣкакъвъ чиновникъ. Заради това, по моята смѣтка, която е добръ обмислена, съгласно закона за горитѣ и съгласно онова, което е ставало досега за пазенето на горитѣ, ще моля да приемете тукъ по § 55 чиновницитѣ, наредени както слѣдва: тримата началници на секциитѣ, както казахъ, да се унищожатъ и да останатъ 5 първостепенни лѣсничей по 3.160 л.; 10 второстепенни по 2.640 л.; 15 третостепенни по 2.100 л.; 9 кандидати за лѣсничей по 1.200 л.; двама чъртежници по 1.500 л.; да се възстановятъ тѣже старшитѣ стражари и не 85, както сж били, а само 71, по единъ на всѣка околия, или пѣкъ, по усмотрѣнието на Министра, оттамъ, къдѣто нѣма гори, каквато е Софийската или други нѣкои, да приведе двама въ по-голѣмитѣ околии. Прѣдвиждамъ тукъ да има двама чъртежници, вмѣсто трима, защото знаемъ, че сж измѣрени горитѣ сега отъ състоящитѣ на служба инспектори и лѣсничей, и тѣ трѣбва да направятъ само чъртежитѣ. Ако Министерството намира за въ бѣдѣще, че трѣбва да се направи едно точно измѣрване на горитѣ, че трѣбва да се измѣни системата на пазенето на горитѣ, за тѣхното по-добро експлоатиране, не съмъ противъ; нека внесе законопроектъ и, когато бѣде приетъ отъ Съборанието, съгласно него ще приемемъ и бюджета. А сега, така както е, да го приемемъ, ще приемемъ единъ законъ съ едно беззаконие и ще натоваримъ хазната съ работи, за които не заслужава да се харчи. Економията е, както ви казахъ, наполовина: 79 чиновника има прѣдвидени въ бюджета, а азъ ги прѣдлагамъ 41, съ по малка заплата. Ми се струва, че, ако здраво размисли, и самъ г. Министърътъ ще се съгласи, че не може да ни накара да прѣдвидимъ суми за нѣкакво практикуване на законъ въ проектъ, който не сме видѣли. Вѣрвамъ, че всички г. г. прѣдставители ще се съгласятъ да гласуватъ този параграфъ, който нѣма да прѣдизвика сега нито оскѣрбления, нито оттегляване на министри.

Прѣдсѣдательтъ: Моля г. Таслакова да даде своето прѣдложение писмено.

С. Димитровъ: Г-да прѣдставители! По този параграфъ остава много малко да кажа и азъ слѣдъ г. Таслакова. Азъ съмъ противъ двамата районни инспектори, които се прѣдвиждатъ въ този

параграфъ. Не зная каква работа ще вършатъ тѣзи районни инспектори, когато има въ § 1 ревизоръ по горитѣ. Както е било отъ миналата година, съ единъ ревизоръ ще може да се ревизиратъ горитѣ; а тѣзи двама районни инспектори сж излишни слѣдъ този ревизоръ. Затова азъ искамъ да се изхвърлятъ.

Оставатъ 56 лѣсничей и 18 отъ персонала на измѣрването, това тоже ми се вижда много. Миналата година, както чухте и г. Таслаковъ забѣлѣжи, сж били 57, а тая година 18 за измѣрване и 56 лѣсничей. Не зная защо сж тѣзи измѣрвания още, когато нашитѣ гори не сж приведени въ извѣстность, кои сж общински, кои сж държавни и кои сж частни: навсѣкѣдѣ се водятъ спорове. Тамъ, къдѣто се планираха горитѣ, тамъ, къдѣто се измѣриха, сега се вижда, че отново трѣбва да се измѣрватъ, защото сж заграбени части отъ мери. Ето защо този въпросъ по измѣрването трѣбва да го прѣдпоставя оня — да се приведатъ въ извѣстность всички гори, кои сж държавни, кои сж частни и кои общински. Дотогава, обаче, менѣ ми се струва, че такова измѣрване ще бѣде излишно, защото ще харчимъ пари, ще правимъ, а послѣ пакъ ще разваляме.

Относително заплатата на лѣсничейтѣ, нѣмамъ нищо, г-да народни прѣдставители, затова, защото не е толкова за завиждане. Но трѣбва тѣ, лѣсничейтѣ, да се турятъ на оная чиновническа нога, на каквато би трѣбвало да бѣдатъ; трѣбва да се възстанови тѣхното реноме; трѣбва да се повдигнатъ прѣдъ населението, защото, ако има учреждение, ако има чиновници, които сж паднали много низко въ очитѣ на населението, то сж горскитѣ чиновници. На тѣхъ сж повѣрени горитѣ да ги пазятъ, отглеждатъ и уреждатъ, когато въ сжщность тѣ ето какво правятъ: продаватъ горитѣ на самитѣ тѣхни притежатели, а държавнитѣ — на комуто намѣрятъ; тѣ правятъ най-големѣ прѣпатствія на общинитѣ, тѣ заграбватъ гори, само и само за да могатъ да откопчатъ нѣщо. Туй е най-ужасното, което се вижда въ тази чиновническа класа, а не заплатата. Туй е най-оскдителното. Азъ, г-да народни прѣдставители, мога да ви посоча цѣла върволица отъ тия тѣхни злоупотрѣбления. (Н. Козаревъ: Кажете нѣкои имена!) Ще ви кажа. Ако, когато си отсѣче единъ селянинъ или гражданинъ едно дърво, му съставятъ актъ и го даватъ подъ сѣдъ, сѣдятъ го, теглятъ го насамъ-нататѣкъ, тогава какво трѣбва да се прави съ тѣзи чиновници, на които се плаща, когато вотираме този бюджетъ, съ милиони левове и ги събираме по стотинка, като продаваме ризитѣ и гацитѣ на гражданитѣ? Какъ трѣбва да гледаме на тия чиновници, какъ трѣбва да гледаме на тѣхнитѣ злоупотрѣбления? Менѣ ми се струва, че на тѣхъ не трѣбва да се гледа току тѣй, а нѣщо повече. А между тѣмъ, какво виждаме? Ние виждаме чиновници, които сж давани по нѣколко пѣти подъ сѣдъ и пакъ се държатъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Кои сж?) Казвате, кои сж

тия. Азъ ви казвамъ. Прѣди нѣколко години въ Бургазкия окръгъ имаше нѣкой си Милковски, който сега е въ Силистренско; той продаваше държавнитѣ гори съ прѣстени, цигарета, табакери и още е на служба. Вземѣте послужнитѣ списъци на много други и ще видите, че тѣ сж дадени подъ сѣдъ за злоупотрѣбления, за нанисане врѣда, кой отъ 20.000 л., кой отъ 30.000 л., на Държавата, и тѣ се държатъ още на служба. Вземѣте за примѣръ Хасковския лѣсничей Тошевъ. Той е даденъ подъ сѣдъ за нанисане загуба на Държавата отъ 20.000 фр., още отъ 1899 г., и още се държи затова, защото ималъ братъ бригаденъ командиръ. Той е гоненъ прѣди нѣколко мѣсеца отъ финансовия инспекторъ да го ревизира и до днесъ не може да го намѣри, да подпише акта за злоупотрѣблението. Той е даденъ подъ сѣдъ заедно съ главния ревизоръ г. Брънчевъ за тази сжщата загуба, нанесена въ Шуменъ. И този г. Брънчевъ сега ще отиде да го ревизира. Какво достоинство, какво достолѣние у този човѣкъ и каква тежестъ ще има прѣдъ този лѣсничей, когато ще ревизира? (Я. Забуновъ: Не обвинявайте хора, които не сж тукъ да се защищаватъ!) Вземѣте Старо-Загорския лѣсничей. Прокурорството е искало нѣколко пѣти неговото отстранение и кой знае какво чака Министерството. Още се държи, защото билъ роднина на нѣкой си владика. Е, г-да народни прѣдставители, ако е да се работи съ тия протекции, ще пропадне и Държавата ни, и всичко. Ето къдѣ трѣбва да се обърне внимание. Нѣкой си Матей Бракаловъ, петъ пѣти даванъ подъ сѣдъ и четири пѣти глобяванъ, сега, когато слѣдствената властъ му е поискала 3.000 л. гаранция, той не е могълъ да прѣдстави гаранция, затвориха го и чакъ тогава го уволниха. И какво излѣзе впоследствие? Оседиха го на 4 години затворъ. Е, г-да народни прѣдставители, по този начинъ подобряватъ ли се горитѣ, по този начинъ постига ли се цѣльта, която се гони съ тази горска часть и нейната уредба. Тогава по-добрѣ би било да го нѣма това, да ги оставимъ да ги опропасть, а не да ги мѣримъ. Ето защо азъ пакъ обръщамъ вниманието на г. Министра, както онзи день, така и сега, да вземе да прѣчисти тази атмосфера, както казваше г. Цановъ, да вземе да прѣчисти тази заразна горска часть и да вземе да тури чиновници, каквито трѣбва. Дайте имъ заплата, но когато направятъ прѣстѣпление, накажете ги най-строго; недѣйте мига, когато хората се оплакватъ отъ тѣхнитѣ злоупотрѣбления. Права и прѣдложение да се изхвърлятъ двамата районни инспектори и ония 18 души за измѣрването.

Прѣдсѣдателствуещъ В. Кънчовъ: Напишете си прѣдложението.

Има думата г. Шиваровъ.

Г. Шиваровъ: Г-да народни прѣдставители! Противъ горскитѣ чиновници викътъ отдавна е билъ такъвъ. Ако вземемъ дневницитѣ на Народ-

ното Събрание досега, ще видимъ сѣ сжщата пѣсенъ да се пѣе противъ тѣхъ. Менѣ ми се струва, че когато е дума за отдѣлни личности, не трѣбва да ги смѣсваме изобщо съ дѣлото. Азъ мисля, че всички сме по начало да може това горско дѣло да се повдигне на оная висота, што и България да заема въ това отношение мѣсто такова, каквото е нашата съсѣдка Рومъния. Завчера Сливенскиятъ народенъ прѣдставителъ, когато говорѣше по § 1, като дойде до горското дѣло, той ви каза, че въ Румъния отъ държавнитѣ гори се получава единъ приходъ отъ 18 милиона лева, а България получава само 500.000 л. приходъ отъ своитѣ гори. Нека видимъ сега дѣ е злото, г-да народни прѣдставители, и да търсимъ цѣра на туй зло, што да можемъ да докараме отъ нашето огромно пространство гори, които притежава България, единъ доходъ, какъвто добива нашата съсѣдка Румъния. Азъ не зная защо възставатъ нѣкои противъ измѣрването на горитѣ, за която цѣль се прѣдвижда въ настоящия бюджетъ една сума отъ 35.200 л. Именно, съ полагане основата за измѣрване горитѣ ние ще можемъ да направимъ една крачка напредъ, за да можемъ полека-лека да се стремимъ къмъ онова направление и да поставимъ нашето горско дѣло на онази почва, на която то трѣбва да стои. Ако ние вървимъ въ това направление, както сме вървѣли досега, ние вѣчно ще викаме въ Народното Събрание противъ чиновницитѣ и постоянно ще има оплаквания противъ тѣхъ, безъ, обаче, да се дойде до практически резултати. Азъ ще гласувамъ, казвамъ, за този параграфъ и за тази буква а, за измѣрване на горитѣ, и моля Народното Прѣдставителство да се съгласи да гласува за тази сума; защото туй е необходимо.

• Ще моля тѣй сжщо и г. Министра на Търговията и Земледѣлието за едно нѣщо. Прѣди нѣколко години имаше една комисиия, състояща отъ лѣсничей, старши, околийски началници, кметове и окръжни свѣтници. Тази комисиия ходѣше да измѣрва горитѣ и опрѣдѣляше охранителнитѣ мѣста и бѣше запазила тия охранителни мѣста. Но, доколкото знамъ, въ концѣ-концовъ слѣдъ измѣрването не се оказа нищо положително. Азъ ще моля уважаемия г. Министъръ на Търговията и Земледѣлието, нека вземе актъ отъ моитѣ думи и да види каква е била цѣльта за създаването на такива комисиии за измѣрване: дали е била само да се създаватъ командировки и да получаватъ дневни и пѣтни пари извѣстни чиновници, или се е гонѣла нѣкаква практическа цѣль съ създаването на тия комисиии. Доколкото зная, нѣма запазени такива мѣста. Напротивъ, за охранителнитѣ мѣста, които е трѣбвало да се запазятъ, што да не се изсѣкатъ и да не могатъ държдоветѣ да засипватъ и завличатъ нашитѣ плодородни полета, не е направено нищо. Ето защо азъ моля г. Министра да обърне внимание и да се турне основа тамъ, дѣто има нужда. Истина е, че противъ създаването на такова едно начало ще има една цѣла

война отъ селянитѣ противъ полагането му; обаче, нека изведнажъ да не правимъ голѣма крачка; ако не напълно, то отчасти да се направи нѣщо.

Азъ като казвамъ, че по начало съмъ съгласенъ съ пунктъ а, за измѣрване на горитѣ, съ прѣвиденото число чиновници, ще ми позволите да кажа, че не съмъ съгласенъ съ заплатата на тия чиновници. Тѣ сж доста голѣми. Азъ виждамъ и намирамъ за добръ, што число то да бѣде сжщото, но началницитѣ на секциитѣ да получаватъ по 3.800 л. годишно; подиръ, таксаторитѣ мѣрачи първостепенни — по 3.160 л.; таксаторитѣ мѣрачи второстепенни — по 2.800 л.; таксаторитѣ мѣрачи третостепенни — по 2.400 л. Зная, че ще се възрази, че тѣ нѣма да получаватъ пѣтни. Едно нѣщо трѣбва да имате прѣдъ видъ, че животътъ въ селата е по-евтинъ. Всѣки пѣтъ въ селата животътъ е по-другъ. Другъ бѣше въпросътъ, ако постоянно живѣятъ въ градоветѣ.

Относително надзора по горитѣ напълно съмъ съгласенъ съ прѣвидения въ проекта персоналъ. Уважаемиятъ Троянски народенъ прѣдставителъ каза, че ние можемъ да си служимъ съ практиканти. Тия практиканти сж докарани до това положение нашитѣ гори. Ако имаме добри чиновници, по възможностъ, тамъ, дѣто горското дѣло е развито, да се повѣрятъ горитѣ въ рѣцѣтъ на академисти, тѣ знаятъ кждѣ какъ ще поставятъ горското дѣло, а не както сж у насъ проститѣ практиканти.

Азъ свършвамъ, като казвамъ, че ще поддържамъ напълно този параграфъ съ измѣнението, което правя, по отношение заплатата на таксаторитѣ мѣрачи.

К. Петковъ: Г-да! Азъ нѣма какво да говоря, освѣтъ да кажа на г. Министра, че той се е съгласилъ да се намалятъ районнитѣ инспектори отъ трима на двама и заплатата имъ да се намали отъ 4.800 на 4.600 и отъ 1 май се унищожаватъ и пѣтнитѣ на тия хора. Но азъ моля г. Министра да отговори: може ли единъ чиновникъ да обиколи цѣла България безъ да му се плащатъ пѣтни, още повече, ако му се намали заплатата? (Докладчикъ Я. Забуновъ: И тѣзи нѣматъ пѣтни пари!) Може ли съ 4.600 л. да обиколи България безъ пѣтни? Ако може, г. Министърътъ да се съгласи.

Н. Козаревъ: Г-да народни прѣдставители! Ще ми позволите да кажа и азъ нѣколко думи по този бюджетъ. Прѣди всичко, трѣбва да възразя на г. Таслакова, който упрекна г. Министра на Търговията и Земледѣлието, че съ прѣвиденитѣ разходи по § 50 по проекта, буква а, съ тия прѣвидени заплати и съ този персоналъ, който се прѣдвизда за измѣрване на горитѣ, се отмѣнявалъ сжществуващиятъ законъ за горитѣ. Имамъ честъ да му възразя, че това става на основание чл. 28 отъ сжществуващия законъ за горитѣ и възъ основание на глава II, за новото устройване на горитѣ,

засаждане, съставяне планове на стопански гори, съгласно § 30. Тъй щото, не може въ данния случай да се приеме твърдението на г. Таслакова за основателно, но види се, че той не е прочелъ съществуващия законъ, а е употребилъ повече време да проучи проекта.

Азъ съмъ за прѣдвиденитѣ заплати въ буква а отъ глава VI по § 50. Обаче, бихъ молилъ надлежния министъръ да се съгласи, щото тия началници на секциитѣ, както и таксаторитѣ мѣрачи да бждатъ инженери. Азъ мисля, че тѣ би били по-полезни на назначението си.

Не мога по никакъвъ начинъ да се съглася съ възгледа на г. Таслакова, да се възстановятъ длжноститѣ на старшитѣ горски стражари, защото азъ мисля, че е достатъчно въ една околия да има единъ лѣсничей и нужното число горски стражари. Тия старши, азъ поне доколкото зная, много малко се занимавамъ съ своята длжностъ; тѣ повечето служатъ като агитатори. Тъй щото, съ тѣхъ собствено нѣма какво да се помогне на горското дѣло и да запазятъ горитѣ отъ сѣчене.

Намирамъ, че измѣненіята, които е направила комисията, по отношение на районнитѣ инспектори, като ги е намалила на двама и сжщевременно намалила и заплатитѣ имъ, намирамъ, казвамъ, че е невъзможно, нѣма абсолютно никаква възможност, когото и да назначимъ за районенъ горски инспекторъ съ 4.600 л., да ви обикаля България. Това е невъзможно. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Право!) Съ 350 л. никой отъ васъ нѣма да приеме всѣки день да пътува изъ България, защото тия пари се даватъ за лично издържане, а не да карате хората съ кола да пътуватъ изъ България, безъ да имъ се плаща за пътнитѣ. Ето защо азъ моля да се съгласи г. докладчикътъ и членоветѣ на бюджетарната комисия, да се възстановятъ пътнитѣ и дневнитѣ пари, и чудя се даже какъ г. Министърътъ се е съгласилъ на това. Даже въ бюджето-проекта той е прѣдвидѣлъ пътни пари само до 1 май, а независимо отъ това и комисията е намалила заплатитѣ. Азъ моля да се съгласите да се възстановятъ пътнитѣ и дневнитѣ, щомъ сж намалени заплатитѣ. Въ противенъ случай, ако това не стане, тогава по-добрѣ е да закриемъ и тия два районни инспектори, защото и да искате да ги назначите, и г. Министърътъ да иска да правятъ обиколка изъ цѣла България, ще бжде абсолютно невъзможно. Значи, въ дадения случай тѣ ще бждатъ безцѣлни.

Не мога да си обясня и слѣдующето обстоятелство. Накрая, както ще видите въ бюджето-проекта, общиятъ разходъ възлиза на 582.328 л.; значи, по-малко отъ миналата година съ 25.432 л. — на стр. 18. Както видите, въ буква а отъ сжщия параграфъ, за поддържане на горската стража, има едно намаление: отъ 85 старши стражари, което за 8 мѣсеца възлиза на 60.000 л.; намалени сж още и 36 души младши конни стражари — 16.000 л. и отъ 63 души младши пѣши стражари — близо

25.000 л.; тъй че, намаленията, които се прѣдвждатъ по проекта, сж около 100.000 л. Обаче, накрая виждаме една разлика само отъ 25.432 л. и отъ това вади само едно заключение, че вѣроятно прѣдвидената сума отъ 50.000 л. за работници по експлоатацията на горитѣ е перо ново, което миналата година не го е имало въ бюджета. Сега бихъ молилъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието да обясни, прѣди да приемемъ тая сума отъ 50.000 л., какви сж тия работници по експлоатацията на горитѣ, собствено, дѣ ще работятъ, дали ще служатъ съ инженеритѣ при измѣрване на горитѣ, или пъкъ ще бждатъ лица отдѣлно назначени съ надници, да ходятъ по държавнитѣ гори да рѣжатъ недобритѣ дървета и въобще да поправятъ горитѣ, и, ако сж за тая цѣль, дали г. Министърътъ не намира за по-добрѣ да остави младшитѣ стражари, отколкото да прѣдвжда хора съ надници.

Това е, което имамъ да кажа по този въпросъ.

Н. Кормановъ: Г-да народни прѣдставители! Макарь че не съмъ специалистъ лѣсничей, но чель съмъ горѣ-долу за горитѣ и затова ще си позволя да кажа нѣколко думи. Тамъ, дѣто нѣма гори, нѣма и земледѣлие. Нещастна е оная страна, която нѣма гори, защото тамъ нѣма и земледѣлие. Мисля, че нѣма нужда да ви давамъ примѣри. Напитѣ селяни много говорятъ, че въ турско време имало по-голямъ берекетъ. Дѣйствително, това може да е вѣрно, но задава се въпросъ, да не би въ това положение да сж играли роля и горитѣ, които сега нѣмаме, а всѣки знае, че въ турско време въ нашата страна имало много повече гори, а сега всички сж изсѣчени. Идѣте въ нашитѣ балкани и ще намѣрите голѣми поляни, вмѣсто гори. Ето защо азъ ви обръщамъ вниманието върху този въпросъ, да се не отнасяме къмъ него така леко, както се отнесе г. Таслаковъ, и съ единъ замахъ да изхвърлимъ всичкитѣ лѣсничей, понеже не били потрѣбни. Понеже не сж принесли никаква полза на тѣзи гори и затова нѣма защо да харчимъ за тѣхъ. Азъ пъкъ мисля обратното, че за да имаме полза, ние трѣбва да харчимъ. Въ нѣколко рѣчи г. Каравеловъ ни спомена за извѣстни чужди държави, за Италия, Гърция, даже каза и за България. Вземѣте Добруджа, г-да народни прѣдставители, която нѣма никакъ гори, и вижте какъвъ е климатътъ тамъ; дали има вода, била тя изворна или друга, и даже дали ваятъ често дъждове. Вие знаете, че горитѣ упражняватъ едно влияние не само върху климата, т. е. по отношение на температурата, но и върху честото и рѣдко валене на дъждоветѣ. Понеже горитѣ упражняватъ такова влияние върху климата, върху честото валене на дъждоветѣ, и това специално е важно за земледѣлието, затова азъ мисля, че на тия стражари не трѣбва да се хвърлятъ такива голѣми упреци. И дѣйствително, не е направено напрѣдъкъ, защото за да създадемъ една гора трѣбватъ 40—50 години.

Гората по-лесно се сече, отколкото сѣе. Още повече, че тия лѣсничей има да се борятъ съ напия народъ, който не иска да знае; съ една рѣчь, да се бори съ невѣжеството. Нашитѣ селяни, за да посѣятъ една ябълка или слива, трѣбва да ги карашъ зорленъ, а не да ги карашъ да залѣсаватъ баири. Дѣйствително, самиятъ законъ прѣдписва да се залѣсятъ баиритѣ, но кои баири сж залѣсени. Виновати ли сж затова лѣсничейтѣ? Трѣбва населението да даде своята помощъ, и тогава да може да се залѣси единъ баиръ. Значи, ние искаме лѣсничейтѣ да възстановяватъ нашитѣ гори, но трѣбва и самиятъ народъ да помогне на тѣзи лѣсничей.

Ето защо азъ мисля, че упректъ, както го направи г. Таслаковъ, не е толкозъ умѣстенъ.

По отношение на това, което каза г. Димитровъ, дѣйствително, и азъ слушамъ, че този институтъ се указа дискредитиранъ прѣдъ очитѣ на нашето общество, но затова пъкъ мога да кажа, че институтътъ не е виновенъ, нито Министерството, нито бюрата, но е виновенъ самиятъ строй, виновни сж условията на напия политически животъ въ това отношение. Г-нъ Димитровъ каза, че лѣсничейтѣ били дискредитирани защото крали, защото били рушветчи и пр. Тѣзи случаи, дѣйствително, ако и така отдѣлни, за извѣстни лица, но сѣ таки, мога да призная и азъ, че сж често ставали, но това още не ни дава право да твърдимъ или да дискредитираме дотамъ цѣлата служба, цѣлия този институтъ. Достатъчно е, ако самъ г. Министрътъ обърне внимание на тия отдѣлни личности, които дѣйствително дискредитиратъ тия служби, да ги хване за ухото и да ги накаже или изхвърли, понеже ако се водимъ отъ тази логика, че лѣсничейтѣ били крали, та да ги прѣмахнемъ, както иска г. Таслаковъ, тогава ще каже, че трѣбва да приложимъ тая логика и за министритѣ, и да кажемъ: понеже единъ министръ е украдъ цѣла България, не трѣбва да имаме министри. Ето защо това мисля, че не е толкозъ силно, за да обори единъ цѣлъ институтъ. Стига да се обърне вниманието на г. Министра върху отдѣлнитѣ личности, които г. Димитровъ имѣ добрината да посочи, за да може да вземе мѣрки да очисти тия лица и съ това да възстанови доброто име, което трѣбва да има винаги този институтъ. Причината, споредъ мене, задѣто тия нѣколко души лѣсничей сж попаднали въ този порокъ — взятковземане, — азъ смѣло мога да възразя на г. Димитрова, че причинитѣ на това сж извѣстни влиятелни личности. И мога да кажа, че не сж лѣсничейтѣ, които сж опустошили горитѣ, а сж голѣмитѣ търговци, гешефтери и експлоататори на горитѣ, които било че сж били силни на деня, било че сж били влиятелни, като партизани, сж се възползвали отъ случая и сж унищожили цѣли декари гора. Тѣй щото, единъ лѣсничей въ това отношение не може да направи нищо; той е безсиленъ и не трѣбва да го обвиняваме. Азъ зная случаи, дѣто лѣсничейтъ е билъ просто невиненъ, но дошълъ партизанинъ,

ударилъ манарата, лѣсничейтъ възразява, пише, но влиятелниятъ партизанинъ чрѣзъ Министра го уволнява. Такива примѣри обезкуражаватъ много тѣхни приятели, колеги, и нѣкои даже казваха: тѣй и тѣй нѣма оправия, чакай баремъ да си напълня джоба — взема рушветъ и си мълчи. Тѣй щото, искамъ да кажа, че не е виновенъ институтътъ, а е виновенъ самиятъ нашъ политически животъ въ това отношение.

По отношение на заплатитѣ, азъ да ви кажа, г-да прѣдставители, не съмъ станалъ да защищавамъ този институтъ, но ще ви кажа едно, че лѣсничейтѣ трѣбва да сж съ висше образование, да сж свършили специално по лѣсовѣдството. Досега такива сме имали много малко, а назначавани сж били хора, свършили или въ Садово, или въ Русе, които я познаватъ, я не гората и даже не могатъ да различаватъ джобъ отъ букъ. Тѣй щото, за да имаме добри лѣсничей, не трѣбва да намаляваме заплатитѣ, още повече, че въ § 50, буква б, е казано: „кандидати за лѣсничей, съ 1.200 л.“ Е, г-да прѣдставители, единъ сериозенъ човѣкъ, специалистъ по лѣсовѣдството може ли да приеме да го назначатъ съ 1.200 л.? (Д. Пишмановъ: Ами единъ кандидатъ за сѣдия колко получава?) За да имате добри лѣсничей, трѣбва да ги възнаградите, даже, споредъ мене, тѣзи служби сж малко онеправдани. Никой гимназистъ или човѣкъ съ висше образование, слѣдъ като се лута въ странство, нѣма да приеме да служи съ 1.200 л., когато у насъ единъ шайкаджия началникъ, който трѣпе населението получава 3.000 л., който нѣма никакво образование, а се туря да бие гражданитѣ и да разтуря общинитѣ. Та азъ мисля, че заплатитѣ не сж толкова голѣми, па най-послѣ мисля, самото Министерство е обърнало внимание, така щото, нѣма да бѣде справедливо, ако намалимъ заплатитѣ, а още повече на малкитѣ, на третостепеннитѣ, четвъртостепеннитѣ и кандидатитѣ. 2.000 или 1.200 л., вѣрвамъ, не е много. Ето защо, г-да прѣдставители, прѣдлагамъ да се приеме този параграфъ, както е прѣдставенъ отъ комисията.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Г-да народни прѣдставители! Ние често пѣти смѣсваме или не правимъ разлика между лицата и учрежденията, и, когато нѣкой пѣтъ говоримъ за полезността на едно учреждение, ние смѣтаме кое е лицето, което служи въ това учреждение. Много упреци се направиха по другитѣ параграфи, тамъ, дѣто имаше да се говори за лица. Така сжщо и тукъ не можеше да се направи изключение, и стана сжщото. Прѣди всичко, отъ тѣзи учреждения, азъ не бихъ могълъ да допусна, че ще се намѣри нѣкой, който да откаже значението или въобще тѣхното, тѣй да се каже, *raison d'être* по това вѣдомство, по което тѣ служатъ. Горитѣ, както каза г. Кормановъ много справедливо, упражняватъ твърдѣ голѣмо влияние върху климата, а чрѣзъ това пъкъ върху плодородието или неплодородието. Струва ми се, че ние

твърдѣ много грѣшимъ, ако мислимъ обратното. Въ други мѣста, тамъ, къдѣто горското дѣло е добръ уредено, хората добиватъ отъ горитѣ милиони; недавно не знаа кой отъ нашитѣ другари приведе примѣръ, че въ Ромѣния добиватъ 7—8—9.000.000 отъ горитѣ. (Министъръ А. Людскановъ: 17.000.000!) Толкова по-добръ. Струва ми се, че у насъ не сѣ виновати лѣсничейтъ, задѣто горитѣ не сѣ дали очаквания приходъ, а виновността е, че не е имало организация. Тукъ въ тази глава на бюджета гледамъ е направено едно нововъведение за измѣрването на горитѣ. Досега въ това отношение почти нищо не сме направили, и ми се струва, че твърдѣ е полезно това нововъведение: измѣрването и таксуването на горитѣ, което ще бѣде прѣдтеча за доходитѣ, които очакваме, и ми се струва, че ще направимъ голѣма грѣшка, ако го отхвърлимъ. Азъ съмъ на мнѣние да остане броя на лѣсничейтъ тѣй, както си е. По заплатитѣ може да се спори, но броятъ да остане, и трѣбва да обърнемъ най-послѣ внимание върху таксуването и измѣрването на горитѣ.

А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Когато се правятъ сравнения забравя се, че нѣкой път има сравнения, които сѣ рискувани. Напр., когато се говори за горитѣ казва се: какъ тѣй, горитѣ колко даватъ, даже има загуба 400.000 л.; защо за земитѣ, които даватъ толкова много, толкова малко чиновници, а тукъ да има толкозъ много. Забравя се, обаче, че когато се говори за горитѣ, говори се същевременно за земитѣ, защото тѣ сѣ счита за запазване на земитѣ. Хубаво казаха нѣкои г. г. прѣдидни оратори, че тамъ, дѣто нѣма гори, нѣма дѣждъ, а ако има, то е градъ, порой, който завлича всичко. И наистина, статистиката показва, че губимъ на годината 200.000.000 л. само отъ съсипване на земитѣ, които пороитѣ ги завличатъ заедно съ горитѣ, а рѣкитѣ се надуватъ и развалятъ съвършено ония нивы и ливади, които трѣбваше да принесатъ нѣщо на земледѣльца. Когато се говори за нововъведенията, които новиятъ Министъръ съ своя бюджетъ иска да уреди, забравя се, че законътъ му дава право. Има едно нововъведение, което е най-добро, то е, тѣзи 50.000 л. за работници. Тѣзи работници сѣ хора, които ще живѣятъ въ гората, безъ да има старши стражари, които бѣха бичъ за селянина и ходѣха да правятъ на тѣзи земледѣлци, които се оплакваша, актове, като имъ вземаша рушветъ и ги съсипваша. Тѣзи хора, ще живѣятъ въ гората, ще имъ се плаща нѣщо, ще сѣкатъ тѣ сами дървета, и когато дойде нѣкой отъ селянитѣ да вземе дърветата, ще ги намѣри готови, наредени, ще си прѣдстави билета и по такъвъ начинъ ще си взема. Та мисля, че като вземемъ прѣдъ видъ, че измѣрването и таксуването на горитѣ е едно нѣщо, което ще приготви ползата, която очакваме отъ нашитѣ гори, и, отъ друга страна, като вземемъ прѣдъ видъ, че безъ гори нѣма да има никакви плодородни години, които очакваме

за да ни помогнатъ да излѣземъ отъ батака, въ който сме влѣзли; отъ трета страна, като вземемъ прѣдъ видъ, че безъ да има тѣзи работници, които сѣ турени, нѣма да има хора, които да пазятъ горитѣ, а не да ходятъ насамъ-нататѣкъ, — то ние можемъ да приемемъ този параграфъ, както си е.

По отношение на двата районни инспектори, ние се борихме онзи денъ въ комисията. Едни казаха, че тѣзи хора съ 4.600 л. на година не могатъ да живѣятъ; други казаха, че 4.800 л. имъ сѣ много, и се съгласихме на 4.600 л. Но, ако Народното Сѣбрание се съгласи да останатъ 4.800 л., азъ нѣмамъ нищо противъ, защото тѣ ще иматъ много голѣма работа. Отъ трима направихме ги двама, дѣто ще се каже, има една економия отъ 4.800 л. Казахме така: ако имаме само двама, нека не намаляваме заплатата имъ, защото ще бѣдатъ двама секционни инспектори: единъ на Южна и другъ на Сѣверна-България, за да могатъ да обиколятъ своитѣ райони, да поддържатъ своя надзоръ и да даватъ нужнитѣ рапорти на горското отдѣление, което ще увѣдомява Министра. На туй основание, азъ мисля, че почитаемиѣ прѣдставители ще приематъ тази глава VI, тѣй както си е.

Ще кажа още двѣ думи. Както е писано тукъ, началницѣтъ на секциитѣ получаватъ 4.200 л., но не трѣбва да се забравя, че сѣ безъ пѣтни и дневни. Човѣкътъ си има кѣща, има си жена, има си дѣца, той ще ги остави и ще ходи да заобикаля и дневни нѣма да има. Съ тѣзи пари ще се храни, ще пѣтува и тѣ ще бѣдатъ за дневни. Виждате каква хубава економия. И наистина, въ края на бюджета има економия горѣ-долу отъ 20.000 и толкозъ лева.

С. Арсениевъ: Г-да народни прѣдставители! Горското дѣло е дѣло дѣйствително отъ голѣма важностъ и би трѣбвало да се занимаемъ по него съ малко повече интересъ, па, и когато стане дума за надзора на горското дѣло, пакъ трѣбва да се спремъ съ оная необходима вискателностъ, каквато се изисква, за да може горското дѣло да се повдигне на оная висота, на каквато е необходимо да стои. Азъ не ща да кажа това, което се подхвърли отъ прѣдговорившитѣ. Гората има благотворно влияние върху почвата, има здравословно влияние върху климата, даже дирижира климатическитѣ явления. Значи, гората е хубава, но надзорътъ е лошъ и нищо хубаво не може да се каже зарадъ него. Ако вземемъ даннитѣ на горското дѣло въ Министерството на Търговията и Земледѣлието, ние трѣбва да кажемъ, че трѣбва да се раздѣлимъ съ такъвъ надзоръ. Вие ще видите въ картограмата, какъ е регресиралъ доходътъ и какъ е авансиралъ разходътъ прѣзъ всичкитѣ години до 1900 г. Ще рѣче, че отъ тия данни, които сѣ за насъ най-важни и не може да се оспорватъ, може да се извади заключение, че разходитѣ сѣ възлѣзли отъ 1879 г. на около 12 милиона и нѣколко стотини хиляди лева, когато приходитѣ сѣ едва 8.000.000 л.

Значи, надзорът е врѣдителенъ. Ако не може да се оползотвори тази гора, ако не може да се извлѣче отъ нея нѣкоя полза за Държавата, тогавъ нѣматъ смисълъ тия шабове отъ районни инспектори: първостепенни, второстепенни, третостепенни и пр. Какво нѣщо е направено досега за подобрънието на горитѣ? Нищо положително. Но не искатъ тукъ да го кажатъ въ очитѣ, ами съ едни забикалки се казва: дѣйствително, не е направено, но ще се направи; идущата година ще се направи и т. н. Не, азъ казвамъ сега да се направи и ще настоявамъ да се направи.

Сега, г-да прѣдставители, че нищо не е направено най-добрѣ свидѣлствува Софийската околия — да не отиваме въ дълбоката провинция, — дѣто всичко гѣмжи въ своето невѣжество и всички прѣдставители на разнитѣ управления се грижатъ само за себе си. Какво има тукъ, по Софийско? Ето ви живѣ свидетѣль: край пѣтищата залѣсено ли е; ами мѣстноститѣ залѣсени ли сѣ? Не, и не се грижатъ лѣсничейтѣ. Послѣднитѣ знаятъ едно: да съставляватъ актове и да ги изпращатъ на фискалната властъ, за да осѣдятъ едного, защото е изкопалъ единъ трѣнъ, който тѣ, лѣсничейтѣ, наричатъ охранителна гора, и по този начинъ съсипватъ земледѣлческата маса. Това е една лоша система, която я има само въ Ромѣния. Вие ще видите, г-да, че горското дѣло е останало най-надиръ. Никога азъ не съмъ чулъ и не съмъ видѣлъ, че е направено нѣщо за да може да се залѣсятъ онѣзи мѣста, които сѣ необходими. Вие виждате, че е необходимо да се залѣси „Владайскиятъ проходъ“, за да нѣма такова силно течение: обаче, хората, за които г. Кормановъ казва, че били хора съ специално образование и изисква за тѣхъ голѣма заплата, не сѣ помислили досега нѣщо за подобръние горското дѣло. Ако на прокурори и др. висши чиновници сѣ заплатитѣ 4.000 л. годишно, работата на които е сравнително голѣма и трудна, то на горскитѣ инспектори, работата на които е, както се потвърждава, чисто и просто административна и лека, защото тѣ не се занимаватъ съ лѣсовѣдство — напр. има такива: „прѣдлагамъ ви, г-не управителю, да вземете необходимитѣ мѣрки, за да изкарате населението да се качи на гората, да обере всичкитѣ гѣсеници въ единъ кушъ и да ги изгори“, или други подобни, — нѣма смисълъ за такава работа първостепенни и второстепенни инспектори. Да прѣдоставимъ тая работа на стражаритѣ; защото ако има нѣщо направено по тая частъ, то може да се отдаде повече на стражаритѣ, отколкото на тия г. г. чиновници. Така щото, азъ намирамъ, че сѣ много излишни както инспекторитѣ, така и лѣсничейтѣ.

Ако се осѣща такова общо економическо разстройство у насъ, нека всички чиновници, всички лица въ управлението взематъ участие въ тази криза, и затова нѣма да бѣде злѣ да се намалятъ и инспекторитѣ както слѣдва: вмѣсто районни, да имаме само първостепенни и да бѣдатъ само трима, но да бѣдатъ хора на мѣстото си, които може да

дадатъ реални резултати, а не само съ ядене и пиене да се занимаватъ. По-нататкъ, всички тия, които ги има толкова много на брой, сѣ излишни. Азъ намирамъ, че отъ всички тия степени нѣма да бѣде злѣ, ако намалимъ по трима отъ всички степени, като се тури на 5 околии единъ инспекторъ или лѣсничей.

Но на всѣки случай вижда ми се още по-странно това, дѣто се говори за една сума отъ 50.000 л. за работници по горитѣ. Да се даватъ пари за работници, които да експлоатиратъ горитѣ въ полза на Държавата и въ концѣ-концовъ да нѣма нищо за въ полза на Държавата, това не разбирамъ. Бихъ желалъ, както поне изисква законътъ за отчетността по бюджета, за всѣко отдѣлно перо да се каже за каква цѣль се харчи. Тая сума отъ 50.000 л. за работници ми се вижда не особено хармонирующа съ закона за отчетността по бюджета. Ето защо азъ ще моля, като имате прѣдъ видъ, че горското дѣло е останало въ примитивно състояние, че нищо за него още не е сторено, както това самата Софийска околия свидѣлствува, да приемете моето прѣдложение както слѣдва: районни инспектори да нѣма, но да има само трима инспектори и тѣ да бѣдатъ съ заплата на второстепеннитѣ, и всѣки отъ тѣхъ да се ползува съ заплата не повече отъ 3.600 л.; второстепеннитѣ да бѣдатъ не повече отъ трима и да получаватъ 2.400 л., а другитѣ по 1.200 л. Който обича да служи!

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Съзнавамъ, че и вие се уморихте и азъ се уморихъ, но понеже толкова души говориха по този въпросъ и понеже се касае въпросътъ до единъ мой законопроектъ, до една реформа, която азъ намирамъ много симпатична и нужна, ще си позволя да злоупотрѣбя съ вашето внимание. Признавамъ, че не съмъ специалистъ — аслѣ и не може да бѣде единъ министъръ специалистъ въ едно министерство, което има толкова специалности, — но дадохъ си трудъ да се приготвя и да отговоря, доколкото моитѣ слаби сили ми позволяватъ.

Прѣди всичко, азъ съжалявамъ, че не се е разбрала реформата, която искамъ да прокарамъ. Ако почтенитѣ г. г. оратори, именно нѣкои отъ тѣхъ, бѣха прочели състоянието на горското дѣло, което повѣреного ми Министерство е имало честта да прѣдстави въ единъ докладъ на Негово Царско Височество, не щѣха да станатъ толкова разисквания. Въ какво състои моята реформа и дали сѣ основателни критикитѣ, които се повдигнаха тукъ противъ нея?

Азъ се съгласявамъ съ всички ония г. г. народни прѣдставители, които казаха, че има роптания, и основателни роптания, противъ оргавитѣ на Министерството по горитѣ. Това напълно признавамъ. Признавамъ даже, че има злоупотрѣбления. Азъ съмъ далъ нѣкои подъ сѣдъ, има и прѣди мене дадени сѣщо подъ сѣдъ. Признавамъ, че ще има злоупотрѣбления, но това не може да се

избѣгне, докогато, г-да народни прѣдставители, не направите законъ за чиновниците да ги гарантирате отъ прищѣвките на разни влиятелни лица, да ги гарантирате отъ буритѣ, които се носятъ у насъ, благодарение на неразбраното партизанство, и не само тукъ, но по цѣлото вѣдомство, дотогава вие не само нѣма да имате съвѣстни чиновници, защото бѣдѣщето имъ ще зависи отъ прищѣвката на този или онзи, но ще ги направите даже рушветчици и, ако не угаждатъ, да захванатъ да угаждатъ. Това е истинското положение и на чиновниците по горското вѣдомство, и на всичките чиновници.

Азъ си дадохъ трудъ и прослѣдихъ създаденитѣ у насъ закони за горитѣ. Първиятъ законъ, първитѣ правила, които сѣ били създадени въ окупационно врѣме, сѣ били много добри. Тѣ сѣ били врѣмenni правила, прѣведени отъ руски, остарѣли, но сѣ били добри на врѣмето си, слѣдъ освобождението. Въ турско врѣме не е имало законъ за горитѣ. Имало е, наистина, такъвъ законъ отъ 1867 г., но не е билъ туренъ въ дѣйствиe. Работата е отивала по допотопенъ начинъ — всѣки е сѣкълъ, каквото е искалъ. На 1883 г. излиза единъ много добъръ нашъ законъ, който трѣгва отъ този принципъ, че Държавата трѣбва да вземе подъ своя опека не само държавните гори, ами и ония на общинитѣ, за да има добро стопанство съ тѣхъ. Знаете въ какво положение се намиратъ сега горитѣ. Въ Казанлъшко напр., дѣто мѣстото е най-добро и е имало най-много дървета, днесъ, благодарение на систематическото изсичане на горитѣ, орѣхитѣ, които стари хора, живи още, ги знаятъ колко сѣ били голѣми, сѣ засипани съ пѣськъ до стѣблата. А пѣкъ всѣки единъ орѣхъ тамъ е цѣло богатство за едно сѣмейство. Цѣли пластове отъ балкана се ронятъ, благодарение на голѣмитѣ порои, причинени отъ обезлѣсяване, отнасятъ пѣськъ, тиня и пр., и цѣли долини по Марица и Тунджа сѣ засипани. Това е положението, благодарение на систематическото изтрѣбление на горитѣ. Законътъ отъ 1883 г. е билъ много добъръ, обаче, въ 1890 г. е билъ измѣненъ, въ 1891 г. — видоизмѣненъ, а въ 1892 г. — доизмѣненъ, и сѣ благодарение на натиска отъ страна на влиятелни и заинтересовани личности. Днесъ ние приготвяваме единъ законъ и, понеже не искаме прибързана работа, ще го оставимъ за идущата сесия, за да го проучимъ и да ви прѣдставимъ единъ по-добъръ законъ.

Казахъ, благодарение на влиятелни, на заинтересовани личности, и затова ще ми позволите да кажа повече нѣщо. За съжаление, горитѣ, които сѣ $\frac{1}{3}$ отъ пространството на България — България има $9\frac{1}{2}$ милиони хектари земя, а 3 и повече милиона хектари сѣ залѣсени съ гори, — благодарение на това партизанство, дѣто известни партизани сѣ обѣщавали на избирателитѣ си и улеснявали присвояването на гори и пр., благодарение на това, днесъ има сума процеси за гори, за да могатъ застъпници-адвокати и други хора

да се ползватъ. Въ България днесъ — вие знаете, които сте адвокати, — най-тлѣститѣ процеси сѣ процеситѣ за гори между община и община, между община и Държавата, между Държавата и частни лица. Това е положението, което се е отзовало и върху законодателството. Законътъ отъ 1883 г., копиранъ отъ руския, или може би отъ други, отъ западни, макаръ да бѣше много добъръ, не угоди на селянитѣ, които отъ своя страна пѣкъ иматъ други възгледи. У насъ, благодарение на това, че селското население въ планинските мѣста е бѣдно и нѣма другъ поминѣкъ, се е принудило да търси поминѣкъ отъ горитѣ. Миналата година отидохъ въ Царибродско, обиколихъ Погановския манастиръ, хората се оплакватъ: туй е моя гора, казватъ, запрѣтиха ми да я сѣча, не мога да живѣя, какво да правя? Дайте му другъ поминѣкъ; ако не му дадете, разбира се, той ще сѣче своята гора, и ще я сѣче не по правилата на науката, а ще я опрости, за да помине и да си плати данѣка. Това е истинското положение. Та казвамъ, благодарение на нашитѣ партизански страсти, благодарение на това, че нѣма законъ за чиновниците, който да ги гарантира, лѣсничейтѣ сѣ много изложени. Само азъ откато съмъ министъръ, може да сѣ дошли 100 души да искатъ уволняване на лѣсничей; нѣкои оплаквания може да сѣ основателни, а други — неоснователни. Ако е тѣй, защо постоянно обвинявате тия хора? Има злоупотрѣблениа, признавамъ, но азъ самъ ще взема мѣрки; недѣйте, защото имало злоупотрѣблениа, да искате да нападате самото учреждение. Ако има нѣщо злоупотрѣбено по горитѣ, ние не сме машеха за земледѣлието, а майка за горитѣ; ние се мѣчимъ да бѣдемъ майка и за земледѣлието, и за горитѣ. Ние за земледѣлието имаме пѣтующи учители, имаме училища и пр., а за горитѣ, които покриватъ $\frac{1}{3}$ отъ повърхността на нашето отечество, какво имаме? И прѣдставѣте си, вие не искате да вземемъ мѣрки да се запазятъ доколкото се може. Ако досега сѣ правени прѣстъпления, ще се мѣчимъ да ги отстранимъ занаяпрѣдъ.

Азъ съмъ намислил и ви прѣдлагамъ една много практическа реформа и, ако искате да ме изслушате, вѣрвамъ, ще се съгласите съ мене. Признавамъ, че горските стражари сѣ били бичъ за населението, признавамъ, защото досега за стражари сѣ били взимани хора партизани и хора, които гледатъ да се прѣхранятъ, а не че знаятъ горското дѣло. Азъ захрихъ горското училище въ Чамъ-Кория и ще ви кажа защо. Горското училище въ Самоковъ е било отворено ужъ да приготви стражари. Въ него се е прѣподавало ботаника, зоология и пр. на хора, които едва знаятъ да четатъ, а не сѣ прѣподаваше това, което трѣбва. Отива единъ стражаръ да слуша тамъ, получи дипломъ и иска да става старши стражаръ; не го ли назначимъ, отива писаръ по селата. Подирѣ, това училище нѣмаше никаква практика: има таква стражари, да му дадешъ два листа да раз-

лича, кое е букъ, кое е джбъ, не може да направи разлика. Е добръ, азъ затварямъ заведението като училище, не искамъ недоучени стражари, ами работници, надници ще имъ плащамъ; ще бждатъ подъ надзора на единъ лѣсничей, стопанство ще учатъ, ще направя тамъ едно модерно образцово лѣсничейство; ще пращамъ работници, които ще си изкарватъ оттамъ хлѣба. Ще минатъ прѣзъ тази стѣрга и ще имаме утрѣ много добри стражари отъ тѣхъ. Тия умразни за населението стражари, които бѣха най-лошитѣ партизани, които бѣха за скандалъ и развратъ на нашето население, стоятъ по механиктѣ, правятъ партизанство и съставляватъ актове да глобяватъ неприятнитѣ тѣмъ хора, азъ се старая да ги махна. Старши горски стражари не оставихъ. Пѣши и конни останаха почти на половина. Правя опитъ.

Отговарямъ и на въпроса, който ми се дава: защо ни сж 50.000 л.? Досега лѣсничейтѣ сж били канцеларисти — признавамъ; а стражаритѣ сж се занимавали съ съставяне на актове незаконни — признавамъ. Азъ искамъ да спомогна на това и вие възставате. Вие казвате: давате имъ много заплата! Не е истина. Ако искате хора добри, трѣбва да имъ давате добра заплата, защото, ако не имъ давате добра заплата, като не имъ давате пжтни, най-добритѣ хора ще избѣгатъ. Азъ съмъ въ намѣрение да направя слѣдущето. Азъ съмъ въ прѣписка съ Руското правителство и, ако то се съгласи, имамъ 15 до 20 души кандидати отъ лѣсничейтѣ, които на свои разноски ще отидатъ въ Кавказъ, кждѣто почвата много прилича на нашията, понеже е на сжщата географическа ширина и тамъ сега се въвежда държавното стопанство на горитѣ, тамъ се провеждатъ просѣки, тамъ става рационално разпрѣдѣление и таксиране на горитѣ, тия 15—20 души лѣсничей ще ги избира и ще ги пратя на тѣхни разноски да отидатъ тамъ, за да видятъ на практика какъ се управляватъ и експлоатиратъ гори по научна система и ще се върнатъ малко-много подготвени по тази работа. Това мисля да направя. Тия 15 лѣсничей ще отидатъ на драга воля. Недѣйте вѣрва, че човѣкъ е наклоненъ винаги на зло; напротивъ, хората сж наклонни къмъ добро. Азъ тия хора, като се върнатъ, ще ги пратя въ горитѣ. Ще се помжча да направя опитъ на три мѣста: въ Бургазко, Мазаръ-Паповата гора и на други мѣста — три разни култури ще взема; ще опитамъ слѣдущето нѣщо. Ще пратимъ лѣсничей, стражари и работници по горитѣ, въ горитѣ. Досега какъвъ е билъ редътъ? Искате едно дърво, вземате билетъ отъ общината, отивате въ гората и, като имате билетъ, можете да отсѣчете 5 дървета, а ще си закарате едно дърво въ селото — ще развалите 5 дървета за едно. Занапрѣдъ ще се измѣни тая система. На тия бждщи работници или истински наши стражари, пазители на горитѣ, на които ще платимъ 50.000 л., както се плащатъ на работницитѣ въ държавнитѣ чифлици при Русе

и Садово, тия работници ще живѣятъ въ горитѣ и всѣки ще знае своя участъкъ на прѣсти, кое дърво е за прѣчистване, и когато ще дойде нѣкой съ билетъ да сѣче, нѣма да отиде самъ, кждѣто иска да сѣче, ами ще вземе оттамъ, дѣто има складирани. Сега човѣкъ не може да отсѣче дърво въ своята гора, ако има нужда, въ извѣстно врѣме отъ годината; тогава въ всѣко врѣме на годината може да отиде да вземе дърва готови, които сж складирани на извѣстни мѣста. Искашъ ли за 5 л., за 20 л. дърва — готово е. На тѣзи работници имъ даваме 50.000 л., но тѣ ще докаратъ 200.000 л. Тази реформа искамъ да направя. Нѣма стражаритѣ да останатъ по селата, а ще ги пратимъ по горитѣ. Нѣма лѣсничейтѣ да правятъ политика, а ще отидатъ въ горитѣ да работятъ. Добръ, но за лѣсничейтѣ какъвъ трѣбва да бжде надзорътъ, защото вие тукъ наведохте примѣри за злоупотрѣбления. Може би всичко да бжде вѣрно; какъ ще зная азъ; имамъ ли очи навсѣкждѣ да видя, какво става напр. въ Бургазъ или Варна? Принуденъ съмъ да пращамъ нѣкой подначалникъ, който по иерархическо положение и, може би, по знания стои по-низко отъ лѣсничей, който ще види какво е направилъ лѣсничейтъ. Сега ние ще пратимъ инспектора. България раздѣлихме на три района, отъ които Софийскиятъ е единъ; Софийския районъ азъ се съгласихъ да направя да се завежда отъ главния инспекторъ при Министерството. Той ще завежда горитѣ въ западната частъ на България. Въ Сѣверна-България ще има още единъ районъ и въ Южна-България ще има единъ, съ по единъ инспекторъ на чело. Това е положението, което ще направимъ. Значи, тия трима инспектори сж нужни, като мои органи; чрѣзъ тия инспектори всѣкога да мога да искамъ смѣтка както за лѣсничейтѣ, така и за други нѣкои работи, и той е длъженъ веднага да ми отговори. Той е длъженъ да отговаря за своя районъ. Той е длъженъ да обикаля своя районъ постоянно. Заплатата не е голѣма. Азъ се съгласихъ за намалението на единъ районенъ инспекторъ, но ще моля повече намаление да не се прави. Азъ съмъ направилъ най-голѣмитѣ възможни намаления. Азъ прави реформи и ви давамъ пакъ економия! Сравнѣте миналогодишния бюджетъ съ сегашния и ще видите, че има 15.000 л. економия въ сегашния бюджетъ въ отдѣлението за горитѣ.

Ще кажа нѣколко думи и за таксаторитѣ. Не можемъ и въ туй да се разберемъ. Защо ви сж, казватъ, измѣрванията на горитѣ? Но нали очакваме доходъ отъ тия гори? Кой е онзи търговецъ или прѣдприемачъ, който ще вземе на кутурица горитѣ да експлоатира? Вие знаете, че има прѣдприемачи европейци, които се обръщатъ къмъ насъ и искатъ да сѣкатъ извѣстни дървета и ние не можемъ да приемемъ тѣхното прѣдложение, защото сами не знаемъ какво има въ тия гори, защото не знаемъ какви и колко гори имаме? Рилскиятъ манастиръ се обръща сега къмъ насъ и иска да отидатъ хора да му измѣрятъ горитѣ, защото има прѣдприемачи

и трѣбва да изчистятъ Рилската гора, чиито дървета остарѣватъ, развиватъ се разни ликояди и други болести въ тѣхъ и трѣбва да се сѣкатъ. Тѣ не знаятъ какво да очистятъ и какво ще дадатъ за очистване. Ние отреждаме три бригади: трима началници, трима таксатори, трима чъртежници и помощници и ще трѣгнатъ въ три разни направления, да мѣрятъ тамъ, дѣто може да се експлоатиратъ горитѣ, напр. една въ Варна, друга въ Бургазъ, трета въ Чепино; ще трѣгнатъ тия три бригади да измѣрватъ. Измѣрването на горитѣ става не тѣй лесно. Който иска да се увѣдоми по-добрѣ по този въпросъ, нека прочете правилника. Измѣрването на горитѣ не е само инженерска работа; тамъ ще има планове, които ще бѣдатъ описателни, едно изложение отъ 10—15 коли за състоянието на почвата, положението на културата, климатическото положение на мѣстността. Тогава можемъ да си съставимъ ясно понятие каква гора иматъ, какво даватъ на експлоатация и пр. Това е, което искамъ да направя азъ, и ние го правимъ и безъ това. Вмѣсто специалисти, ние сме пращали лѣсничей, и днесъ на 4 мѣста въ България имаме измѣрване на гори. Но азъ искамъ нѣщо по-добро. Разбирамъ, че ние нѣмаме такива подготвени хора, но за това виновни сме си ние. Ако прѣди 15 години бѣхме взели трима чужденци, днесъ тѣ щѣха да изкаратъ чираци. Дохождатъ нашитѣ отвѣнъ съ голѣми дипломи, но съ малко практически знания. Затова азъ моля да се приеме параграфътъ, както е прѣдложенъ, само съ измѣненіето, вмѣсто трима, двама районни инспектори.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: По този параграфъ има направени петъ прѣдложения. Ще положа на гласуване най-напрѣдъ тия прѣдложения и подиръ прѣдложението на комисията. Тия прѣдложения сж слѣдующитѣ.

Прѣдложение отъ г. Страти Димитровъ: „Да се заличатъ двамата инспектори и 18-тѣ лѣсничей за мѣрене на горитѣ, като излишни.“

Отъ г. Камена Петковъ: „Двама районни инспектори безъ пѣтни и дневни и да получаватъ по 5.160 л. годишна заплата.“

Отъ г. Арсениева: „Трима първостепенни по 3.600 л., трима второстепенни по 2.400 л., трима третостепенни по 2.000 л. и трима четвъртостепенни по 1.800 л. годишно на всѣки лѣсничей.“

Отъ г. Шиварова: „За измѣрване на горитѣ: 3 началници на секциитѣ по 3.800 л. годишно, 3 таксатори-мѣрачи I-степенни по 3.160 л. годишно, 4 таксатори-мѣрачи II-степенни по 2.800 л., 5 таксатори-мѣрачи III-степенни по 2.400 л.“

Прѣдложението на г. Таслакова е: „По § 50. а) за измѣрване на горитѣ: 3 началници на секциитѣ, 3 таксатори-мѣрачи I-степенни, 4 таксатори-мѣрачи II-степенни, 5 таксатори-мѣрачи III-степенни и 3 чъртежници — да се изхвърлятъ; б) за надзора по

горитѣ да останатъ само: 5 първостепенни лѣсничей по 3.160 л., 10 второстепенни лѣсничей по 2.640 л., 15 третостепенни лѣсничей по 2.100 л., 9 кандидати за лѣсничей по 1.200 л., 2 чъртежници по 1.500 л.“

Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Таслакова, което прочетохъ най-послѣ, и моля ония, които сж за него да вдигнатъ рѣка. (Едни гласове: Меншество! — Други: Болшинство!) После се оспорва, моля единъ отъ г. г. квесторитѣ да провѣри.

Квесторъ А. Крушковъ: (Слѣдъ като провѣрява.) Меншество е.

А. Влажевъ: Не е меншество!

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Г-нъ квесторътъ казва меншество е.

Прѣброихте ли гласовѣтѣ, г-нъ Крушковъ?

Квесторъ А. Крушковъ: Естествено, броихъ ги.

Ц. Таслаковъ: Азъ заявявамъ съмнѣние и моля да се гласува още веднажъ.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които сж за прѣдложението на г. Таслакова, моля да станатъ на крака. (Меншество.) Събранието не приема.

Прѣдложението на г. Шиварова: „а) За измѣрване на горитѣ: 3 началници на секциитѣ по 3.800 л., 3 таксатори-мѣрачи I-степенни по 3.160 л., 4 таксатори-мѣрачи II-степенни по 2.800 л., 5 таксатори-мѣрачи III-степенни по 2.400 л. годишно.“ Моля ония, които сж за това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Нѣколцина вдигатъ.) Събранието не приема.

Прѣдложението на г. Арсениева: „3 първостепенни по 3.600 л., 3 второстепенни по 2.400 л., 3 третостепенни по 2.000 л. и 3 четвъртостепенни по 1.800 л. годишно на всѣки лѣсничей.“ Които сж за това прѣдложение, моля да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Прѣдложението на г. Страти Димитровъ: „Да се заличатъ двамата районни инспектори и 18-тѣ лѣсничей за мѣрене на горитѣ, като излишни.“ Които сж за това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Нѣколцина вдигатъ.) Събранието не приема.

Прѣдложението на г. Петкова: „Двама районни инспектори безъ пѣтни и дневни и да получаватъ по 5.160 л. годишна заплата.“ Които сж за това прѣдложение, моля да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Турямъ на гласуване параграфа, както се прочете отъ г. докладчика, и моля ония отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Както е въ проекта, или както е прѣдложенъ отъ комисията?)

Министъръ А. Людскановъ: Въ комисията има направени намаления, а азъ стоя за проекта.

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Добръ, азъ турихъ на гласуване параграфа така, както е прѣдложенъ въ министерския проектъ. Азъ така разбрахъ, не знаехъ, че има разлика. (Г. Шиваровъ: Комисията както го прѣдлага!) Моля ви се, тукъ има разлика между проекта на комисията и на Министерството.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Г-да! Азъ ще ви обясня. Министерскиятъ проектъ вие го знаете. Комисията е направила слѣдующето измѣнение: на двама инспектори е направила годишнитъ заплати по 4.600 л., а на I-степеннитъ лѣсничей по 3.160 л. Това е измѣнението.

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Азъ турямъ на гласуване проекта, както е прѣдставенъ отъ Министерството, и моля ония, които сж за него, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема. (Гласове: Дайте малко отдишъ!) Да свършимъ този отдѣлъ.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 56. За канцеларски разноски (писмени принадлежности, отопление и освѣтление, купуване книги, вѣстници и специални списания, купуване мобили и поправката имъ, за публикации въ вѣстницитъ и др.), за 4 м. 3.333 л., за 8 м. 6.667 л., всичко 10.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля, които сж за този параграфъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 57. За печатане разни книжа, за 4 м. 1.000 л., за 8 м. 2.000 л., всичко 3.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля, които сж за този параграфъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 58. За наемъ помѣщения, за 4 м. 4.000 л., за 8 м. 8.000 л., всичко 12.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля ония, които сж за този параграфъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 59. За облѣкло и въоръжение на горската стража, за 4 м. 10.000 л., за 8 м. 30.000 л., всичко 40.000 л.“

Н. Козаревъ: Г-да прѣдставители! Азъ виждамъ едно увеличение на този параграфъ. Вие знаете, че ние намалихме стражата и не мога да разбера защо е увеличенъ този параграфъ. Ето защо азъ

моля, прѣдъ видъ на това, че стражата е намалена, да се намали и този параграфъ на 30.000 л., както е билъ миналата година.

Докладчикъ Я. Забуновъ: Дрехитъ сж купени и има вече контрактъ. (Нѣкои отъ прѣдставителитъ: Нѣма нужда да се обяснява!)

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Има прѣдложение този параграфъ да се намали на 30.000 л. Които приематъ това прѣдложение, да вдигнатъ ржка. (Меншество.) Събранието не приема.

Които приематъ параграфа, както си е, съ сумата 40.000 л., да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема. (Д. Ризовъ: Меншество бѣше! — Гласове: Нѣма оспорване!) Има оспорване за § 59. Които приематъ този параграфъ, както е въ проекта, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 60. За пособие на горекитъ стражари за купуване други коне вмѣсто умрѣлитъ или поврѣденитъ имъ при изпълнение на службата си, за 4 м. 333, за 8 м. 667, всичко 1.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля, които приематъ този параграфъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 61. За поддържане пипинеритъ, за прѣвозване конфискувани материали, за такуване на горитъ, за купуване инструменти, сѣчва, лодки, оплоденъ хайверъ за държавнитъ рибници, фазани и тѣхнитъ яйца, сѣмена, за устройство на рибници и пособия за залѣсяване и поддържане на пипиниери, за 4 м. 2.666, за 8 м. 15.334, всичко 18.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля ония, които сж за този параграфъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 62. Възнаграждение за убиване врѣдителенъ дивячъ за 4 м. 6.666, за 8 м. 13.334, всичко 20.000 л.“

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Известно е на васъ, че съществува законъ за лова и въ този законъ се прѣдвижда известно възнаграждение за убиване на врѣдителнитъ животни. Този законъ отъ самото си създаване се наруши. И отъ нарушенията на този законъ, отъ една страна, и неотмѣнението му, отъ друга, държавната хазна дължи на разни ловци, които се занимаватъ съ убиване на разни врѣдителни животни, повече отъ 200.000 л. Въ бюджета както виждате, г-да народни прѣдставители, се прѣдвиждатъ 20.000 л. Не мога да си позволя да поискамъ увеличение на този кредитъ, нито пъкъ унищожението му; но, г-да народни прѣдставители, обръщамъ ви вниманието само на едно обстоятелство. Законътъ за лова прѣдвижда да бждатъ тия пари депозирани въ каситъ на

околийският началник; на основание на този закон и на документите, които притежават, лицата, които са убили вредителни животни, започнаха на много места да се обръщат към съдилищата и, на основание на този закон, осъждат Държавата, като неизпълнена въ задълженията си към закона. Защото един билет за лов струва 30 л., а като не изпълнява Държавата задълженията си към хората за убиване на вредителни животни, какво излиза от туй, г-да представители? Държавата взема всяка година за един продаден билет своето възнаграждение от 30 л., обаче, своите задължения към ловците, да им плаща предвиденото възнаграждение за вредителни животни, не изпълнява. Един път така, явява се въпросъ, какво да направим? Или Държавата трябва да внесе предложение за изменение на този членъ от закона за лова, по отношение да се плаща на ловците възнаграждението за убиване дивяча, или, волею-неволею, трябва да предвидим сума, каквато досега тя дължи, и да я заплати, защото, въ противен случай, хората по съдебен редъ ще си я взематъ. Туй е, г-да народни представители. Обръщамъ вниманието и на васъ, и на г. Министра върху това. Не правя никакво предложение, обаче, трябва да намъримъ единъ изходъ пъкъ и да свършимъ съ тоя въпросъ, защото азъ съмъ билъ околийски началникъ и по 20 души на денъ са идвали при мене да си искатъ паритъ и, като нѣма пари, ругали са ме по най-безобразенъ начинъ. „Законътъ казва, че трябва да се дава възнаграждение; имате, нѣмате, дайте ми паритъ! Кога дойда да ми извадите билетъ, взимате ми 30-тъ лева, а кога дойде за възнаграждение, казвате, че нѣма пари.“ Та, върме е този въпросъ да се рѣши и обръщамъ вниманието ви, г-да представители, да намърите нѣкакъвъ изходъ. По-добъръ е да се махне съвсѣмъ възнаграждението, защото и съ тѣхъ, и безъ тѣхъ се толкозъ ще се почувствува.

Р. Николовъ: Г-да представители! И азъ съглеждамъ единъ недостатъкъ. Въ 1899 г. въ този параграфъ е била предвидена една сума отъ 40.000 л., а сега ни се иска свърхсметенъ кредитъ 50.000 л.; значи, дефицитъ е имало 50.000 л. За 1900 г. предвидено е било 20.000 л., а сега Правителството ни иска да гласуваме допълнителенъ кредитъ 75.000 л. Така щото, сега като се предвиждатъ 20.000 л., ще свършимъ пакъ съ дефицитъ. Азъ не правя никакво предложение, но обръщамъ вниманието ви, какво ще стане съ този дефицитъ. Ще дойдемъ догодина да гласуваме пакъ допълнителенъ свърхсметенъ кредитъ.

Н. Кормановъ: Двѣ думи, г-да народни представители! Взехме на хората паритъ за билети, направиха дружества и въ закона за лова е казано, че за убитъ дивякъ се дава възнаграждение. Когато даваме на хората билети, вземаме имъ паритъ, а когато дойде за възнаграждението — нѣмаме пари.

Сега, или трябва да се тури въ бюджета по-голяма сума отъ 20.000 л., или да се прѣмахне цѣлиятъ законъ. Обръщамъ вниманието на г. Министра, още повече, че за да запазимъ 20 заяка на известни любители, народътъ нѣма защо да плаща, и ако не плати, да даватъ Държавата подъ съдъ.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни представители! Туй, което се каза, всичко е вѣрно; азъ го признавамъ. Обаче, законътъ е законъ и трябва да се изпълнява. Трѣбва да ви кажа, че съ свърхсметните кредити ние сме искали около 200.000 л., около, това не помня добръ. Но кой е виновенъ? Виновенъ е законътъ, съ когото се злоупотребява. Има факти, г-да, и това трябва да ви кажа, наистина, не съ толкозъ охотностъ, дѣто хора са отивали задъ граница да взематъ кожи отъ вълци и дори убити вълци, донасятъ ги въ една община и съ знанието на кмета взематъ свидетелства и казватъ: дайте 40 л. възнаграждение! (Нѣкой отъ представителите: Измѣните закона!) Ето защо, като предвиждамъ 20.000 л. само по причина на голѣмата криза, мисля още въ тая сесия да внесе предложение да измѣните този законъ, който дава тѣзи възнаграждения. Ако не успѣе тази сесия, защото знамъ, че това не върви така бързо, то ще остане за идущата сесия. (Н. Кормановъ: Да, но да се върнатъ паритъ на тѣзи, които са купили билети!) Азъ ще внесе такова предложение и ще ви моля да му дадете прѣдимство. Имайте прѣдъ видъ, че съ закона се злоупотребява. Ловджийските дружества не се основаха и ръководѣха тѣй, както трѣбваше. Азъ съ едно окръжно ги приканихъ да се подведатъ подъ известенъ контролъ и, ако до известенъ срокъ не се подчинятъ, може би, ще ги затворимъ. Така щото, ще вземемъ мѣрки да се уреди материята. Дохождаха депутации, азъ имъ дадохъ единъ срокъ и слѣдъ това ще ги стѣгнемъ, за да не злоупотребяватъ.

Прѣдъ видъ на голѣмитъ нужди на Държавата и прѣдъ видъ на това, че съмъ въ намѣрение да се измѣни законътъ, азъ ви моля да приемете кредита тѣй, както е предвиденъ.

Прѣсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Понеже нѣма кой да говори, турямъ на гласуване § 62 и моля, които го приематъ, както е поставенъ тукъ, да вдигнатъ ръка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 63. За уреждане и поддържане низшето горско училище, за лѣкуване стражаритъ и пр., за 4 м. 1.333, всичко 1.333 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ ръка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 64. За даване награда въ размѣръ половина отъ глобата по задаване нарушения на закона за лова, съгласно чл. 18 отъ сѣщия законъ, за 4 м. 167, за 8 м. 333, всичко 500 л.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Които приематъ тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Глава VII.

Разходи по минитѣ.

§ 65. За изучаване и експлоатация мини, карieri и минерални води, купуване сѣчива, сонди, апарати, реактиви, консомативни материали, разноси по прѣнасянето имъ, каптиране и спазване минералнитѣ извори отъ поврѣди, отчуждаване мѣста около държавнитѣ минерални извори, надници на работници, премии за изработване планове за минералнитѣ бани и др., врѣмenni, за 4 м. 3.666, за 8 м. 7.334, всичко 11.000 л.“

С. Поповъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ намирамъ, че сумата 11.000 л., която е прѣдвидена тукъ, е недостатъчна и ще се изчерпа само за едно перо: за изучаване на минералнитѣ води, както и за откупуването на чужди мѣста около държавнитѣ минерални бани при Вършецъ. Но поваженъ въпросъ въ случая е тозъ, че Правителството е длъжно да направи едно специално изучаване на извѣстна частъ отъ нашитѣ балкани, където се намиратъ каменни въглища. Особено изучаване трѣбва да стане на минитѣ въ Трѣвненския балканъ затуй, защото тамъ има едно чуждестранно дружество, което има концесия за каменни въглища и то ще строи желѣзница. Азъ знаа, че въпросътъ за желѣзницата е внесенъ още по-миналата година въ Министерството, и компанията е искала разрѣшение или да ѝ се даде концесия за да направи тя линия, която да съединява балкана съ линията Търново—Русе, или пъкъ Държавата да прѣдприеме тази постройка на свои разноси. Но Правителството досега не се рѣшава да направи нито едното, нито другото, страхъ го е да прѣдприеме на държавни разноси постройката, защото не е изучило и не знае какво има вътрѣ въ балкана, а отъ друга страна, не дава и концесията, защото законътъ за желѣзницитѣ не билъ позволявалъ да се експлоатиратъ желѣзницитѣ отъ частнитѣ лица, а трѣбва Държавата да ги експлоатира. Така щото, хората отъ компанията седятъ въ едно неопрѣделено положение и не знаятъ що да правятъ. Похарчили сж сума капитални по уреждане на мината си и чакатъ разрѣшението отъ Правителството касателно построяването на желѣзницата. Азъ мисля, че сега е моментътъ г. Министерътъ на Търговията и Земледѣлието да поиска една сума специално за изучаването на тия мини въ Трѣвненския балканъ. Тоя въпросъ не интересува само Правителството и г. Министра на Търговията и Земледѣлието, но интересува цѣлото общество, защото азъ знаа, че компанията скоро ще сезира Правителството съ този въпросъ и то ще трѣбва да го разрѣши окончателно: или ще трѣбва да каже на хората, че тѣ нѣма да строятъ линията, или пъкъ ще имъ позволи да ѝ строятъ и ще трѣбва да имъ даде за това концесия. Не може така чуждитѣ капиталисти

да се държатъ въ неизвѣстностъ. Ние имаме нужда отъ чужди капитални и, ако така постѣпваме, нѣма съмнѣние, че чуждитѣ капиталисти ще избѣгватъ да иматъ работа съ насъ. Вамъ е извѣстно, че у насъ има маса запазени периметри за разни руди и ние сами не сме въ състояние да експлоатираме минитѣ си, а трѣбва да търсимъ капитални въ странство. Но какъ ще привлѣчемъ тукъ чужди капиталисти, когато ние на всѣка крачка имъ правимъ спѣнки? Разбира се, че тѣ нѣма да дойдатъ при такива условия да си хвърлятъ капиталитѣ у насъ. Азъ мисля, прочее, че тоя параграфъ може да се увеличи най-малко на 25.000 л. и паритѣ да се взематъ изключително за изучаването на минитѣ въ Трѣвненския балканъ, та, когато Правителството ще разрѣшава въпроса за желѣзницата, да знае въ какво положение се намиратъ минитѣ, а не да вдига раменѣ. Затова прѣдлагамъ да се увеличи параграфа на 25.000 л.

Х. Топузановъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря по сумата, прѣдвидена въ този параграфъ, но ще обърна вниманието на г. Министра на другъ единъ въпросъ.

Онзи день, като минахъ прѣзъ Горна-Орѣховица, научихъ се, че станало едно нещастие: запалила се една отъ минитѣ и имало умрѣли и ранени хора. У насъ за минитѣ има запазени периметри много, а за самитѣ мини нѣма законъ, и затова трѣбва да се изработи единъ законъ: какъ ще се експлоатиратъ минитѣ и какъ ще се запазятъ проститѣ работници, които работятъ тамъ. Тия нещастия, които сж станали тамъ, ще станатъ и на друго мѣсто. Зарадъ туй, желателно би било Правителството да внесе единъ законъ и да го приемъ, за да знаемъ какъ ще се експлоатиратъ тия мини и какъ ще се запазватъ работницитѣ.

Туй нещастие, което е станало тамъ, е такова, че сж умрѣли 5—6 души, а има и ранени нѣколко души. Трѣбва да знаемъ какво ще стане съ тѣхнитѣ дѣца.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Мнѣнието на г. Топузанова е много неоснователно на тия основания. Отъ нещастия никога не можемъ да се отървемъ. Ние имаме нещастия по желѣзницитѣ, имаме нещастия и при копането просто на хума. Миналата година двѣ моми, като копали хума, ги притиснала земята. Искамъ да кажа, че законъ за експлоатацията трѣбва да има, но нещастнитѣ случаи не може да се прѣдвиждатъ. Прѣдставѣте си, че едно землетрѣсение събори Събранието—каково ще правите. Тѣ сж случаи, отъ които не ще можемъ да се отървемъ. Нещастни случаи ще има, докогато има хора на свѣта.

Колкото се отнася до въпроса, който повдигна г. Поповъ, той е доста сериозенъ. Както знаете, г-да прѣдставители, изучаване на земнитѣ богатства у насъ не е ставало, и не само че не е ставало, го още не е започнато даже. Вие знаете, че отъ всички

краища на България се съобщава, че се запазват периметри, съобщава се, че има разни руди, но у насъ нѣмаме капиталисти, а, отъ друга страна, нѣма и Държавата достатѣчни сръдства, за да може да съдѣйствува, нѣма и нужниятъ персоналъ въ Министерството, за да имъ помогне и най-сѣкшитѣ мини сѣ останали неизучени. За доказателство ще ви посоча, че кждѣто сѣ се явили мини, сѣ сѣ влѣзли въ ржцѣтъ на чужденци, защото сѣ повѣщи и разполагатъ съ голѣми капитали. За да можемъ да дадемъ колкото е възможно повече, или поне отчасти, експлоатирането на тия земни богатства въ ржцѣтъ на българи, или да може Държавата да улесни тия, които иматъ запазени периметри, необходимо е да става отъ Министерството по-голѣмъ надзоръ и нека да му дадемъ възможностъ да направи това. Както се вижда отъ прѣдвидения разходъ, Министерството има такова желание, обаче, при осѣжданитѣ сръдства, при този кредитъ отъ 11.000 л., не му е възможно да даде нѣкаква помощъ, тѣй да се каже, на тия мини. Затова азъ се съгласявамъ съ мнѣнието на г. Попова, което е твърдѣ сираведливо, но не само да се ограничимъ за Тръбенския балканъ, но това да бѣде за цѣла България, и затова сумата да бѣде увеличена на 25.000 л.

С. Поповъ: Азъ ставамъ да направя едно възражение на г. Топузанова, който каза, че нѣмало законъ, който да нарежда какъ трѣбва да се експлоатиратъ минитѣ. Има законъ за минитѣ, дѣто се прѣдвиждатъ наредби, и ако стане нѣкакво нещастие, пострадавшиѣ иматъ право, по граждански редъ или по уголовенъ, да искатъ обезщетение. Така щото, по този въпросъ нѣма защо да се говори: имаме специаленъ законъ.

Г. Кирковъ: Азъ се присъединявамъ напълно къмъ мисълта, изказана отъ г. Топузанова, защото е много права и защото, най-сетнѣ, не можемъ да гледаме както гледа г. Начевъ на тази работа. Г-нъ Начевъ иска възнаграждение за тия, които убиватъ врьдители дивячъ, 300.000 л., но той трѣбваше да бѣде по-християнинъ и да иска да се не убиватъ хората. Азъ казвамъ, че е много правилна мисълта на г. Топузанова, защото дѣйствиелно тоя законъ, доколкото го познавамъ, е законъ непъленъ, особено за минитѣ у насъ, мисля, много зависи каква е инсталацията вътрѣ въ минитѣ. Нещастия всѣкога ставатъ въ тия мини, дѣто се има желание да се експлоатиратъ работницитѣ. Туй е много сериозенъ въпросъ. Напр. въ Австрия, въ минитѣ на императора прѣди година 200 жертви извадиха като вжглища, защото нищо не е уредено, както прѣдписва науката. Така щото, докато не се почнатъ тия нѣща и у насъ, хубаво е Държавата да помисли за тая работа, толкозъ повече, че и напштѣ мини не се отличаватъ отъ другитѣ. Всички модерни нововъведения, които може да се направятъ у насъ, може да се уредятъ отъ

сега, за да ги знаятъ тия, които ще трѣбва да работятъ. Така щото, тоя въпросъ е много по-сериозенъ и г. Начевъ много грѣши, когато се отнася тѣй леко къмъ тая работа. За Васъ може да е безразлично, че нѣколко души работници сѣ умрѣли: Вие се интересувате повече за убийството на врьдители дивячъ. Така щото, азъ се съгласявамъ съ г. Топузанова да се приеме отъ страна на г. Министра да внесе въ закона за минитѣ тия поправки.

Д. Ризовъ: Тоя бюджетъ почна да ме убѣждава въ нуждата да издадемъ законъ, щото прѣдставителитѣ да не може да правятъ увеличение въ разходитѣ на бюджета. Всѣки прѣдлага увеличение. Отъ една страна, искаме економии и уравнивѣсяване на бюджета, а отъ друга страна, кому за каквото скимне, иска увеличение. Съгласѣте се, че оная борба, която се води въ Франция и другадѣ и която въ Англия е успѣла да се прокара, именно да се не увеличаватъ разходитѣ отъ прѣдставителитѣ, е нѣщо хубаво и че и у насъ въ идущата сесия трѣбва да внесемъ единъ законъ, за да не могатъ депутатитѣ да увеличаватъ кредититѣ по бюджета. Това едно.

Второто е по въпроса, който повдигна г. Топузановъ. Азъ бихъ молилъ г. Министра не само за минитѣ, но въобще и за пакоститѣ, които ставатъ съ човѣци по желѣзницитѣ, трѣбва да се направи законъ, да се прѣдвижда обезщетение и пенсия на сѣмействата на пострадалиѣ. Г-нъ Начевъ, вѣроятно, не знае, че не само по минитѣ, ами и по всички французки желѣзници, които сѣ притежание на частни компании, ако г. Начевъ пктува по тѣхъ и си счуни крака, плащатъ обезщетение. (Е. Начевъ: Ами ако си счуни главата?) Ако си счуни главата, плащатъ пенсия на сѣмейството му. Така щото, този въпросъ е много сериозенъ, и азъ се надѣвамъ, че г. Министърътъ ще счете това за въпросъ на честъ за себе си, щото въ идущата сесия да ни внесе законъ за обезщетение на всички човѣшки жертви, които ставатъ както по минитѣ, тѣй и по желѣзницитѣ, фабрикитѣ и пр., било по частни, било по държавни прѣдприятия.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! По този параграфъ азъ аслж самъ пѣхъ да ви искамъ уголѣмение, понеже е станало едно опущение. Азъ бѣхъ прѣдвидѣлъ 100.000 л., но Министерскиятъ Съвѣтъ го намали така неопрѣдѣлено. Азъ мислѣхъ 25.000 л. непрѣмѣнно да бѣде и виждамъ сега, че сѣщата цифра се прѣдлага отъ двоица. Ще ви кажа защо. Вънъ отъ съображенията, наведени отъ г. Попова, азъ имамъ други, тоже належащи съображения. Около Вършецъ пратихме комисия, която ходи, измѣри и подложи на отчуждение около 80 декара земя съ 20 постройки. Туй мѣсто или трѣбва да се отчужди, или да позволимъ на хората да строятъ. Значи, за да можемъ да го отчуждимъ, имаме нужда отъ този кредитъ поне за тамъ. Азъ искахъ 100.000 л., но

Министерският Съвѣтъ го намали. Така щото, азъ ще ви моля да уголѣмите тоя кредитъ въ прѣдложението размѣръ.

Сега ще отговоря на г. Попова. Вѣрно е това, което казва той. При менѣ идва г. Андрейчевъ, прѣдставителъ на компанията. Азъ познавахъ покойния Десертъ. И Министерството до послѣдния моментъ на закриването на послѣдната сесия казваше: ха днесъ, ха утрѣ ще рѣши въпроса, ще му позволи да построи желѣзницата. (А. Филиповъ: Кой е ходатайствувалъ?) Не зная. Вие помните, че по този въпросъ се писа въ вѣстниците. Много отъ виднитѣ органи се произнесоха, че, споредъ закона за желѣзницитѣ, не може да се даде на чужда компания концесия да строи желѣзници. То е единъ въпросъ принципиаленъ. Азъ съмъ дошълъ вчера и не мога да го разрѣша. И когато г. Андрейчевъ дойде да ме сезира по този въпросъ, азъ му казахъ, че не мога да го разрѣша. Той каза: бързае, но и ние бързае, му казахъ азъ. Като се затвори Камарата, той пакъ ще дойде при мене, ще направимъ възможното и въ идущата сесия ще ви сезираме съ въпроса.

Сега, относително законодателството, вѣрна е бѣлѣжката на г. г. Топузановъ, Ризовъ и Кирковъ. И понеже азъ имамъ туй прѣдъ видъ, заради това ви искахъ, и вие ми разрѣшихте, единъ юрист-консултъ при Министерството. Азъ искамъ едно таква законодателство. Както спомена единъ отъ г. г. ораторитѣ, въ Перникъ, дѣто експлоатираме мината, се нарани нѣкой работникъ. Е добръ, справедливо ли е Държавата да му каже: върви по закона, по чл. 56 отъ закона за задълженията и договоритѣ, върви искай по сѣдилищата обезщетение? Ами че този човѣкъ нѣма съ какво да живѣе, дѣ ще го пращашъ да доказва своето право? Това е дълга и широка работа, той не може да работи или пъкъ умре и сѣмейството му остава на нѣтя. Какво ще правишъ съ този човѣкъ? По-добръ кажи му: убий се. Тази нужда ние я чувствуваме, тя е належаща. И като искахъ юристконсултъ, азъ имахъ прѣдъ видъ да се назначи нѣкой опитенъ човѣкъ, старъ сѣдия, който заедно съ началника на отдѣлението да приготвятъ единъ таквъ добръ законъ, понеже е важна материя, която се косва до работническото население въ минитѣ. Ако не гарантираме налитѣ работници тамъ, нѣма да ги имаме; ако не ги гарантираме, тѣ ще избѣгатъ, като видятъ, че никой не се грижи за ония, които се убиятъ или осакатятъ. Като имамъ прѣдъ видъ тази нужда, азъ ви обѣщавамъ да се постарая дано въ идущата сесия да мога да ви прѣдложа единъ добръ обмисленъ законопроектъ.

Сега ви моля да гласувате уголѣмението на тоя параграфъ поне на 25.000 л.

Прѣдсѣдателствуещъ В. Кънчовъ: Има едно прѣдложение по § 65: (Чете.) „Сумата да се увеличи на 25.000 л.“, направено отъ г. Попова и подкрѣпено отъ г. Министра, г. Начева и др. Моля

ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Мина „Перникъ“.

§ 66. За съдържание личния съставъ:

За 4 м.	За 8 м.		За 4 м.	За 8 м.	Годишно едному	На всички
1	1	Директоръ (миненъ инженеръ)	1.720	3.440	5.160	5.160
1	—	Главенъ инженеръ (помощникъ на директора)	1.380	—	4.140	1.380
1	1	Инженеръ по минитѣ ¹⁾	1.600	3.200	4.800	4.800
—	1	„ „ „ ²⁾	—	3.200	4.800	3.200
2	2	Кондуктори (свършители по минитѣ ³⁾	1.600	3.840	2.880	5.440
2	—	Кондуктори	1.600	—	2.400	1.600
2	2	Помощници на кондукторитѣ	952	2.000	1.500	2.952
—	2	Помощници на кондукторитѣ	—	2.000	1.500	2.000
1	—	Дѣловодителъ	880	—	2.640	880
1	1	Счетоводителъ-дѣловодителъ	880	2.080	3.120	2.960
1	1	Помощникъ на счетоводителъ-дѣловодителя	400	880	1.320	1.280
1	1	Касиеръ	540	1.280	1.920	1.820
1	1	Магазинеръ-експедиторъ	540	1.000	1.620	1.620
1	1	Помощникъ на магазинера	360	680	1.020	1.010
1	1	Лѣкарь	1.400	2.800	4.200	4.200
1	1	Фелдшеръ	540	1.200	1.800	1.740
1	1	Машинистъ	1.040	2.080	3.120	3.120
1	1	Помощникъ машинистъ I класъ	540	1.200	1.800	1.740
1	1	Помощникъ машинистъ II класъ	400	880	1.320	1.280
1	1	Архиваръ-регистраторъ	360	720	1.080	1.080
6	6	Надзиратели	2.160	4.800	1.200	6.960
4	4	Пом. надзиратели I разр.	1.120	2.560	960	3.680
—	4	„ „ II „	—	1.280	960	1.280
4	4	„ „ III „	880	1.920	720	2.800
—	2	„ „ IV „	440	960	720	960
2	2	Огняри	600	1.200	900	1.800
2	2	Помощници на огняритѣ	480	960	720	1.440
—	1	Дѣломаясторъ	—	1.000	1.500	1.000
—	1	Шлосеръ-стругаръ	—	720	1.080	720
1	—	Майсторъ желѣзаръ	360	—	1.080	360
1	—	Пѣши стражаръ	180	—	540	180
1	1	Ковачъ	280	720	1.080	1.000
2	2	Кантарджии	560	1.200	900	1.760
—	1	Разсилень	—	400	600	400
—	—	За писари	933	1.867	—	2.800
—	—	За доизплащане на инженера по минитѣ И. Мечиръ разликата въ заплатата за 4 мѣсеца по 55 л., понеже, вмѣсто уговоренитѣ 400 л. мѣсечно, платено му е по 345 л. мѣсечно, както е прѣдвидено въ бюджета за 1900 г.	220	—	220	220

Прѣдсѣдателствуещъ В. Кънчовъ: Моля ония, които приематъ § 66 съ поправката, която е направила комисията, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

¹⁾ ²⁾ ³⁾ Чужденци съ договори.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 67. За наемане работници, за 4 м. 126.666, за 8 м. 273.334, всичко 400.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Моля ония, които приематъ § 67, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Веществени разходи.

§ 68. За канцеларски разходи (писмени принадлежности, печатане бланки, вѣдомости, отчети, публикации, купуване книги, списания и вѣстници, прѣнасяне суми отъ София до мината и обратно, обдѣкло на разсѣлния и др.), за 4 м. 666, за 8 м. 1.334, всичко 2.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които приематъ § 68, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 69. За командировки по служебни работи, за 4 м. 333, за 8 м. 1.167, всичко 1.500 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които приематъ тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 70. За построяване нови здания, гостилница и фурна за работниците, всичко 10.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които сж за тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 71. За купуване разни материали, машини и тѣхни части, вагонетки и части за тѣхъ, инструменти, коне, кола и др., фуражъ за конетъ, отопление и освѣтление на персонала и работниците, вѣглища за фабриката, поддържане на електрическото освѣтление, смола и вѣглища за брикетитъ, възнаграждение на ступани, на които имотитъ сж пострадали отъ експлоатацията, отчуждаване мѣста и сгради за пуждитъ на мината, кантарие, транспортъ, мита и други разноски по експлоатацията, за 4 м. 113.333, за 8 м. 286.667, всичко 400.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Моля, които приематъ § 71, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 72. За поддържане, поправки и прѣправки на зданията, инсталация на централното отопление, канализиране, ограждане и залѣсяване мѣстата на мината, за 4 м. 1.666, за 8 м. 13.334, всичко 15.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които сж за § 72, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 73. За лѣкуване болни работници, разноски за прѣпращането имъ въ болницата, пособие на пострадали работници при експлоа-

тацията, покупка на медикаменти и хирургически инструменти, кривати и др. принадлежности за болницата, храна за болнитъ, пране на дрехитъ и др., за 4 м. 1.666, за 8 м. 3.334, всичко 5.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които сж за § 73, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 74. За разноски на В. Н. Банка по прѣвеждане суми въ странство, разлика отъ курса и др., за 4 м. 1.000, за 8 м. 500, всичко 1.500 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които приематъ § 74, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 75. За непрѣдвидени разходи, за 4 м. 166 л., всичко 166 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Които приематъ § 75, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Мина „Бобовъ-Долъ“.

„§ 76. За съдържане личния съставъ:

	За 4 м.	За 8 м.	За 4 м.	За 8 м.	Годишно едному	На всички.
— 1	1	1	—	1.400	2.100	1.400
— 1	1	1	—	400	600	400

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Моля ония, които сж за тоя параграфъ, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Веществени разходи.

§ 77. За експлоатация на мината (надници на работници, консомативни материали и др.), за 4 м. 3.333, за 8 м. 6.667, всичко 10.000 л.“

Прѣсѣдателствующъ В. Къжичовъ: Моля ония, които приематъ тоя параграфъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Глава VIII.

Разходи по ветеринарната часть.

§ 78. За съдържане личния съставъ:

	За 4 м.	За 8 м.	Годишно едному	На всички.
16 — Окр. ветер. лѣкари I ст.	21.440	—	4.020	21.440
6 — „ „ „ II „	7.200	—	3.600	7.200
— 12 — „ „ „ „	—	33.600	4.200	33.600
12 — Погранич. ветер. лѣкари	14.400	—	3.600	14.400
24 — Околийски „	24.960	—	3.120	24.960
— 22 — Окр. ветер. лѣкари I ст.	—	52.800	3.600	52.800
— 20 — „ „ „ II „	—	41.600	3.120	41.600
22 — Окр. ветер. фелдшери	9.680	—	1.320	9.680
— 12 — „ „ „	—	11.040	1.380	11.040

За 4 м.	За 8 м.		За 4 м.	За 8 м.	Годишно едному	На всички
20	—	Погран. ветер. фелдшери	8.800	—	1.320	8.800
—	17	„ „ „	—	13.600	1.200	13.600
10	—	Окол. „ „	4.000	—	1.200	4.000
—	17	„ „ „ I ст.	—	14.960	1.320	14.960
—	6	„ „ „ II „	—	4.800	1.200	4.800
—	—	Пътни и днев. безотчетно:				
		на 22 окр. ветер. лѣкари	3.667	—	500	3.667
		„ 12 „ „ „	—	3.840	480	3.840
		„ 24 окол. „ „	2.400	—	300	2.400
		„ 42 „ „ „	—	6.720	240	6.720
		„ 22 окр. ветер. фелд.	2.200	—	300	2.200
		„ 12 „ „ „	—	1.920	240	1.920
		„ 10 окол. „ „	600	—	180	600
		„ 23 „ „ „	—	3.680	240	3.680
		За добавъчна заплата 10% на фелдшери, които сж прослужили 10 г. по гражданското вѣдомство.	500	1.000	—	1.500

Въ този параграфъ комисията е направила слѣдующитѣ измѣнения: думитѣ „окръжни и околийски“ се изхвърлятъ; всички ветеринарни лѣкари се подраздѣлятъ на I-степенни, II-степенни и III-степенни. За първостепеннитѣ заплата се прѣдвижда 3.900 л., за второстепеннитѣ — 3.600 л. и за третостепеннитѣ — 3.120 л. годишно. И така оставатъ въ бѣдѣще 12 първостепенни съ по 3.900 л. годишна заплата, 22 второстепенни съ заплата по 3.600 л. годишно, 20 третостепенни съ по 3.120 л. годишно. Отъ фелдшеритѣ оставатъ 17 първостепенни съ заплата 1.320 л. и 6 второстепенни съ заплата 1.200 л. годишно. Пътни и дневни безотчетно: на ветеринарнитѣ лѣкари, за всички степени по 360 л. годишно, а на фелдшеритѣ първо и второстепенни по 240 л.

Прѣдвижда се тукъ и слѣдующата нова точка: за ветеринаренъ персоналъ по кадастриране добитѣка и за санитарно-ветеринарна станция 14.000 л. (Гласове: Да се вотира!)

Ц. Таслаковъ: Г-да прѣдставители! Както знаете, въ България има 71 околия, а тукъ се прѣдвиждатъ само 54 ветеринарни лѣкари. Азъ ще ви моля да опрѣдѣлите за всѣка околия по двама, та всичко да бѣдатъ 142. Да ви кажа мотивитѣ си за това. Сега, когато сж по единъ, ставатъ сутринъ и нѣма кждѣ да идатъ, нѣма съ кого да играятъ карти. Турнѣте имъ по единъ другаръ, за да могатъ да играятъ. Второто нѣщо: ще се разсърди г. Кормановъ, защото и той е ветеринаренъ лѣкаръ, ако не увеличимъ ветеринарнитѣ лѣкари. Послѣ, да имъ увеличимъ заплата, защото хора, които се занимаватъ съ картоигране, двойно трѣбва да получаватъ пари. Това ще моля да направите за благото на страната. (Смѣхъ.)

Е. Начевъ: Азъ бихъ се обърналъ къмъ г. Министра за нѣкои работи, но понеже го нѣма, ще моля г. прѣдсѣдателствующия да го повика.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Ще дамъ думата на послѣдующия ораторъ.

Е. Начевъ: Тогава, послѣ азъ ще говоря.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кънчовъ: Има думата г. Бобековъ.

И. Вобековъ: Г-да народни прѣдставители! Ако има у насъ институтъ на чиновничество, създаденъ само заради това, защото сѣществува задъ граница, и ако има институтъ, който не е оправдалъ довѣрието на населението съ своето поведение, — това е именно институтътъ ветеринарни лѣкари. Които сж живѣли между народа, трѣбва да сж забѣлѣжени, че нашето население нѣма никакво довѣрие въ способноститѣ и ползотворната дѣятелностъ на тия служащи. Нито единъ селянинъ, отъ каквото и да е боленъ добитѣкътъ му, не отива да иска тѣхната помощъ, да се ползува отъ тѣхнитѣ знания. Ще идете вие въ околийския градъ, ще видите: селянинътъ докаралъ конь, волъ или какъвто и да е добитѣкъ, не отива да търси ветеринарни лѣкаръ, който, нека кажемъ, постоянно се намира въ кафенето, а отива да търси налбанта и др. подобни практики. И бѣдѣте увѣрени, че тѣзи практики принасятъ по-голъма полза при изцѣряване на добитѣка, отколкото самитѣ ветеринарни лѣкари. Азъ имамъ доказателства самъ, отъ своитѣ лични наблюдения въ продължение на 5½ години: въ постоянната комисия имаше единъ фелдшеръ и единъ ветеринаренъ лѣкаръ, чегири жрѣбци имаше постоянната комисия, заболѣха въ продължение на ½ година отъ пневмония, която болестъ нашитѣ селяни знаятъ най-лесно да лѣкуватъ; между тѣмъ, ветеринарниятъ лѣкаръ употребилъ всичкитѣ свои знания и, като не бѣше самъ достатъчно освѣтленъ върху болестъта, комисията по негово прѣдложение повика отъ Пловдивския окръгъ другъ лѣкаръ, направиха консултация и, при всичко това, пакъ не помогнаха на жрѣбцитѣ и умрѣха. Защо нашитѣ лѣкари не се ползуватъ съ довѣрието на нашето население и защо тѣ съ своитѣ познания не могатъ да спечелятъ това довѣрие, право да ви кажа, не може да се обясни това явление, освѣнъ въ тѣхното нежелание да усвоятъ практически или пъкъ научния начинъ на опрѣдѣление болеститѣ, за да могатъ да ползуватъ добитѣка и да го изцѣряватъ. И отъ друга страна, като се вземе прѣдъ видъ, че тия лѣкари нѣматъ никакво ближайше началство около себе си да ги наблюдава какво вършатъ, дали принасятъ извѣстна полза по подобряването на добитѣка, било за прѣдпазване добитѣка отъ эпизоотии, а сж оставени на произвола, никой не ги наблюдава, и тия хора се прѣдаватъ на бездѣлие и не се трудятъ. Не имъ създаватъ работа и сами не се трудятъ да си създадатъ работа. Ето защо, за да можемъ да оползотворимъ тѣхнитѣ знания, азъ съмъ на мнѣние, лѣкаритѣ, които се намиратъ въ вѣтрѣшността на страната, за въ бѣдѣще нека бѣде прѣдвидено да се натоварятъ на постояннитѣ комисии. Като се иматъ въ вѣдомството на постояннитѣ комисии, ще могатъ да иматъ началство, което да слѣди за тѣхната дѣятелностъ. Ако има нужда отъ държавни ветеринарни

лѣкари, да ги назначатъ по границата, да служатъ за цѣльта, прѣдвидена въ нашия търговски договоръ при изкарване на нашия добитѣкъ. По такъвъ начинъ, азъ мисля, ще може да се принесе известна полза на населението при появяването на епизоотии.

С. Димитровъ: Г-да прѣдставители! Има право г. Бобековъ, който каза, че населението нѣмало добро мнѣние за ветеринарнитѣ лѣкари. Ако г. Бобековъ бѣше разбралъ истинската причина защо се нѣма довѣрие въ ветеринарнитѣ лѣкари, разбирамъ; но той е видѣлъ малко повърхностно работата. Ветеринарнитѣ лѣкари, както досега сж поставени, дѣйствително прѣдизвикватъ едно недо- вѣрие затова, защото сж прѣдвидени окръжни ветеринарни лѣкари, които иматъ и по единъ ветеринаренъ фелдшеръ. Тѣзи ветеринарни лѣкари, както г. Таслаковъ забѣлѣжи, никога не излизатъ по окръга да ги види населението и да види полза отъ тѣхъ, защото сж станали просто писари, а фелдшеритѣ разсилни и, ако ги държимъ въ това положение и занаяпрѣдъ, не ще съмнѣние, че тѣ нѣма да си създадатъ по-добра репутация между населението. Но ако ги туримъ околийски, въ всѣка една околия по единъ, които да ходятъ изъ околията, а не да седятъ изъ градоветѣ, тогава тѣ ще принасятъ оная полза, която се очаква отъ тѣхъ, защото тѣхната главна работа не е да водятъ канцелария, но да обикалятъ околията и тамъ, дѣто има нужда, да лѣкуватъ добитѣка, да го скопчаватъ по-рационално. Да взематъ нѣколко парчета книга въ джоба си и единъ моливъ и да прѣглеждатъ добитѣка — това досега не се е вършило. Г-нъ Бобековъ не е благодаренъ отъ тѣзи ветеринарни лѣкари, но азъ ще му кажа, че съмъ благодаренъ, защото съмъ скотовъдецъ и, когато ми е ставало нужда да цѣря добитѣка, тѣ сж го лѣкували; когато е ставало нужда да се скопчавя, скопчавали сж го така рационално и по-добрѣ отколкото той може да си помисли. Сега едно нѣщо. И той има право, защото има още много налбанти стари, а не ветеринарни лѣкари, които трѣбва да се изхвърлятъ. Ако тѣ се изхвърлятъ и се подобри ветеринарниятъ персоналъ, не ще съмнѣние, че ще бѣде добрѣ.

Сега иде единъ въпросъ, който докладчикътъ прочете — за кадастрирането. (Е. Начевъ: Кадастрирането!) Кадастрирането е въведено въ Сърбия, въведено е и въ Ромъния и трѣбва да се въведе и у насъ, ако ние искаме единъ денъ да се запазимъ отъ чумата по добитѣка и ако искаме да ни отворятъ вратитѣ по пазаритѣ вънъ. Нашиятъ добитѣкъ не може да се изнася по единствената причина, че не е кадастриранъ и не може да се изнасятъ и кожитѣ му по сѣщата причина. Ако на насъ ни внася Европа каквото ѝ скимне, ние не може да изнесемъ и кожи. Търговскитѣ договори съ всичкитѣ държави свършватъ въ 1903 г. и дотогава, ако ние кадастрираме доби-

тѣка, ще можемъ да свържемъ и една ветеринарна конвенция, но ако продължаваме тѣй, не ще съмнѣние, че ще останемъ въ сѣщото положение. Независимо отъ това, нужна е една бактериологическа станция, която да приготвява разни ваксинации, защото всички болести сж вече изучени и могатъ да се присаждатъ. Ако ние имаме тази станция, ще се приготвява ваксинация и, когато се появи нѣкаква болестъ, изведнажъ ще се появи ветеринарниятъ лѣкаръ да присажда добитѣка. Има болести, които още не може да се изпитатъ, каквато е гърлицата по свинетѣ. Тая болестъ не може да се лѣкува у насъ, но ако тая станция сжществува, непрѣмънно ще се намѣри едно лѣкарство и за нейното цѣрене. Тя е много разпространена у насъ и се явява всѣка година. Ето защо, г-да прѣдставители, тая станция и кадастрирането на добитѣка сж нужни, и 15.000-тѣ л., които се прѣдвиждатъ, не сж излишни. За този клопъ отъ земледѣлието нека се хвърлятъ 15.000 л. и недѣйте мисли, че ще направимъ грѣшка. Отъ васъ зависи да отхвърлите, както отхвърлихте и много други работи, но имайте прѣдъ видъ, че тази сума ще принесе много голѣма полза на населението.

По отношение на лѣкаритѣ, азъ нѣмамъ нищо противъ заплатата, само, както ви казахъ, тѣзи стари налбанти да се изхвърлятъ. Ние имаме вече лѣкари.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Не би трѣбвало, споредъ мене, да се отнасяме тѣй слабо къмъ единъ институтъ, който сжществува въ цѣлия свѣтъ. Менѣ ми се струва, че г. Министерътъ, който, както разбирамъ, се е съгласилъ съ това измѣнение, което е направила комисията, е направилъ една грѣшка. Споредъ закона за митницитѣ, г-да прѣдставители, суровитѣ стоки, които подлежатъ на ветеринарно прѣглеждане, никога нѣма да се пропуснатъ безъ прѣглеждане отъ ветеринара на границата. Навѣрно, комисията, когато е съставила този си новъ проектъ, като е измѣнила този, който е съставило Министерството, не е знала тѣзи прѣдписания на закона за митницитѣ. А това е много важно. Случи се единъ пътъ въ Цариградъ, прѣди една година, слѣдующето. Въ самия законъ е казано, че ветеринарнитѣ лѣкари сж, които прѣглеждатъ кожитѣ, или пѣкъ добитѣка, който минава; намѣри се тамъ единъ фелдшеръ, но съ свидѣтелството на фелдшера не позволи властта тѣзи стоки да минатъ. Та, азъ не прѣдлагамъ нищо, но да не би да стане нѣкоя грѣшка, като нѣма такива вѣщи лица, като е нѣмало такава отдѣленie при Министерството на Търговията и Земледѣлието, което да може да нареди така бюджета, както би трѣбвало, споредъ закона, да не би да стане нѣкоя грѣшка, обръщамъ вниманието както на г. г. прѣдставителитѣ, така сжщо и на г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Както вие знаете, сжществува законъ за митницитѣ, който задѣлжава пограничното прѣглеждане на прокарани добитѣкъ въ нашата страна. Прѣдставѣте си, вие

изкарвате кожи и непрѣмѣнно ветеринарниятъ лѣкаръ трѣбва да ги прѣгледа и позволи прѣминаването имъ. Това е, г-да прѣдставители, за което обръщамъ вниманието както на васъ, така и на г. Министра на Търговията и Земледѣлието.

Колкото се отнася до упрека на г. Бобекова, че ветеринарнитѣ лѣкари не могли да привлѣкатъ симпатитѣ на селския добитѣкъ, (Гласове: О-хо! — Голѣмъ смѣхъ.) ще кажа, за голѣмо съжаление, г-да прѣдставители, че и медицинскитѣ лѣкари не сж могли да взематъ напѣтитѣ симпатии. (Смѣхътъ продължава.) Моля ви се. У насъ, г-да прѣдставители, по селата селянитѣ не само добитѣка не водятъ при ветеринарнитѣ лѣкари, когато се разболѣе, но и хората отъ селото не отиватъ при лѣкаръ дотогава, докогато не примре нѣкой. Това, може би, се дължи на тѣхното възпитание, на тѣхния навикъ, на непризнаването на ония ползи отъ самитѣ лѣкари; но не мога да се съглася сж г. Бобекова, че трѣбва съвършено да унищожимъ ветеринарнитѣ лѣкари. Съгласенъ съмъ напълно съ него, че надзорѣтъ на тѣзи ветеринарни лѣкари дѣйствително е до толкозъ слабъ, че тѣ трѣбва да се поставятъ било при окръжнитѣ управители въ окръжията, било при околийскитѣ началници въ околицитѣ. Трѣбва нѣкакъ си да се тури единъ надзоръ. По-напрѣдъ имаше при Министерството единъ главенъ ветеринаренъ лѣкаръ, който поне имаше този надзоръ; обаче, сега не виждаме въ бюджета да се прѣдвижда. Прѣдвждатъ се окръжни ветеринарни лѣкари, които не знамъ какъ и подъ чий надзоръ ще работятъ. Затова азъ обръщамъ вашето просвѣтено внимание, г-да народни прѣдставители, да помислимъ и за лѣкаритѣ на добитѣка, като какъ трѣбва да се поставятъ.

С. Арсениевъ: Г-да народни прѣдставители! Призовавамъ ви къмъ нужното спокойствие и внимание, защото въпросѣтъ не е въпросъ да се смѣемъ. Когато става дума да се отпусне нѣкоя сума за производителитѣ, за повдигането нѣкой поминѣкъ, всички възставаме, а когато дойде редъ до чиновнитѣ, които трѣбва единъ видъ да контролиратъ, или да повдигнатъ единъ или другъ поминѣкъ, гледа се изведнажъ съ хладнокрѣвие и минава по стария поредѣкъ. Бихъ желалъ въ дадения случай да сме малко по-внимателни, защото работата е отъ естество, дѣто, ако се вслушаме въ народното ехо, ще извадимъ друго заключение, а не това, което се казва обикновено отъ канцеларитѣ и отъ червената маса.

Г-да народни прѣдставители! Двадесетъ години се повдига скотовѣдството, тоя голѣмъ поминѣкъ; доведоха се културтрегери отъ Европа и, за очудване, не можахъ да бждатъ полезни за повдигане на скотовѣдството; не можахъ да дадатъ онѣзи желаеми резултати, каквито се очакваха отъ всѣкъдѣ. Ако би се прѣсмѣтнало всичко, каквото е бройла Държавата и хората отъ 24 окръга, 18 сега, 16,

12 и т. н., вие бихте изкарвали една крупна сума, която, ако не бѣше взета отъ Българския народъ, би могла да се изплати поне половината отъ дълговетѣ, които имаме на чуждитѣ банки. Взети сж тия пари отъ Българския народъ, за да се подобри неговиятъ поминѣкъ, за да се подобри неговото скотовѣдство и да видимъ какъ ще вървятъ работитѣ по медъ и масло; обаче, въ дѣйствителностъ не дадохъ желаемитѣ резултати. Мнозина отъ насъ, на най-послѣ ще чуемъ и самия Министъръ, казватъ, че редъ причини сж бъркали за повдигане на скотовѣдството и за износа, който е най-голѣмиятъ факторъ за повдигането на скотовѣдството: ако би се изнасялъ добитѣкътъ, щѣше да се подобри, значи, като не се изнасялъ, не могло да се подобри. Вѣрно, нѣмаме добри конвенции; имаме и друго нѣщо. Въ турско врѣме се прѣнасяха сурови материали. Сега, обаче, и миналата година, когато едни искаха да прѣнесатъ сурови кожи прѣзъ Рахово и Ломъ, не имъ дадохъ, подъ прѣдлогъ, че сж сипаничави. Заинтересованото лице се обръща по разни мѣста съ молби. Тогазъ ще му се каже: ти, за да продадешъ тия кожи, трѣбва да вземешъ удостовѣрение отъ мене и на всѣка кожа по 1—2 л. Виждате ли какъ ставатъ тия работи? Искамъ да ви кажа, нито подобрѣние на расата, нито, като специалисти, сж се завзели да подобратъ своитѣ познания. Ако тѣхнитѣ пациенти не биха били безмѣлвни, надѣвамъ се, че тѣ щѣха да протестиратъ противъ невѣжеството на тия ветеринарни лѣкари. (Н. Кормановъ: Не е вѣрно!)

На едно нѣщо ще обърна вниманието ви, г-да народни прѣдставители. У насъ, за съжаление, тия длѣжности, които съставляватъ отъ себе си нѣщо като специалностъ, не се даватъ по заслугитѣ на човѣка, ами се даватъ споредъ както се ще на тоя или оня силенъ, както се ще на Министра. Може смѣло да се каже по много тайнствени начини, които ни парламентѣтъ, ни благоприличието позволява да ги кажа. Много работи се говорятъ, но това е работа на обществото; нека ги говори то, ние ще се изолираме отъ него и каквото имаме прѣдъ себе си отъ него ще вадимъ заключение.

Вие знаете, г-да народни прѣдставители, че имаше наврѣдъ при окръжнитѣ свѣти тѣй нарѣченитѣ складове отъ жрѣбци. Такова чудно прозвище надали има по свѣта, но у насъ го имаше. Складове отъ жрѣбци! А при послѣднитѣ — окръжни ветеринарни врачове. Казвамъ ви, тия ветеринарни врачове, докато завеждаха работата да се подобрява расата по една система съвсѣмъ неестествена, не дадохъ ония резултати. Заради туй, поне азъ, който ще бжда тѣлкувателъ на практически изразъ, ще кажа смѣло: оставѣте свѣта да се развѣжда както си е и тогава нѣма нужда отъ спомагателни сили. Значи, само тогава може да се добиятъ онѣзи реални резултати, ако оставимъ свѣта тѣй, както си е, но на спомагателни сили не може да очакваме.

Послѣ, има и друго нѣщо, г-да. Вие ще намѣрите, че тѣй нарѣченитѣ нѣкогажъ окръжни, а

сега околийски ветеринарни лѣкари, тѣ сѣ много неподготвени като лѣкари. Намѣсто да дадатъ дѣйствително малко доказателства, че тѣхната специалностъ, тѣхното учение може да бѣде ползотворно за масата, оказа се, че тѣ сѣ врѣдителни и заслужено се изработи убѣждението, че тѣзи хора, пациентитѣ на които не умѣятъ да протестираатъ противъ тѣхното невѣжество, не заслужаватъ това име, защото, дѣто сѣ кастрирали, всѣкога е имало курбанъ повече отъ 90%. (С. Димитровъ: Не кастриране, а кадастриране! Кастриране значи скопяване. — Смѣхъ. — Д. Ризовъ: На сега! Кой те карапе да обяснявашъ?)

Понеже, г-да народни прѣдставители, резултатитѣ бѣха толкова печални, скотовѣдцитѣ бѣха принудени да направятъ апелъ прѣдъ постояннитѣ комисии и заради туй окръжнитѣ съвѣти, като сѣ сезирани съ тоя въпросъ, че отъ кастрирането отъ практицитѣ на едрия добитѣкъ има послѣдствия по-добри, рѣшили сѣ, вмѣсто да повѣрѣватъ добитѣка си на тия учени майстори, да го повѣрѣватъ на практики и ще намѣрите въ всичкитѣ отчети на окръжнитѣ съвѣти по 400—500 л. платени на практики, а не на ония доктори, наричани ветеринарни. За какъвъ дяволъ сѣ тѣ тамъ тогава?

Ами за синаницата никога не сѣ могли да покажатъ една рационална рецепта, която би могла да спре развѣждането на тѣзи епидемически зарази. Отъ шалъ, отъ гърлица и отъ синаница измрѣ голѣма частъ отъ добитѣка. Прочее, тия лѣкари какво вършатъ? Стоятъ като кукли; гледашъ ги, че сновятъ за да се види, че работятъ, и нищо повече. Тѣ сѣ безполезни и врѣдителни, защото взиматъ много пари срѣщу непроизводителенъ трудъ.

Ще кажа по-нататѣкъ. Понеже развѣждането на добитѣка или подобрѣнието на расата, както казватъ, е взето подъ надзора на Министерството на Търговията и Земледѣлието и, слѣдователно, окръжнитѣ комисии сѣ освободени, азъ мисля, че намъ ни прѣдстои, като има прѣдвидени лѣкари много повече, отколкуто сѣ окръжитѣ, да ги намалимъ съ колкото сѣ окръжитѣ. Това, дѣто се иска, да се дадатъ повече околийски ветеринарни лѣкари, защото казватъ: вие знаете; че тѣ подобрѣватъ расата, че имаме ветеринарна конвенция и че е нужно да ги запазимъ, защото, иначе, когато трѣбва да изкарваме добитѣкъ чрѣзъ границата, не ни позволяватъ — всичко това е приказка. Понеже вие сте народни прѣдставители, ще ви моля, безъ да давате ухо на всички ония увѣрения, които могатъ да дойдатъ отъ нѣкои, па даже и отъ страна на червената маса, да се съгласите съ мене: понеже тѣ не сѣ ползотворни, да се намалятъ на окръгъ и човѣкъ. А когато тѣ дадатъ доказателства, че сѣ ползотворни, както тия практики, които идатъ отъ Русия да кастриратъ добитѣка, тогазъ намъ не ни бърка да наемемъ по околии, и ще ги наемемъ.

Ето защо азъ ви моля, вмѣсто всичката тая сурія, тѣй нарѣчена „ветеринарни лѣкари“, да

оставимъ по единъ за всѣки окръгъ, т. е. всичко 12, както слѣдва: на всѣки окръгъ и лѣкарь съ заплатата не повече отъ 3.200 л., а за околитѣ по единъ фелдшеръ, и тѣ да се избиратъ колкото е възможно по-добритѣ. Това, г-да народни прѣдставители, ни се налага отъ много причини. Ние сме народни прѣдставители, ние не трѣбва да се съгласяваме съ г. Министра, нито да се поддаваме на неговитѣ искания, а да гласуваме тѣй, както ни диктува здравиятъ разсѣдѣкъ и както ни диктува интересътъ на Българския народъ, който дава срѣдствата не само за ветеринарни врачове, а ги дава за своитѣ нужди.

Н. Кормановъ: Г-да народни прѣдставители! Скърбѣя, че врѣмето е напрѣдвало, та не мога да ви обясня значението на тая ветеринарна служба; но много повече скърбѣя, че вашето търпѣние е изчерпано и едвамъ ще ми дадете врѣме и възможностъ да се изкажа. (Е. Начевъ: Ще слушаме съ особено внимание!)

Понеже едвали има, г-да народни прѣдставители, друго съсловие, на което да сѣ хвърляли такива тежки обвинения, то азъ бихъ молилъ, като членъ отъ тая каста, както я нарѣче г. Арсениевъ, бждѣте тѣй добри да ме изслушате и слѣдъ това правѣте вашето заключение.

Дѣйствително, г-да народни прѣдставители, и азъ признавамъ, че нашата ветеринарна служба въ България не е поставена на оная висота, както тя е поставена въ другитѣ страни; но пъкъ ние и не можемъ въ 10 години да поставимъ нашата ветеринарна служба на оная почва, на оная висота и на оная нога, както е поставена въ странство. Ветеринарниятъ институтъ, ветеринарната служба въ странство датира отъ стотини години и не е нѣщо ново, когато у насъ тя е съвсѣмъ нова — отъ десетина години едвамъ. Още позече, г-да народни прѣдставители, вината за неуредбата на тая служба не е нито у Министерството, нито у самитѣ ветеринарни лѣкари, а причината е многото г. г. народни прѣдставители, като г. г. Арсениева и Таслакова. Защо? Ще ви обясня. Понеже ние често даваме кредити за служби, безъ да имъ даваме нужнитѣ срѣдства за да могатъ да упражнятъ своитѣ познания, съ които могатъ да принесатъ извѣстна полза на Отечеството, ветеринарнитѣ лѣкари отъ нѣколко години насамъ постоянно викатъ и казватъ: признаваме, че нашето положение е тежко, и тежко е въ смисълъ такава, че ние сме поставени въ нашитѣ окръжия, но не можемъ да изпълняваме нашитѣ прѣми обязанности, понеже ни липсватъ срѣдства. Затова сѣ се били обръщали и до Министра, обаче, никога не е била отпущана сума, за да се учреди онова учреждение, което принася полза. Думата ми е, че специалното назначение на ветеринарната служба у насъ е да прѣдпазва разпространението на заразителнитѣ болести и на разнитѣ епизоотии. Службата специално не е да лѣкуватъ отдѣлни случаи, било счупване на кракъ или операция да

направятъ, а службата на ветеринарния лѣкаръ, билъ той окръженъ или околийски, и неговото прѣмо прѣдначение е да прѣкращава, ако се появи нѣкоя эпизоотия въ окръга. Но, г-да народни прѣдставители, эпизоотията не се прѣкращаватъ само съ умѣние, а се прѣкращаватъ съ едни извѣстни срдства, отъ които нашитѣ ветеринарни лѣкари сж били лишавани. (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Напр. кои?) Казва г. Арсениевъ, че върлувала гърлица, че върлувала шарка по добитѣка и че добитѣцитѣ мратъ. Мратъ и ще мратъ и какво ще направи ветеринарния лѣкаръ, макаръ и най-способенъ да е, когато е самъ съ голи ржцѣ? И професоръ отъ странство да повикате въ едно село, съ голи ржцѣ пакъ нищо нѣма да направи. Ще гледа, че мратъ добитѣцитѣ, ще съставлява актове, че сж умрѣли днесъ 100, а утрѣ 200, и нищо повече. Въ странство чрѣзъ една специална метода, каквато е серотерапията, и съ ваксинацията тѣ се лѣкуватъ, а не се лѣкуватъ съ даване лѣкарства. А отъ това нѣщо нашитѣ ветеринарни лѣкари сж били лишавани; значи, не сж били въ положение да лѣкуватъ. Ето защо, г-да народни прѣдставители, нашитѣ ветеринарни лѣкари сж били лишени отъ най-нужното, отъ най-необходимото, за да могатъ да проявятъ своитѣ познания съ полза въ окръжитѣ, дѣто сж били назначавани. (С. Арсениевъ: Имашъ другари и трѣбва да ги защищавашъ!) Моля, г-нъ Арсениевъ, не ме прѣкъсвайте! Азъ скърбя, че съмъ туренъ въ положението да защищавамъ едно съсловие, а пъкъ вие го прѣтълкувате, че понеже съмъ и азъ отъ това съсловие, трѣбва да вземамъ тѣхната защита. — Тѣй щото, докогато у насъ ветеринарната служба не бѣде уредена, както е уредена въ странство, съ нужнитѣ срдства, увѣрявамъ ви, че, ако стои така за дълги години, винаги ще говорите противъ тѣхъ и ще иматъ неприятности и самото Министерство, и всички, които сж свършили въ странство по ветеринарството, ще се отчаятъ, защото тѣ и сега скърбятъ слѣдъ тия нападки, и увѣрявамъ ви, че нѣма да работятъ съ присърце, като слушатъ да се говорятъ тия работи въ тая Камара. Ето ви тая година, по давлението на „виспия ветеринаренъ съвѣтъ“, въ нашия бюджетъ е помѣстена една скромна сума отъ 10.000 л., за да се учреди единъ бактериологически институтъ за приготвянето на разнитѣ вакцини, за да могатъ по единъ модеренъ начинъ да лѣкуватъ разнитѣ заразителни болести. Защото разнитѣ заразителни болести не се лѣкуватъ, както се лѣкуватъ обикновенитѣ, а се лѣкуватъ по специаленъ методъ — за това има специални институти и школи — и затова, който е свършилъ въ странство, необходимо е да издържи единъ или два курса въ тия специални институти, дѣто се лѣкуватъ тия заразителни болести.

Признавамъ, азъ съмъ свършилъ за 5 години по ветеринарството, но не съмъ подготвенъ, за да мога да лѣкувамъ по новия методъ всички заразителни болести. И благодарение на тѣзи нови издирвания,

че всички заразителни болести се лѣкуватъ по извѣстни методи, нужно е всички наши лѣкари да отиватъ въ странство да се научатъ и, като се върнатъ, да прилагатъ модерното лѣкуване. Ако не имъ даватъ тукъ възможностъ да се учатъ, ако не имъ отворятъ бактериологически институтъ, нужно имъ е да отидатъ въ странство да учатъ и да могатъ да разбиратъ бактериитѣ по разнитѣ заразителни болести.

Макаръ че има извѣстенъ законъ по ветеринарната полиция, но никой го не изпълнява: търговци отъ единия край на България, отъ Кула, купуватъ свине и ги закарватъ въ Тракия. Тѣзи свине, ако сж болни отъ гърлица, дѣто минатъ заразяватъ останалитѣ свине въ всички околии и, като отидатъ въ Тракия, измиратъ. Търговцитѣ продаватъ и освѣтъ това прѣнасятъ болестта отъ единия до другия край на България.

Слѣдъ като ви казахъ причинитѣ, главнитѣ причини, задѣто тази ветеринарна служба не е била уредена, безъ да искамъ да оскръбямъ нѣкого, ще отблъсна нѣколкото инсинуации, изказани отъ г. г. ораторитѣ по адресъ на ветеринарното съсловие. Казаха нѣкои, че били невѣжки, че били прости, че били фелдшери. Азъ имахъ честта да се справя съ г. началника на отдѣлението и съ виспия, така нарѣченъ, ветеринаренъ персоналъ и ми казаха, че често пѣти, ако не повече, нашитѣ партизански страсти сж причината да се поврѣди на това хубаво ветеринарно дѣло. И азъ ви увѣрявамъ, г-да народни прѣдставители, че не само ветеринарното дѣло страда отъ това кално партизанство, но страдатъ и лѣсничеството и много други учреждения. Много пѣти нѣкой лѣкаръ, който е свършилъ въ странство, въ Италия или Франция, ако е слабъ, отива и прибѣгва до помощта на нѣкой влиятеленъ партизанинъ и, истеръ-истемесъ, го прѣкарватъ прѣзъ колоквиума. По тоя начинъ се прокарватъ фелдшеритѣ. Другъ пъкъ отипгълъ, свършилъ въ странство, връща се тукъ докторъ, противатъ му се — не трѣбва да се приеме. Трѣбва да рискува и началникътъ на отдѣлението, и цѣлата комисия своето положение: искатъ да запазятъ ветеринарното съсловие и да гледатъ да не влѣзе въ него за лѣкаръ единъ такъвъ фелдшеръ. Кои сж виновни? Ветеринарнитѣ лѣкари ли? Не; виновни сж самитѣ условия на нашия животъ. Азъ ще ви кажа нѣкой случай. Може да ми не повѣрвате. Единъ приятелъ ми разправи: като отишълъ въ околията, запозналъ се съ хората и почналъ да прилага своитѣ познания по ветеринарството, скотовѣдството и пр., но е билъ прѣмѣстенъ по настояването на единъ народенъ прѣдставителъ, защото не искалъ да се ожени за сестра му. Това е цѣлъ скандалъ! Подиръ това казватъ, че едни-кои си ветеринарни лѣкари сж виновни. Виновни сж самитѣ условия, противъ които всички трѣбва да възстанемъ.

Друго. Каза се иронически отъ г. Таслакова, че трѣбвало въ всѣка една околия да се турятъ по

двама ветеринарни лѣкари, за да могат да играят карти. А пъкъ г. Бобековъ каза, че единъ билъ лѣкувалъ нѣколко жрѣбци и били измрѣли. (И. Бобековъ: На комисията 5 жрѣбци измрѣха.) Ако е така въ Троянъ, това не значи, че всички играят на карти. Значи, тукъ не е виноватъ единъ институтъ, а сж виновати отдѣлни личности. Ако има такива, нека ги хване г. Министерътъ за яката и да ги изхвърли навънъ. А пъкъ на г. Бобекова ще кажа туй, че покойниятъ руски императоръ имаше най-добри лѣкари и пакъ умрѣ. Тѣзи жрѣбци сж били болни отъ пневмония, а пъкъ пневмонията е най-лошата болестъ. Тая болестъ не се лѣкува лесно, както казва г. Бобековъ, и още по-малко отъ селянитѣ. Това сж шапшарми отъ г. Бобекова. Ние, щомъ заболѣемъ отъ пневмония, даваме толкова жертви, та що има, ако сж умрѣли два или три жрѣбци. Най-послѣ и тия случаи не могат да убѣдятъ почитаемитѣ г. г. народни прѣдставители да възстанатъ противъ цѣлото съсловие на ветеринарнитѣ лѣкари и да искатъ тѣхното унищожение.

Споменаха се, освѣнъ това, тукъ-тамъ нѣкои отдѣлни случаи, че нѣкои лѣкари се отнасяли небрѣжно къмъ своята служба, не искали да си оцапатъ ржцѣтъ; даже г. Арсениевъ каза, че нѣкой си лѣкаръ бъркалъ съ бастончето си, когато се аутопсирало едно бѣсно куче. Възможно е. Най-послѣ може да е боязливъ човѣкътъ, възможно е. Но това не дава право на г. Арсениева да възстава съ такъвъ ядъ и жлъчь противъ всички ветеринарни лѣкари въ България и да иска тѣхното изтрѣбление.

Г-да народни прѣдставители! Тѣзи думи, които се изказаха отъ г. г. прѣдговорившитѣ оратори, дадоха поводъ на болшинството да намали заплатата на ветеринарнитѣ лѣкари, даже искатъ да го мотивиратъ за едно морално наказание, понеже досега не сж били изпълнявали добросъвѣстно обзаяноститѣ си.

Г-да народни прѣдставители! Дали само това съсловие у насъ едничко е нещастно, което е компрометирано? Питамъ азъ васъ: само ветеринарнитѣ лѣкари ли сж злоупотрѣбвали въ България, та именно тукъ искате да намалявате заплатитѣ? Досега се минаха всички бюджети, и никому се не покжтна заплатата, всичко остана за наесенъ, а само тукъ се спрѣхте и искате да намалите заплатата на ветеринарнитѣ лѣкари. Още повече ще ви кажа, че у насъ не сж само ветеринарнитѣ лѣкари, които сж най-компрометиранитѣ. Най-компрометирани, споредъ мене, сж окръжнитѣ управители, които вмѣсто да даватъ направление на единъ окръгъ, да подобряватъ неговото економическо положение, тѣ се занимаватъ съ интриги, бламиране на кметства, съ шайкаджилжъ и пр. Слѣдователно, ако се водите отъ този аргументъ, логично е да намалите заплатата на окръжнитѣ управители и тогава на ветеринарнитѣ лѣкари. Ако говоримъ тѣй, тогава логично е да намалимъ и на другитѣ компрометирани личности. (Прѣдсѣдателствуващъ

В. Кжнчовъ: Моля, минава часътъ 8.) Ще свърша вече.

Послѣ, понеже ми давате много зоръ, да бѣда малко по-силенъ въ своитѣ изрази, ще кажа, че у насъ сж компрометирани и министерскитѣ постове. Значи, за наказание трѣбва и тѣмъ да намалимъ заплатитѣ. На най-послѣ да ви кажа, както казаха нѣкои, и ние се компрометирахме.

Ето защо, г-да народни прѣдставители, азъ ви моля, недѣйте се съгласява съ комисията по отношение намалението заплатитѣ на ветеринарнитѣ лѣкари. Това за тѣхъ ще бѣде единъ голѣмъ ударъ; намѣсто да се насърчаватъ, тѣ ще се откажатъ и нѣма да иматъ прѣсърце и така неблагогодната и недобра тѣхна работа. Неблагогодна, казвамъ, защото постоянно се вика противъ тѣхъ, защото постоянно сж изложени на нападки, и често пжти улични, и естествено е, че тогава тази служба става неблагогодна. А пъкъ мислите ли вие, че съ намаление 20—30 л. на заплатата ще поправите едно съсловие?

Ето защо азъ ви моля, понеже ми давате много зоръ да свърша по-скоро, а и врѣмето е напрѣд-нало, да приемете проекта, както е прѣдставенъ отъ г. Министра, безъ всѣкакви намаления или промѣнения.

Прѣдсѣдателствуващъ В. Кжнчовъ: Понеже часътъ минава 8, азъ ще питамъ Събранието: желае ли да се продължи засѣданието или не? (Гласове: Да се продължи, докато се свърши бюджетътъ!)

Д. Ризовъ: Бюджетътъ не може да се свърши, защото има въпросъ за премията, който въ нѣколко часа не може да се свърши. Може да се продължи, докато се свърши глава VIII.

Прѣдсѣдателствуващъ В. Кжнчовъ: Има двѣ прѣдложения: едното е, да се продължи засѣданието, докато се свърши цѣлитѣ бюджетъ на това Министертво, а другото е — да се продължи, докато се свърши глава VIII. Ще туря по-напрѣдъ прѣдложението да продължи засѣданието, докато се свърши цѣлитѣ бюджетъ, и моля ония, които сж за това прѣдложение, да вдигнатъ ржка. (Меншество.) Събранието не приема.

Ще туря на гласуване второто прѣдложение: да се продължи засѣданието, докато се свърши глава VIII. (Единъ прѣдставителъ: И девета.) Които сж съгласни да се продължи засѣданието, додѣто се свърши глава VIII, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Има думата г. Страти Димитровъ.

С. Димитровъ: Отказвамъ се.

Ц. Мисловъ: Азъ ще попитамъ г. Ризова дали се е убѣдилъ, колко струва неговиятъ вътрѣшенъ правилникъ. Наесенъ ще моля да се измѣни правилникътъ.

Д. Ризовъ: Ако искате кутурица, можете да гласувате бюджета радославовски.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ намирамъ за нужно ветеринарната служба да се постави на висотата на своето положение, защото чрѣзъ нея ще можемъ да свържемъ търговски договори за изнасяне на нашия добитѣкъ въ Европа. Докато не се нареди както трѣбва ветеринарната служба, това ще бѣде трудно, а освѣнъ това, добръ уредената ветеринарна служба ще принесе голѣма полза и на населението. Но не мога да се съглася съ мнѣнието, изказано отъ г. Страти Димитровъ и отъ г. Корманова, да се отваряла бактериологическа станция, за да се правили разни серуми, чрѣзъ които да се лѣкуватъ эпизоотическитѣ болести по добитѣка. Защото г. Кормановъ каза, че тѣ, ветеринарнитѣ лѣкари, не могатъ да цѣрятъ эпизоотическитѣ болести, а камоли още и серумъ да приготвяватъ. Ако има нужда за серумъ, могатъ да си го изпишатъ изъ Европа, или ако искатъ да се специализиратъ, да изучатъ този занаятъ хубаво. (Н. Кормановъ: То е специална наука, специална техника!) Ако се отвори бактериологическа станция, трѣбва да извикаме ветеринарни професори отъ Европа, което е по-трудно.

Сега, какъ правятъ ветеринарнитѣ врачове? Отиватъ по селата, питатъ кждѣ има болести по добитѣка и, ако има эпизоотическа болестъ, казватъ: да се изолира болниятъ добитѣкъ. Сетнѣ, не ми се харесва това, дѣто казватъ, че кога има болести по добитѣка, тѣхнитѣ разпореждания не се зачитали отъ административната властъ и се заразява всичкитѣ добитѣкъ въ мѣстата, прѣзъ които минава болниятъ добитѣкъ. Върху това трѣбва да се обърне особено внимание, трѣбва да се слѣди строго да се запрущава на болния добитѣкъ да ходи въ мѣста, кждѣто добитѣкътъ е здравъ. Послѣ, тоже не ми харесва това, което каза г. Кормановъ, че единичкъ единъ ветеринаренъ лѣкаръ не може да лѣкува добитѣка. Какъ така да не може да лѣкува? Само за эпизоотитѣ ако е да отива да имъ дава наставления, и азъ мога да кажа да се отдѣлятъ болнитѣ отъ здравитѣ? Работата е, когато му закаратъ единъ боленъ добитѣкъ, да може да го лѣкува. Това разбирамъ ветеринаренъ лѣкаръ. (Н. Кормановъ: Не му е това специална работа!) Ветеринаренъ лѣкаръ е онзи, който, като му докаратъ единъ боленъ добитѣкъ, да знае да го изцѣри. (Н. Кормановъ: Да, ама трѣбва да му се плати!) Ще му се плати, ами какъ? Заради това, нека се обърне внимание да си изучатъ по-добръ занаята тия хора. Ветеринарната служба е много важна, тя ще ни даде възможность да свържемъ конвенции и да можемъ да прѣнасяме нашия добитѣкъ навънъ. Нека се тури на висотата на положението тая служба, обаче, за бактериологически институтъ не съмъ съгласенъ. Които искатъ да свършатъ по тая частъ, трѣбва да отидатъ въ Европа.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Подиръ рѣчта на г. Корманова, менѣ малко остава да кажа, но азъ съмъ длъженъ, като шефъ на това учреждение, да защита ветеринарната служба у насъ. Въпросътъ тукъ малко се свежда, както разбрахъ, повечето на субективна почва. Вѣрни сж твърдѣнията на много оратори, които казаха, че на много мѣста ветеринарнитѣ лѣкари не стоятъ на висотата на положението си. Азъ не съмъ изучилъ този въпросъ отблизо, тѣй като отъ скоро врѣме съмъ на този постъ, но пакъ си дадохъ трудъ да го изучавамъ, при всичко че признавамъ, какво това не може да стане така лесно. Мога да утвърдя, обаче, че по това вѣдомство има старослужащи отъ много години и доста почтени доктори. На нѣкои мѣста, доколкото казватъ хората и доколкото имахъ случай да видя послужнитѣ списъци, може да има оплаквания и основателни, но както г. Кормановъ много хубаво забѣлѣжи, пакъ сж виновни условията, въ които живѣемъ, а главно неразбраното партизанство. Азъ зная ветеринарни лѣкари, видѣхъ послужнитѣ списъци и колоквиумитѣ имъ, и ако бѣхъ въ комисията, която ги е изпитвала, не бихъ ги оставилъ да бждатъ на тази работа, защото тѣ даже не знаятъ правилно и да пишатъ. И тѣ сж, именно тѣзи италиански доктори, които сж отишли за 2 години, и езика не сж научили, а сж се върнали доктори съ голѣми претенции. Такива има, но най-сетнѣ и единъ министъръ ви казва, че нѣма да протестира бездарноститѣ. Е добръ, азъ ще се постарая. Наистина, сега е малко мъчно да се хвърлятъ на пжти хората, но недѣйте съ тѣзи твърдѣния да обезкуражавате добритѣ. Ветеринарната наука е жива наука. Тя се основава на бактериологията, на науката на микроорганизмитѣ, за които всѣки день има нови открития. Вие знаете откритията на Пастѣора, на Д-ръ Ру и др.; тѣ не се учатъ само на книга, а искатъ микроскопъ, изучаване, изслѣждане въ лаборатория. Ето защо, като ще отговоря на кратко, ще раздѣля отговора си на двѣ части: на първа и втора.

Ще отговоря на г. Бобекова, защото на г. Таслаковъ отговори другъ.

Г-нъ Бобековъ иска ветеринарнитѣ лѣкари да останатъ подъ вѣдомството на окръжнитѣ постоянни комисии. Ако да имахме окръжни постоянни комисии както трѣбва, азъ съмъ първиятъ, който бихъ прѣдложилъ това. Но, ще ви кажа нѣщо повече, г-да прѣдставители! Градскитѣ съвѣти злоупотребяватъ съ нашитѣ държавни ветеринарни лѣкари. Градскитѣ съвѣти, особено въ нѣкои по-голѣми градове и дѣто се харчи повече месо, дѣто има повече войска, сж длъжни да иматъ ветеринарни лѣкари, които трѣбва да прѣгледатъ месото, прѣди то да се пуца въ проданъ за потребление. Тѣ не правятъ туй; тѣ не наематъ ветеринарни лѣкари, а взематъ нашитѣ, а нашитѣ взиматъ това за претекстъ да не обикалятъ окръга или околнѣта си, та хемъ получаватъ добавъчна заплата, хемъ

не ходят по службата си. Сега е късно, но азъ моля г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи въ идущата сесия да направимъ така, щото да можемъ много отъ тѣзи длъжности да освободимъ, като възложимъ на градскитѣ съвѣти да иматъ свои ветеринарни лѣкари. Тогава ще искаме отъ нашитѣ ветеринарни лѣкари работата, за която сж назначени. Сега азъ заварихъ положението такова и мога ли съ единъ замахъ да го подобра? Азъ ще направя възможното: които сж по-достойни ще ги насърча, а на недостойнитѣ ще дамъ пакъ. Азъ съмъ новъ министъръ и мога да направя реформи; казватъ ми, че имало по партизански съображения назначени недостойни доктори. Азъ ще направя възможното.

Сега, относително втората частъ на този параграфъ, който се прѣдложи отъ почтената комисиия, азъ се съгласявамъ и се съгласявамъ пакъ подъ резерва. Азъ казахъ, че тоя параграфъ го бѣхъ прѣдвидѣлъ въ моя бюджетъ, но Министерскитѣ Съвѣтъ по економически съображения го съкрати; а че има нужда отъ него, азъ ще ви кажа двѣ думи. Тукъ се смѣсиха думитѣ кастриране съ кадастриране; едното съ другото нѣма нищо общо. Кастрирането е скопяване, а кадастрирането е съвѣмъ друго нѣщо. Законътъ за санитарно-ветеринарната полиция, въ своитѣ членове 41 и 42, прѣд-вижда това, но за голѣмо съжаление, то досега не е изгълнено; а ние ще го направимъ, защото сме длъжни по нашитѣ международни сношения. Ние имаме дипломатически прѣдставления отъ Австрия, а особено отъ Сърбия, да направимъ кадастриране на добитъка, а ако не го направимъ, нѣма да имаме ветеринарна конвенция прѣзъ 1903 г. Какво искатъ тѣ? Ето що. Въобще болести по добитъка въ нашето отечество нѣма, но ние сме на пакъ между Изтокъ и Западъ: отъ Турция се прѣнасятъ у насъ и отъ насъ въ Сърбия, Ромъния и Австрия. За да можемъ да се прѣдпазимъ, щото тѣзи болести да не дохождатъ у насъ отъ Турция, взема се цѣлата дължина на турската граница, отъ Черно-море до сръбската граница, на ширина 30 км. и тази зона се казва въ чл. 40 прѣдпазителна зона. Тази зона ще се раздѣли на нѣколко части, които ще носятъ названия, напр. а, б, в, додѣто стигне. Всѣка зона се раздѣля така на части и всѣка частъ съдържа нѣколко общини, които се казватъ участъци. Всѣки единъ добитѣкъ, който се роди въ тази частъ на зоната, въ разстояние на 6 мѣсеца трѣбва да се кадастрира. Взиматъ и на рогата му турятъ, напр., буква „а“, за да се знае отъ кой участѣкъ е, и единъ номеръ на общината, и като сръбните единъ добитѣкъ и видите напр. буквата „а“ 15, ще знаете, че е, да кажемъ, отъ Бургазко или Айгоско, а 15-тѣ ще покаже, че е отъ еди-кое си село. Виждате на рога „д“, ще знаете, че е отъ Татаръ-Пазаржишката зона, цифрата 12—еди-кое си село. Значи, всичкитѣ добитѣкъ, който е между Турция и България, е вече извѣстенъ, маркиранъ, защото

ще има санитарна полиция; тогава фелдшеритѣ трѣбва да обикалятъ селата, докторитѣ и тѣ трѣбва да обикалятъ два пакъ въ мѣсеца селата, и ако се намѣри нѣкой добитѣкъ, който не е маркиранъ, той е добитѣкъ, не отъ тази зона, той е добитѣкъ или отъ Турция, или отъ вътрѣшността, значи добитѣкъ съмнителенъ, понеже добитѣкътъ отъ тази зона е прѣгледанъ, и тогава неотбѣлзаниятъ се подлага на медицинско прѣглеждане и веднага той се уединява и, ако има болестъ, се заколва да не се разпространи болестъта. Това искатъ тѣ отъ насъ. Ако иска почтената комисиия 15.000 л., азъ искахъ 10 отъ Министерскитѣ Съвѣтъ за уреждане на службата, прѣдвидена отъ закона, която по нехайство, или по економия досега не е уредена. Много правилно разви г. Кормановъ въпроса. Болеститѣ по добитъка, съ малки изключения, всички сж изслѣдвани, на всички микробътъ е извѣстенъ. Ва малки стакачета има микроби отъ всѣка една болестъ и ако ги дадешъ на единъ ветеринаренъ лѣкаръ, той веднага, като ваксинира околния добитѣкъ, ще локализира болестъта на мѣстото и огньтъ се огасва на мѣстото. Е добръ, това е отъ такава важностъ, дѣто не 10.000, а България трѣбваше да похарчи 200.000, защото безъ това не може да имаме погасяване на тия епизоотии.

Почтениятъ Еленски депутатъ не е разбралъ. Когато говорѣше, азъ го поправихъ. Той каза, че г. Кормановъ искалъ бактериологически институтъ. Такава идея нѣмаме и не можемъ да имаме. Азъ съмъ противъ идеята да отваряме школи, които не произвеждатъ хора работници, производителни, а чиновници. Ние ще отворимъ бактериологическа станция и ако не ми дадете кредитъ, азъ пакъ ще го намѣря. Азъ имамъ фондъ за епизоотии, но понеже въ Русе се разви, а може да послѣдва и въ други мѣста цѣла епидемия — болестъта шапъ по добитъка, — азъ съмъ командировалъ цѣлъ ветеринаренъ персоналъ, поддържанъ отъ този фондъ, та затова искамъ отдѣленъ кредитъ да ми дадете. Какво ще направимъ съ тази бактериологическа станция? Отъ всички болести, които върлуватъ въ България по добитъка и които сж извѣстни намъ въ Министерството, ще вземемъ вакцини, искуственно ще ги развѣдимъ, ще ги култивираме въ станцията и ще викаме по-очередъ тѣзи ветеринарни лѣкари, противъ които викате — основателно или неоснователно, — защото сж забравили, може би, микроскопъ какво е въ нѣкои заглѣхнали мѣста, кѣдѣто сж, — ще ги викаме по 3—4-ма и на редъ — както ви казахъ днеска и за лѣсничейтѣ, които ще пращаме въ Кавказъ, — та ще се поставя да не заглѣхнатъ и да знаятъ само какъ става въ Кюстендилъ, въ Трънъ, или въ Бургазъ, а ще ги викаме по редъ въ Министерството и въ тази станция хемъ ще имъ показваме разни болести, защото единъ ветеринаръ може да живѣе въ Плевенъ, дѣто нѣма болестъ, а може да има такава въ Харманлий, — та ще имъ покажемъ: ето

въ Харманлий напр. каква болест върлува и може да се яви при васъ, ето ѝ вакцината, ето какъ се развива и лѣкува. Тѣ ще гледатъ въ микроскопа, ще изслѣдватъ, ще иматъ въ себе си готови вакцини и, ако се появи болестъ, ще бѣдатъ готови за работа. Тогава имъ искайте работа, тогава ако не работятъ и не се покажатъ достойни, ги хулѣте. А сега, като ги пращаме напр. въ Плевенъ или другадѣ, тѣ нѣматъ нищо на рѣка, нѣматъ лѣкарства най-напрѣдъ, а вие искате да лѣкуватъ болести, които може да знаятъ само по книга, а може и съвсѣмъ да не знаятъ. Моля ви се да се съгласите на реформата, която ви прѣдлагамъ. Това не правимъ за шанъ, а го правимъ за да освѣжимъ напѣтѣ ветеринарни лѣкари, които може много да сж забравили, които може да сж заглѣхнали. Ще ги освѣжимъ, ще имъ покажемъ микроскопа — по-добритѣ ще задѣлимъ да имъ покажатъ. Туй е българскиятъ ветеринаренъ лѣкаръ! Ние не може да ги докараме отъ облатитѣ съ балони, не можемъ да ги вземемъ отъ Европа. Тѣзи, които сж по-достойни, може да ги командироваме, както миналата година командировахме г. Гърличкова въ Русия, за специализиране. Ще се помъчимъ да оползотворимъ това, което имаме.

Ето защо, г-да прѣдставители, като си дадохъ трудъ и злоупотрѣбихъ съ вашето търпѣние, пояснихъ цѣльта, която се гони, моля ви да гласувате този параграфъ, както го докладва комисията. (Ръкоплѣскане. — Обаждатъ се: Браво!)

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля г. Министра да съобщи едно нѣщо. Съгласенъ ли е съ раздѣлението, което е направила комисията?

Министъръ А. Людскановъ: Г-да прѣдставители! Азъ бихъ ви молилъ, за честѣта на тѣзи лѣкари, да имъ допълните заплатата, макаръ че вчера подъ натиска на комисията, понеже бѣше бурята голѣма, се съгласихъ. Нека си останатъ заплатитѣ както сж, и ако се укажатъ недостойни, азъ ще бѣда първиятъ, който ще окастри заплатитѣ имъ. Моля ви, приемѣте моя проектъ, за да докажете, че имате довѣрие къмъ мене.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Прѣди да туря параграфа на гласуване, както е въ проекта, имамъ да ви прочета едно прѣдложение на г. Арсениева, което е: „12 ветеринарни лѣкари, по единъ за всѣки окръгъ и за всѣка околия по единъ фелдшеръ, първитѣ съ 3.200 л. годишна заплата, вторитѣ съ 1.200 л. годишна заплата.“ Които приематъ това прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Има прѣдложение на комисията. (Н. Кормановъ: Моето прѣдложение, което се усвои и отъ г. Министра.) Вашето прѣдложение е, както въ проекта на Министра.

Има прѣдложение на комисията, което измѣнява проекта, и то е слѣдующето: 12 първостепенни вете-

ринарни лѣкари съ по 3.900 л., 22 второстепенни — 3.600 л., 20 третостепенни — 3.120 л. Числото си остава същото, само нѣма названията „окръжни, погранични и околийски“, и заплатитѣ на първитѣ се намаляватъ. Фелдшери 17 първостепенни съ по 1.320 л. и 6 второстепенни съ по 1.200 л. годишно. Това е първия дѣлъ. Вториятъ, за 14.000 л., отдѣлно ще гласувамъ. Които приематъ прѣдложението на комисията съ тѣзи измѣнения въ градацията и заплатитѣ, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Турямъ на гласуване параграфа, както е изложенъ въ първоначалния проектъ на Министерството. Които сж съгласни да се приеме така, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Турямъ на гласуване добавочната сума 14.000 л. за ветеринаренъ персоналъ по кадастрирането на добитѣка и за санитарно-ветеринарна станция. Моля, които приематъ тази добавка къмъ параграфа, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„Веществени разходи.

§ 79. За канцеларски разходи (писмени принадлежности, отопление, освѣтление, купуване книги, вѣстници и списания, печатане разни книжа, купуване хирургически инструменти, апарати, вакцини и пр.) за 4 м. 3.333 л., за 8 м. 7.667 л., всичко 11.000 л.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Които приематъ тоя параграфъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ Я. Забуновъ: (Чете.)

„§ 80. За наемъ на помѣщения, за 4 м. 1.266 л., за 8 м. 2.534 л., всичко 3.800 л.“

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Моля ония г-да, които приематъ § 80, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

За понедѣлникъ ще имаме продължение отъ днешния дневенъ редъ.

Н. Цановъ: Бихъ желалъ, щото моето прѣдложение за измѣнение на чл. 163 отъ санитарния законъ да се тури въ дневния редъ на мѣстото му, а не най-накрая.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжнчовъ: Събранието е вотирало да се турятъ подиръ бюджета правителственитѣ прѣдложения и подиръ туй прѣдложенията отъ г. г. депутатитѣ.

Н. Цановъ: Добрѣ, но въ реда на второто четене, а не слѣдъ ония на третото четене. Ще моля да се консултира Събранието.

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Г-да прѣдставители! Рѣшението на Събранието е, че подиръ бюджетитѣ ще се даде първо мѣсто на законопроектитѣ, които излизатъ отъ Правителството.

Н. Цановъ: Вотътъ на Събранието е да прѣдшествуватъ правителственитѣ проекти, но по реда

си, напр, отъ първото четене най-послѣ да бжде това отъ второто четене, най-послѣ да бжде това и т. н., защото едно прѣдложение на единъ депутатъ, по частна инициатива, може да бжде на трето четене, а Правителството да влиза съ нови законопроекти и да остава онова надирѣ. Такъвъ редъ нито е възможенъ, нито е конституционенъ, защото по такъвъ начинъ може съвсѣмъ да се унищожи законодателната инициатива на депутатитѣ.

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Ни най-малко!

Я. Забуновъ: По-напрѣдъ, въ едно събрание се рѣши, че на второ мѣсто на дневния редъ ще се чете прѣдложението ми за привилегията за земледѣлческитѣ каси, а сега на дневния редъ гледамъ, че е изтикано най-назадъ.

Г. Кирковъ: Отговорътъ на моето запитване трѣбва да прѣдшествува всичкитѣ.

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Изказватъ се върху реденето на дневния редъ и върху рѣшението на Събранието разни тълкувания. Г-нъ Цановъ настоява, подиръ всѣко четене по реда си, да върватъ и прѣдложенията на депутатитѣ.....

Министъръ И. Вѣлиновъ: Народното Събрание такъвъ вотъ, какъвто прѣдставя г. Цановъ, не е издавало и не е могло да издаде. Прѣдложенията, внасяни въ Народното Събрание, се дѣлятъ на двѣ категории: ония, които е внесло Правителството,

и ония, които внасятъ прѣдставителитѣ, безразлично кое е на първо, кое е на второ и кое е на трето четене. Има резолюции, които само на едно четене минаватъ, бюджетътъ минава само на двѣ четения и т. н. Никакъвъ такъвъ вотъ не е взиманъ, а е рѣшено, че първата категория, т. е. правителственитѣ законопроекти ще прѣдшествуватъ прѣдставителскитѣ. Такъвъ вотъ вече има и нѣма защото да се повдига въпросъ и да се говори, че това било антиконституционно.

А. Филиповъ: Г-нъ Бѣлиновъ има грѣшка. Само за фискалитѣ прѣдложения е вотътъ, а не и за другитѣ.

Н. Цановъ: Азъ ще моля по този въпросъ да се консултира Събранието, а не да се тълкува отъ министерската маса! Изпълнявайте Вашата длъжностъ, г-не прѣдсѣдателю!

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Събранието е гласувало. Азъ ще моля него да изтълкува рѣшението.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Оставѣте вота за други-денъ. (Прѣрекание. Глъчка.)

Прѣдсѣдателствующъ В. Кжичовъ: Засѣданieto се вдига.

(Вдигнато на 8 ч. и 20 м. вечерята.)

Прѣдсѣдателъ: **И. Гешовъ.**

Подпрѣдсѣдатели: { **В. Кжичовъ.**
А. Краевъ.

Секретаръ: **Д-ръ К. Икономовъ.**

Началникъ на Степографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**